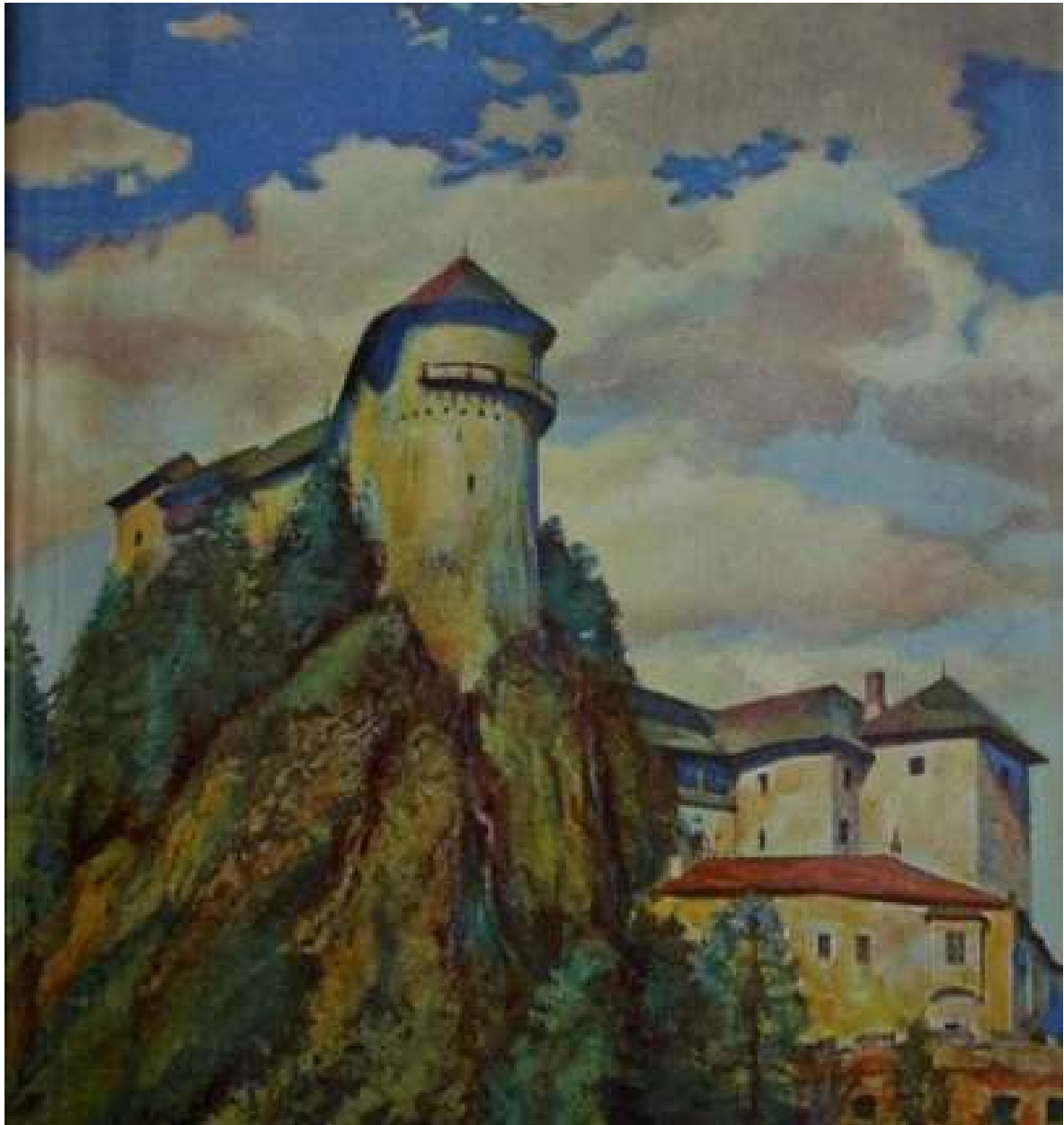

Jozef Cíger Hronský

Mesék Szlovákiából

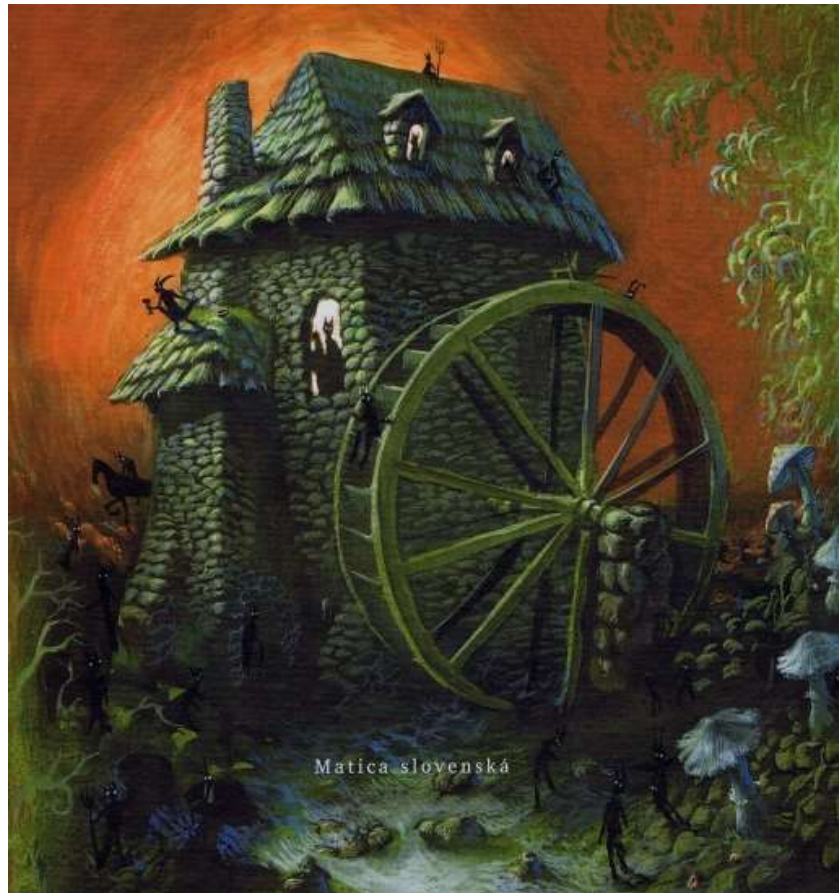

A mű eredeti címe: Slovenské povesti
Kiadó: Matica slovenská
© Jozef Čiger Hronský , 1924-1926.
Kiadó: Matica slovenska 2010.
Fordította: Papanek László ©

Jozef Cíger Hronský

Mesék Szlovákiából

Ubul, a pap

Még a közös nemzetségben élő emberek is úgy tartották, Ubul, az öreg papjuk, életében soha nem hagyta el a szent ligetet, ahol áldozatot mutatott be nekik és ahol számosan keresték fel őt az itteni népek közül. Az idős ember Perúnhoz*, a szlávok legfőbb istenéhez fohászkodott, adjon tanácsot a népeknek, gyógyítsa meg sebeiket, betegségeiket, a szó, és a gyógynövények varázserejével.

Az idősebbek szerint Ubul atya semmit sem változott az elmúlt évtizedek alatt, régóta hosszú fehér szakáll keretezte orcáját. Testében is volt ugyanakkor valami megdöbbenő, hiszen a nálánál fiatalabbak dereka már meghajlott, de a pap tartása jottányit sem változott. Látása éles maradt, ugyanúgy meredt a szent lángok közé, mikor az isteneknek áldozott, de az égbolt felhőit is ekként fürkészte, mikor ítélnie kellett, vagy az igazságot kereste.

Hallása úgyszintén kifogástalan, jobban felismerte még a Garam zúgása közepette is a mindenféle zajokat, mint a fiatal vadászok, akiket a nagycsalád legidősebb tagjai égre, földre magasztaltak ünnepeik alkalmával.

Igen, az atya csodálatos hallással rendelkezett. A Fehérnek is nevezett leány, Urs gyermeke, még csak közeledett a szent ligethez, de Ubul már megismerte őt léptein alapján.

- Eljött már a nyugalom ideje, a nap lenyugodott és mégis ember keres fel engem. Mi történhetett?

Az öreg tovább fülelt, majd a léptek elcsöndesedtek és a késői órán érkezett látogató megállt a ligettől kissé távolabb.

- Asszony? Talán egy nő keres fel ilyentájt?

*Perún: a vihar és a villámlás istene, akit nemcsak az ószlávok, de a lettek, a litvánok és a valamikori pogány poroszok is legfőbb istenségükként tiszteltek

Ubul azért gondolt erre, hiszen ha az ismeretlen férfi lenne, már átlépte volna a tisztás határát, de velük ellentétben, asszonynak mindez nem volt megengedett, ezért állhatott meg az ismeretlen kissé távolabb.

A pap már felegyenesedett, mikor meghallotta Fehér hívó szavát:

- Atya téged szólítalak!
- Szólítasz, de mi végre, hiszen már beesteledett? – lépett a látogató felé.
- Az idősebbek engem küldtek.
- Téged? Egy nő?... Bizonyosan sok dolguk lehet, ha maguk közül senki sem jött.
- Dolguk van, mint mindenkinek, de hisz jól tudod.
- Tudnom kellene? Nem érem fel ésszel. A kvád harcosok már messze járnak. A folyón túl vannak, és már nem sanyargatják a mieinket.
- Igazad van Ubul atya, de azok, akik a kvádokat üldözik, már a Garam mellett járnak, azok rosszabbak emezeknél. Holnapra megérkeznek a rómaiak, ezt üzenik azok, akik engem küldtek hozzád.
- Jól cselekedtél. Ezen az éjen nem hunyom le a szemem, jószágos isteneinkhez könyörgöm majd, védelemért azok ellen – felelte nyugodtan a pap és a hangja sem remegett meg a hírek hallatán, hisz' kenyere javát rég megette már. Vele ellentétben Urs fiatal lányának szava bizony meg, meg, megcsuklott.
- Ne ezt mond atyám! A hajnalig inkább a készülődésre fordítsd az időt, hiszen mind ekképpen cselekszünk. A hegyek közé vonulunk, erről hoztam neked hírt.

Ubul pap, a hallottakon kisség elgondolkozott.

Tűnődése azonban nem tartott sokáig.

- Nem, szedelőzködni nem fogok. Apám hagyta reám ezt a helyet, melyet eddig sem hagytam el, és ezután sem fogok. Mondd el mindezt, azoknak, akik téged hozzám küldtek. Bölcsen teszitek, ha mindnyájan elmenekültök, a hegyek majd megoltalmaznak benneteket. Apám hozott erre a vidékre és én a hitemre esküdtem meg, hűséges maradok ehhez a helyhez, amíg csak élek... Idehallgass leányom! Hatalmas csúcsokon keresztül vándorolva érkezünk meg ide és apám azt mesélte, hogy ezek között a hegyek között halt meg édesanyám. Arcát, ámbár elfeledtem, de emlékét tisztetem, hiszen a karjaiban hozott erre a földre. Apám, társaival együtt új hazát indult el keresni, nekünk, utódaiknak. Tudom, Fehér, hogy a nagycsalád legidősebbjei arról beszélgetnek, ott kellett volna maradnunk a hegyeken túl, hiszen nagyszüleiktől hallottak régi földünkről, de mindez ostobaság... Itt már egy új nemzedék nő fel, akik ezen a földön jöttek a világra, és a nagy hegyeken keresztül folyamatosan jönnek a vérünkből származó emberek, akiknek megértjük a beszédét, ezért itt van a jövőnk.

- Itt meghalsz Ubul!...
- Az isteneink akaratán múlik minden!... Talán mind elveszünk, de hamvaink itt nyugszanak majd és a véreinknek, akik ide érkeznek utánunk, joguk lesz itt letelepedni. Nekünk már ez a hazánk és ezt mondd meg

mindenkinek, ha visszamész hozzájuk!... Azok, akik földünkön kivont kardot viselnek, fegyver által vesznek el.

- Még nem hallhattad meg minden szavam...

- Van más üzeneted is, Urs leánya?

- Igen, van. Tudod, hogy a Garamban egy csepp nem sok, annyi víz sincsen, és a távoli forrásokat kell őriznünk, hogy népünknek legyen mit innia.

- Tudok róla.

- Ezek az enyhet adó kutak már kiszáradóban vannak. Mélyen bent a hegyek között talán lelhetünk ivóvizet.

Ubul a hallottakon elgondolkozott.

Nyugat felé nézett, ahol a nap utolsó sugara még halványan megszínesítette az égboltot, majd leszegte fejét és rövid hallgatásba burkolózott.

- Fehér, - kezdte ismét mondandóját halk, nyugodt hangján, - ekkora aszály, mely a folyónkat is kiszárította, emberemlékezet óta nem sújtott minket. Mindez nagyobb veszélyt jelent, mint a rómaiak lándzsái és kardjai. Végig kell gondolni, ez a rettenetes szárazság ellenségünk-e nekünk, de én azt mondom, hogy nem!...A kvádoknak először elhullottak a lovaik, majd harcosaik következtek. Én úgy vélem, a rómaiak seregét a szárazság ugyanúgy fenyegeti.

- Ha itt maradsz, elveszel!... Velünk kell jönnöd! Ha a katonák rád lelnek...

- Fehér, leányom!

- A vízhiányt te sem élheted túl.

- Gyermekem!

- Hadd beszéljelek rá téged a menekülésre...

- Fehér!... Nem akarsz megérteni. Hiszen... én rájöttem a szándékodra. Elmondom, mit tudok. Mással nem is osztanám meg talán...tisztában vagyok vele, hogy senki sem küldött téged hozzám... az idősebbek ma háromszor jelentek meg nálam, de minden alkalommal elutasítottam őket. Jól tudják, én itt maradok, még ha magányosan is. Már döntöttek, többet nem kérlelnék, és asszonyt sem küldenének hozzám. Ez nem vallana rájuk. Te sem az ő akaratukból jöttél, hanem jószántadból... Leányom, tudom, miért vagy itt.

Csönd támadt, nagy és mély csönd. Ilyen némaság még talán soha nem volt. A fák koronája felett fújó szél elállt, a hegyek sem susogtak, még a Garam is szörnyű némaságba burkolózott. A rettenetes csend az embereket, a harmat nélkül érkező éj pedig a gondolatokat fojtogatta. Még az állatok is elbújtak, messze, fenn a rengetegben, a sínylődő fák száraz levelei pedig rezzenés nélkül sínylődtek az ágakon.

Fehér, Urs gyermeke mélyen leszegte fejét, mintha csak el akarná rejteni orcáját, bár Ubul pillantása nem rá szegeződött, hisz' a szörnyű elmúlás miatti gyötrelem miatt amúgy sem vehetett volna észre semmit látogatója arcán.

Csönd honolt, hosszan, nagyon hosszan, mígnem Ubul ismét megszólalt.

- Hálás vagyok neked, te leányzó... Gondolataimban velem leszel... Most azonban azt parancsolom, térj vissza és készülődj az útra. Menj!

Megfordult és visszament házikójához, körbe sem nézett, így nem hallotta Urs lányának lassan távolodó lépteit sem. Elméjéből azonban nem száműzte Fehért, hiszen minderre ígéretet tett.

Ezen az éjszaka nem jött álom a szemére, hallotta, amint a hajnal beköszönte előtt útnak indul a nemzetség, miként hagyják el örökségüket és úgy rémlett neki, a folyótól távolodó legutolsó ember lépteinek neszét is kivette a távolból, aztán teljesen magára maradt.

- Így jó! – sóhajtott fel Ubul pap. – Mindnyájan felkerekedtek. Elment Urs leánya is. Segítsék őt az istenek. Minden jól alakult.

Az öregember lehajolt a földre, mintha csak át akarná azt ölelni, vagy legalább azt fürkészní, él-e még egyáltalán ebben a szörnyű szárazságban, vagy a porban, netán a köveken nem csillog-e magányos harmatcsepp.

Mintha a mélyen repedezett föld mélységes titkokat árult volna el, hiszen a pap sokáig, nagyon sokáig nem egyenesedett fel.

Odalent, a por alatt, számos és mély sebhely tátongott.

Helyenként akkora árkok szabdalták, amibe egy fiú is jórészt elbújhatna. A római legionáriusok, akik eközben a völgyön keresztül lépkedtek, folyton a lábuk elé bámultak, merő figyelemmel arcukon, hiszen egyetlen rossz mozdulat és beleeshetnek a hasadékokba. A katonák maguk is a tájhoz váltak hasonlatossá, halálos fáradtság vett erőt rajtuk, ajkuk kicserepesedett az átélt gyötrelmekről.

Egyikük hirtelen belezuhant a mélyedésbe és nem volt senki közülük, aki segíthetett volna a szerencsétlenül. Szemei lecsukódtak és meghalt. Igen, Marcus Aurelius császár Fulminatrix nevet viselő, legyőzhetetlen légiójának számos katonája esett áldozatul a rettenetes vidéknek...

- Vízet! – nyöszörögték a legionáriusok, császáruknak könyörögve, azok, akik az esdekléshez egyáltalán nem szoktak, és akik ez idáig egész életükben a kardot forgatták, távoli földek meghódításánál.

- Egy csepp vizet!... Nem bírjuk már tovább a menetelést sem! – szólították az imperátort és meg is álltak volna, ha a hátsó sorokban nem maga a császár, Marcus Aurelius menetelne. Az optiók és a centuriók így nem parancsolhattak megálljt a seregnek, a végtelennek tűnő gyaloglás tovább folytatódott. A tisztek hajtották előre a legionáriusokat, még az előttük ásító árkokra, mélyedésekre sem voltak tekintettel.

Néhány nap múlva Ubul házikójának ajtaján egy római katona lépett be:

- Vizet, egy csepp vizet!

Ubul a kereveten feküdt, lehunyt szemmel, arca hófehér, majd lassan felegyenesedett és ránézett az ismeretlenre. Már az első pillantásra észrevette, hogy a katona holtfáradt. Nem ismerte annak nyelvét, de a legionárius mozdulataiból rögvest megértette annak kívánságát.

- Adj innom!- szakadt fel nyöszörgés a száraz torokból és az elcsigázott test a földre zuhant, Ubul pap ágya mellé.

Az öregember lehunyta a szemét és a katona elnémult. Olyan volt, mintha elszenderedne. Mindketten mozdulatlanok voltak.

Egy idő múlva a legionárius némiképp magához tért és felsóhajtott:

- Vizet... Mondd meg, hol tartod! Mutasd meg!... Tőlem ne tarts, keresztény vagyok!

Utolsó szavait kimondva orcája megszínesedett, mintha hitének megvallása visszaadta volna életerejét.

- Ne félj éntőlem!... keresztény vagyok. Az egész légiónk ezt a hitet vallja. Mi az egyetlen Istenben hiszünk. Nem... a császár nem szeret minket. Marcus Aurelius gyűlöli a keresztényeket, de nálunknál jobb katonái nincsenek. Még Istenünk dicséretét sem engedi... Ugyanakkor szüksége van ránk. Én Kappadókiából származom, és most itt lelem meg halálom... Mutasd meg, hol van a vized!... A tieid, téged, az öregembert sorsára hagyták, hiszen nincs bennük keresztényi könyörület.... Biztos hagytak neked innivalót! Bizonyosan!... Ha megkereshetném... ha lenne akár jártányi erőm. Már semmit sem tehetek...

Ismét elhallgatott, de kisvártatva újból erőt gyűjtött, hogy kétségbeesett gondolatait, de ugyanakkor reménységét is megossza az idős emberrel.

- Ha legalább megértenél engem... Ki vagy te?... A császárt elhagyták istenei. Már tudja is.... Hallod?... Hallod!... A légiónk imádkozik... Már könyörögnek!... Megengedték nekünk az imádkozást. A császártól jött a parancs, esdekelhetünk az esőért... Már imádkozhatunk...

A katona mintha felnevetett volna, a maroknyi keresztény egyike, akik a kvádok ellen harcoltak Marcus Aurelius vezetésével, a kiszáradt Garam mellett, a birodalom végvidékén, azidőtájt, mikor Róma hajdani nagysága már halványodni kezdett. Mintha elnevette volna magát, de mosolya eltorzult és sötétség borult szemére.

A földre hajtotta fejét és a nevetés helyett keserves sírásra fakadt.

Valószínűleg sem ő, sem Ubul pap nem hallották, amint a légio összes katonája egyhangúlag imádkozik az esőért, mert Marcus Aurelius, akit Filozófuscsászár néven is illettek, és aki halálra üldözte a keresztényeket, arra az elhatározásra jutott, hogy az egész keresztény légioja imádkozzon istenéhez, fohászkodva az esőért.

Minden valószínűség szerint a Garam-völgyében ezt az eddig soha nem látott imádkozást már nem hallotta az első szlávok egyikeként sem a pogány pap, sem az első keresztények egyike, a völgybe bevonuló római legionárius.

Csöndesen heverték egymás mellett.

Azt már bizonyosan nem hallhatták, amint az Isten a harmadik napon a hozzá szálló forró könyörgés után, ott a Garam mellett vihart támaszt, és a felhőkből édes cseppek hullnak a földre, az Úr áldásaként.

*

Marcus Aurelius császárnak, a Tatra alól sikeres hazatérésért, diadaloszlopot emeltek, mely a mai napig hirdeti az uralkodó dicsőségét, azt a hírnevet, amely már réges régen megfakult.

Az oszlop az eredeti helyén magasodik az ég felé. Rajta, kőbe vésve a hazafelé tartó út, a csodálatos eső, mellyel a keresztények imáját meghallgatva, az Úr könyörült meg az embereken. Láthatók rajta az égi áldásra megmenekült katonák, akik legyőzték ellenségeiket.

A legionárius, aki Ubul mellett adta vissza lelkét a teremtőjének, a pap, aki a római mellett lehelte ki lelkét, nincsenek a reliefen. Őket a császár legionáriusai temették el, azok, akiket a csoda megmentett. Amazok testét közös sírgödörben földelték el, a szent ligetben, Ubul házikója mellett. A katonát nem szülőföldje fogadta magába, míg az öreg pap testét, az akkori pogány szokástól eltérően, nem hamvasztották el. Halotti tort sem ültek a tiszteletére.

Midőn Fehér, Urs leánya, visszatért szülőföldjére, már fű borította be a sírhalmot, mely alatt alussza örök alatt Ubul. A leány úgy sejtette, a pap lábai fölött áll és pillantása akkor a sír felső részén növekvő nyírfára esett.

Urs leánya nem is sejthette, hogy a Rómában a császárnak diadaloszlopot emelnek, melyet majd az idő koptat meg. Ő maga szeretettel nézett a facsemetére és úgy tűnt neki, a nyír örök emléket állít. Mindig újabb és újabb nyírfák állnak majd itt. Mikor az öreg fa törzse lassan megfeketedik, elpusztul, és a legközelebbi vihar majd kidönti, a szláv föld porából és az ősök hamvaiból új vessző emeli fel fejét.

A leány pillantásával áldóan nézett a növénykére, majd kezével végigsimította a zsenge rügyeket, és a Garam-menti nyírfák levelein a mai napig ott tükröződik Urs lányának szeretetteljes pillantása.

Lietava, a tündérszép leány

A szépséges Lietava édesapja kardművesként tevékenykedett. Háza a Rajcsánka nevet viselő folyócska mellett állt és a kovács a közösség törzsfőjének tiszteletét bírta, hiszen a derék mesterember békés és bölcs természettel volt megáldott. Olyan pompás kardokat kovácsolt, hogy messze földről jöttek hozzá a vásárolni szándékozók.

A mester azonban csak akkor volt hajlandó eladni portékáját, ha azt ő maga is megfelelőnek ítélte. Úgy tartották róla, mikor elkészít egy fegyvert, tenyerével megsimítja, majd varázslatot mond és a kard, ettől fogva legyőzhetetlenné teszi gazdáját.

Egy alkalommal Lietava édesapját egy fiatalember kereste fel, tüzes szemű, nyájas és úgy viselkedett a kardkészítő otthonában, mintha csak odahaza lenne. Mindez akkor történt, mikor a ház udvara elnéptelenedett és a bájos leányszón kívül senki sem volt otthon.

- Apámat keresed?... Nincs itt. A Vág mellett várja a kereskedőket. Most hozzák a rezet és a vasat.

- Mikor tér haza?

- Nem tudom. Akkor ment el, amikor a Hold nőni kezdett és talán teliholdkor várható hazatérte.

Az ismeretlen fiatalember a hallottakon elgondolkozott, majd a szolgájához fordult, aki az út szélén gazdája nyugtalan fehér lovát csitíttatta. A legény lassan megindult kifelé az udvarból.

Lietavát valamiféle szomorúság kerítette hatalmába, az idegen távozása miatt, ezért nem tartotta vissza magát és utána szólt:

- Mondjam meg apámnak, hogy kerested?

- Ahogy gondolod, - felelte az ismeretlen ifjú és lábát a kengyelbe helyezte, majd egy pillanatra megállt és rápillantott a kardkészítő lányára.

- Mi a neved? – kérdezte és közben felült lova nyergébe.

A leányka orcáján pír futott át, valamiféle melegséget érzett szíve tájékán és szinte csak suttogva felelt a fehér paripán ülő legénynek, aki a választ nem is hallotta:

- Lietava a nevem...

A hajadon hirtelen fájdalmak érzett saját halk szavúsága miatt és még jobban bántotta, mintha a fiatalembernek mindegy lenne, miként hívják a rajcsánkai kardkovács gyermekét.

A mester késve tért vissza a Vág folyó mellől, hiszen sokáig várakozott a kereskedőkre és emiatt Lietava már türelmetlenül várta.

A leánynak gyakran eszébe jutott a fehér lovon érkezett ismeretlen és édesapjának mindezt el is szeretne volna mesélni, bár azt sem tudta kit vetett

útjába a sors. Szülője azonban fagyos hangulatban érkezett meg és még csak az sem érdekelte, mi történt távollétében odahaza.

Eltelt néhány nap mikor csak megszólalt.

- Rossz idők járnak, a Vág völgyében, Lietava. A népek egy eddig soha nem ismert római hitről beszélnek, és már nem félik isteneinket. Odalent, a Duna mellett az emberek már nem keresik fel szent ligeteinket, nem hallgatják papjaink szavát, isteneinket nem tisztelik, sőt még tüzet sem gyújtanak nekik... Elszomorodtam efféle híreket hallván. Te tudsz valamit erről az új hitről?

- Semmit sem hallottam, - felelte leánya Lietava.

- Már a mi völgyünkben is van követője, legalábbis úgy mondják. A bölcsként tisztelt Mincs apó fia, a folyó felsőbb részéről. Az idegenekkel volt odalent a Dunánál és még messzebb is. Az istenek elhagyták őt. Micsoda szégyen!... Hatalmas lesz öröksége, az apja után, de ősei hitét nem vallja. Mondd, tudsz erről valamit?

- Semmit, - szólalt meg őszintén Lietava és elszomorodott a hallottak alapján. Ismeretlen félelem vett erőt rajta, hiszen szörnyűnek tűnt, ha valaki szembeszegül a régi isteneknek és hihetetlen is egyben, hogy valaki ezt merészeli. A leány válla megremegett, mintha hideg futott volna rajta végig.

- Ha az emberek ilyeneket mondanak, biztos van benne igazság. Én sem ismerem őt, de állítólag mindig fehér lovon vágat.

Lietava összerezzent és szemeit tágra nyitotta. Szíve mélyén fájdalmat érzett, lélegzete bennszakadt és pír öntötte el orcáját.

Apja mindebből semmit sem vett észre.

- Szomorú Mincs fiára gondolnom, - mondta a rajcsánkai kardműves és még inkább elcsüggedt. Homlokán hosszú, vékony ráncok jelentek meg és elhallgatott.

Lietava nem merészelt az őt kínzó gondolatokról mesélni, csak az édesapját fürkészte. Kezét szívére szorította, mintha annak hangos dobbanását szeretné elfojtani.

Apja hosszasan hallgatott, majd fejével biccentett egyet és így szólt:

- Olyan kardot kovácsolok magamnak, amelyet eddig még sohasem készítettem. Nem adom sem aranyért, sem drágakövekért. Olyan fegyver lesz, amelyik élet sohasem veszti el. Mindig ott lesz mellettem, és ha valaki a házamhoz az új, hamis vallás dicséretével akar beállítani, kézbe fogom kardom, és nemhiába... Ne felejtsd el mindezt Lietava és segíts majd, ha szükség lesz rá!

*

Lietavát rémálmok gyötörték, és amikor az udvarhoz közeledett az ismeretlen fiatal lovas, bezárta előtte az ajtót, a szemét is lehunyta, hogy ne is lássa, ne is hallja és meg se érinthesse őt, bár mindez csak álom volt valójában. Hallotta a legény lovának dobogását, a paripa fejét emelgette és nyugtalanul felfelnyerített. Lietava nem akarta ingerelni édesapját és a régi, jó isteneket, akiknek tiszteletét már gyermekkorában megtanulta.

Az álmok azonban csendben érkeznek, mint a virágok illata, melyet haraggal, sem kemény beszéddel nem lehet elriasztani, de még a legszilárdabb akarat sem segít ilyenkor.

Az ábrándok még a tapasztalt embert is megtévesztik, hiszen akkor jönnek, amikor csak nekik tetszik.

A bezárt ajtó nekik nem jelent akadályt, csak mosolyognak rajta, és sarkig tárják a nyílásokat.

Lietava egy ízben valami szépségeset álmodott.

A nap ragyogó sugaraival megáldott tó mellett üldögélt és odafent, az égből ezüstös galambok csókolóztak, hiszen egyetlen egyet kivéve, mindegyiknek volt párja. A magányos madár azonban hófehér színben pompázott, magasan fent az égbolton, majd leszállt Lietava tenyerére, magocskát csipegetni. Puha tollával megsimította a leány kezét, rózsás orcáját és mellkasát.

Mikor Lietava rámosolygott és közelebb hajolt, a különös madár hirtelen fiatalemberré, a fehér lovassá változott. Lehelete meleg, ajka forró volt.

A leány felkiáltott, majd ettől megriadt és az álom tovatűnt. Lietava megremegett és azt figyelte, felriadt-e édesapja, vagy netán semmiről sem tudva, alussza álmát.

Mikor megnyugodott, a falon függő kardra esett pillantása és némiképp erőt véve magán, álmát siratván zokogni kezdett, eltitkolt könnyeit bőségesen hullatván.

A nyár már igencsak megszínesedett és a búzaszárazokon érett kalászhok lengedeztek.

A kardműves mester ekkor a következőként fordult leányához:

- Lietava, lassan betöltöd a tizenhetedik évedet, immár felnőttél, ideje vőlegényt választanod. A törvényeinket azonban be kell tartanod, és mindegy csak akkor kerülhet sor, ha a szentély küszöbét átugrottad és ezzel szeretetüket megváltottad isteneink szeretetét. Sárghulnak a kalászhok, eljött immár a te idő. A bölcs asszonyok és anyák gyermekeiket a Sziklához viszik, ahol Ladának, a szerelem istennőjének mutatnak be áldozatot. Megengedem Neked, hogy megboldogult édesanyád testvérével, Fehérrel együtt útra keljete. Most menj el hozzá és mondd el neki, készen állsz és vele mész...

Lietava elfehéredett.

A Sziklán megjelenő istennőről hallott már elégszer.

Mikor a tavasz virágai és a fehér nyírfák bimbót és zsenge leveleket növesztettek, a lányok és a fiatal asszonyok itt, ott összedugták a fejüket, és csöndesen beszélgettek Lada istennőről*, szolgálóiról és a Szikla istenségeiről. Szavaik titokzatosak voltak, hangjuk halk, mint a szellő, mely a friss levelek közt susog.

A leány éppen ezen a nyáron érzett olthatatlan vágyat, Lada istennő felkeresésére és nagyon is tisztában volt óhajának okával.

Most azonban ijedtség fogta el, apja utasítását hallva, orcája elhalványodott, teste megreszketett és úgy érezte, sem ereje, sem bátorsága nem lesz a megáldott hely küszöbét átugrani. A fehér lovassal függött össze minden, akit az életben csak egyszer vehetett szemügyre, de ugyanúgy kívánta őt látni még egyszer és sokszor, legalább annyira, mint amennyire nem.

Apja azonban semmit sem tágitott:

- Készítsd ki legszebb öltözed, a réten leld meg a hozzád leginkább illő virágot, tépj le legalább három érett búzakalászt és önts mézharmatot a kamrában egy új kancsóba...

Mindezt már Lietava is kénytelen volt megfogadni.

Kiment a rétre, megállt a virágok között és lehunyta a szemét. Belélegezte az illatokat, és az még a szívét is megérintette. Oda sem pillantott, merre nyúlik ki a keze, a véletlenre bízta magát és kitépte az első virágot, a Szikla istennőjének.

Szépséges, fehérszirmú növény, sok, sok levéllel. Köztük piros katicabogár szendergett, ennivalóan édesen, de felébredt és hirtelen elröppent.

Mit jelenthet mindez?...

Lietavának csak úgy dörömbölt szíve, szedett más virágokat is, hogy a hófehér fejecske láthatatlan legyen, majd meglelte a kalászokat és sietett haza, mézharmatot tölteni az edénybe.

* Lada a szépség és a szerelem istennője, aki mindent megad a fiatal pároknak, közös életük elindításához

Az emberek közel s távolabbról úgy vélekedtek, ezen a nyáron számos hajadon áldozik majd virágot és termést Lada istennőnek.

Mindezek miatt seregnyi legény érkezett a szélrózsa minden irányából a Sziklához.

Voltak olyanok, aki azért jöttek, hogy ezen a megszentelt helyen megerősödjön szerelmük, melyet titokban vallottak meg kedvesüknek.

Mások, szerelmi hajlandóságuk megőrzéséért érkeztek ide fohászkodni, ahová nem csak hajadonok, de ifjak is érkeztek és itt bizony akármilyen megeshet.

A harmadik csoportba azok tartoztak, akiket még nem érintett meg ez az érzés és itt remélték azt megélni.

Persze, olyanok is akadtak, akik csak azért keresték fel a helyet, hogy a szentélyhez legközelebb, vagy legalább a liget mellett állíthassák fel sátrukat, ahol az istennő szolgálóleányai laktak.

Többeket a kíváncsiság vonzott és ők odalent, a számos, már korábban érkezett kereskedő mellett telepedtek le.

Az éjszakák nappalokká változtak és a zarándokok számos tüzet meggyújtottak, szorgalmasan táplálva azokat. Letelepedtek oda ismerősök, ismeretlenek, beszélgettek, tanácskoztak, adtak és vettek, tanultak egymástól és bírakat kerestek, akik a remélt igazságot velük megosztják.

A lovasok hátasokat választottak, a magukkal hozott bőrt nyeregre cserélték, volt itt vászon és gyapjú, amott réz és bölcs asszonyok, akik tanácsot adtak a népeknek, a betegek tenyerét és a csillagokat fürkészték, majd gyógyszerrel látták el őket.

A Hold annál káprázatosabb, minél később látható a horizonton és ez még varázslatosabbá teszi a szerelem istennő szolgálóinak énekét.

Éjszakánként itt és ott, a sátrak csúcsain gyarapodik a virágok száma...Ama bizonyoságául, hogy az ottani legény ígérettel rendelkezik a leányzótól és annak koszorúját is elnyerte. Ott függnek azok, melyek az éj harmatcseppeit vágyakozzák...

Vannak persze sugdolózók is.

Titokzatos arccal járnak, kelnek, az ismerőseiknek mindenfélét elmesélnek, és attól fogva lassan mindenki megtudja, hogy Mincs fia is a zarándokok között van, első alkalommal, bár életkora miatt régesrég el kellett volna jönnie.

Mindez nem kis meglepetést keltett a népek között, futótűzként is terjedt el és mindenki a legényt szerette volna szemügyre venni. A fiatalember ugyanolyan öltözetet viselt, mint a többiek, nem mutatkozott fehér paripája hátán, így sokan nem ismerték fel. Egyes, fagyos hangulatba burkolózók azt állították, átkot von az a saját fejére, aki emlékezik a legényre, hiszen amaz az istenek haragját bírja, azokét, akiket régóta semmibe vesz.

Mindezek ellenére bebizonyosodott, hogy Mincs keresztény fiának vannak védelmezői, akik nem tartják őt elveszettnek, még akkor sem, ha az új hittel nem is értenek egyet.

- Mincs fiát saját büszkesége fenyegeti, hiszen magát az istenek fölé helyezi, és ezért Perun bosszúja utoléri, - mondogatták halk hangon a tűz mellett és a sátrak mélyén. A fiatalembernek közvetlenül a szentély mögött hatalmas, kőből épített hajléka volt, nagyobb, az imahelynél is. Lehetne akár még hatalmasabb is, hiszen három esztendeje dolgoznak rajta, és a legény számos embert fel is vett, akik a munkát még inkább elősegítik.

Az ifjú persze sokakat megbotránkoztatott, de az összegyűlteket leginkább az háborította fel, hogy úgy jár kel közöttük, mintha a régi hitet és az istenek tiszteletét megtartva, jegyesért járulna a szerelem istennőjének oltárához.

Ki lenne a kiválasztott?

Az egybegyűlteket egy rövid időre mintha csak elfeledték volna Mincs fiának szörnyűséges keresztény vallását, megbocsátva neki, sőt mi több, lelkesen suttoztak a leányok fülébe, a legény jelenlétéről, ki Lada istennő tiszteletére jött, és akinek talán minden korábbi eltévelyedését elnézik az égi hatalmak.

A hajadonokat, akiket valamiféle édes félelem fogott el az ünnepélyes szertartásokon, ettől fogva még inkább remegés kerítette hatalmába. A legény hírneve nőttön nőtt és nemcsak az összegyűlteket, hanem a távolabb élők körében is.

A legény bűnös, istenkáromló, de hatalmas, számos szolgálóval, kőből épített háza van és édesapja sem haragudott gyermekére, hiszen fia mindenfélét megtanult a világban, megismerte a messzi tájakat, az idegen szokásokat és a kereskedéshez is jó érzékkel rendelkezett.

Bőrből készített erszényében pénzt és aranyport hord.

Annak, aki minderről semmit sem tudott, Lada istennő szolgálóleányai mesélték el és a leányoknak bizony remegett a keze, mikor a mézharmatot töltögették a bronzból készített áldozótálakba.

Lietavának azonban se híre, se hamva.

*

A kardműves leánya sokáig készülődött az útra.

Egyaránt érzett félelmet és örömet is. Még magának sem vallotta be, mitől tart és azt sem, mi az, ami gyönyörűséggel tölti el. Hasonlatosan tapasztalt fáradságot a bánattól és a derútól, de a hosszú út is kimerítette. Már égtek a tüzek a Szikla alatt, mikor megérkezett, az asszonyok kíséretében.

Az őket fogadó látvány azonban mély hatást tett Lietavára.

Az álom is elkerülte és halottsápadtan fogadta a kelő nap sugarait.

Elbűvölve és talán kábultan meredt a hatalmas épületre, mely óriási fagerendákból épült, és amely akkora volt, amekkorát ez idáig még nem látott. Elbűvölve nézte a színesre festett falakat, melyek messzire ellátszottak. A papnők énekkel köszöntötték a reggelt, a tömeg zaja visszhangzott a leány fülében, majd a lárma egyre hangosabbá vált és Lietava valamiféleképpen megzavarodott, hiszen se nem látott, se nem hallott.

Arra sem figyelt fel, hogy a liget szélén egyre több fiatal várakozik és közülük egy szempár kitartóan, kedves és odaadó pillantással kíséri őt.

Semerre sem pillantott, mikor elindult a szentély felé, így nem is vette észre, amint ez a tekintet hűségesen kíséri. A templomba belépve szíve összeszorult és valami végtelen gyengeséget érzett lábaiban.

Odabent erős, mindent átható illat fogadta.

A fából készített falakra festett istenek pillantásukat Lietavára szegezték, mire a leányzó önkéntelenül megállt és egy szempillantásra elsötétedett előtte a világ.

Mikor felocsúdott meglátta az áldozati tüzeket, melyeken a papnők illatos növényeket égettek.

Aztán tekintete az aranyból készített fogatra esett.

Szépséges, csillogó, csodálatos.

Két fehér galamb és ugyanennyi hattyú húzta.

A gyönyörűséges alkalmatosságon Lada istennő állt, mezítelenül, ajkai körül örök mosoly játszott, pillantása titokzatos. Csodaszép hajkoronájával mintha a szél játszana és a fején lévő koszorú világított. Teste körül aranyló fénysugarak, bal kezében alma, a jobb kezéből galamb készül elrepülni.

Mögötte a szerelem négy, ugyancsak fedetlen testű leánya, akik derűvel az ajkukon pillantanak a galamb után, és nem csoda, Lietava azt sem tudta ébren van-e vagy netán álmodik.

Az egyik papnő megfogta a karját, és a tűzhöz vezette.

- Mutasd be az áldozatot gyermekem, hogy Lada reád vesse pillantását!

Az ismeretlen kedves és nyájas hangon szólt hozzá, mikor megérintette a leány karját, majd megértően átkarolta és segítette a leányzót.

- Áldozz... és mondd meg az istennőnek, kiért fohászkodsz...Semmitől se tarts.

- Őérette... A fehérért! – suttogta Lietava, de fel sem fogta mit mond, és csak akkor eszmélt fel, elvesztette a kalászokat és az áldozati tálba csak egy virág, a fehér fejceskéje hullott.

Megrémült.

Megrémült, mert elárulta édesapját, nagy bűnt követett el, istenkáromlást.

Rettegve emelte pillantását az istennőre, valami szörnyűségeset várt. Lada mosolya azonban nem halványodott el, semmit sem változott és az istennő ugyanolyan szeretettel pillantott rá arany fogatából, sőt, mintha még melegebbé vált volna.

- Lada istennő bizonyosan megszeretett téged, - súgta a papnő Lietava fülébe, és ne kételkedj hatalmában. Teljesül mindaz, amit a szívedben hordozol. Most menj és őrizd meg hitedet!

Lietava lassan feleszmélt, szeretette volna az igazat elmondania a jóságos papnőnek, de jöttányi ereje sem maradt, csak annyi, hogy kibotorkáljon a megszentelt helyről.

*

Odakint barátságos tekintetek fogadták.

Zach, édesapja legkedvesebb embere lépett elé

- Légy üdvözölve Lietava!

Lietava meghökkent és ebben a pillanatban ébredt tudatára annak, amitől a dahaza a legjobban tartott, az elől nincs menekvés. Mintha kést döftek volna szívébe, abba, amelyikben már egy csöpp vér nem sok, annyi sem volt és így Zach sem fedezhette fel, mi is történik valójában.

- Üdvözöllek!... Lada istennő látott téged, tudja, ki vagy és bizonyosan megszeretett. Kegyes lesz hozzád és beteljesíti vágyakozásodat. Már azt is megengedte neked, hogy megismerd. Tisztességben megőszült édesapád engem küldött, hogy ma megkérjem a kezéd...

Lietava azonban nem hallgatta végig, nem is volt rá szüksége, hiszen így is megértette, mit közölt vele Zach. Szemei előtt elsötétedett a világ, valami végtelen gyöngeséget érzett és nekitámaszkodott a rajcsánkai kardműves legkedvesebb segítőjére.

A derék Zach boldognak érezte magát.

Ki ütközött volna meg mindezen?

Ki ne értette volna meg mindezt?

Az idei ünnepség legbájosabb leánya nekitámaszkodott a vállának és vele együtt lépkedett a férfi sátrához, édesanyja testvérének kíséretében, aki itt, ott lopva törölgette az öröm könnycseppjeit sovány arcáról.

*

Lietava különös jegyesnek bizonyult.

Semmire nem válaszolt és látszólag semmi sem érdekelte.

Maga vette le a koszorút fejéről, de nem adta oda a derék Zachnak, aki pedig csak erre várt. A férfi azonban megértőnek bizonyult, és amikor Lietava kísérője jelt adott, felfogta azt, türelmesen és jóságosan viselkedett a leánnyal. Nem tett szemrehányást annak szótlanúságáért sem.

Lietava tulajdonképpen csak magában diskurált.

- Nem, az istennőt nem csaptam be, az igazat mondtam neki, aki ezért mosolyával ajándékozott meg, mikor nehéz volt nekem. Apámat azonban megtévesztettem, hiszen nem voltam vele őszinte, félrevezettem a családomat és jövődöbelimet, hiszen neki soha nem árulom el, a szívembe zártam, és őt oda be nem engedem.

Zach boldog volt és figyelmesen viselkedett.

Csöndesen szólalt meg, szinte észrevétlenül tette dolgát, mikor vendégei kényelméről gondoskodott.

Mikor azonban kiegyenesedett és hirtelen talpra ugrott, valami rendkívüli dolognak kellett történnie. Ebben a pillanatban, hozzá hasonlatosan cselekedett számos zarándok, akik egyszerre, a rémülettől kövé dermedve kezdtek el kiáltozni:

- Ég a szentély!... Ég!...Az istenekre, mi történik?...

A kiáltozás egyre csak erősödött és erősödött és a végén még a sziklák és a hegyek is azt visszhangozták.

A szentélyből hatalmas lángok csaptak fel és azok, akiknek közel volt a sátruk, az életüket kellett menteniük, elkezdtek lefelé szaladni a lejtőn, kiáltoztak és azokat is erre készítették, akik távolabb helyezkedtek el. Az arcok hófehérré változtak és a tekintetekben páni félelem honolt. Az asszonyok mindenféle hangosan jajveszékelték és rövidesen az ide-oda futkosók egymást akadályozták. Néhány ló is elszabadult, tovább növelve a zűrzavart.

- Ég! – kiáltozták a futkosók, még akkor is, amikor mindennek már semmi jelentősége nem volt, hiszen nem volt már olyan, aki a lángnyelveket ne vette volna észre.

A templomban kisvártatva a fából készített falak is tüzet fogtak, de mire a zarándokok félelmükből felocsúdtak és a tűz oltásán gondolkodni kezdtek, már nem volt mit tenni.

A tető és a lángoló falak maguk alá temették az aranyhintót – ha az egyáltalán még megvolt – Lada istennő mosolyát és a fehér galambokat izzó zsarátnok ölelte körbe.

Zach, a leány jegyese későn tért vissza.

Már sötétedett.

Vétlen volt, hiszen a végeláthatatlan zűrzavarban nem volt egyszerű hazatalálni és meglegelni, akiket keresett. Mindez bizonyára bosszantotta a derék Zachot, és úgy érezte, magyarázatba kell kezdenie.

- Segítséget mentem lelni, de mindez nehéz volt. Minden pillanatban visszalöktek. Késve értem a szentélyhez. Hatalmas volt a forróság, közelebb menni nem tudtam... Senki sem tudja, nem szándékosan gyújtotta-e föl valaki.. A bölcseink szerint, valami szörnyűségnek kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy ilyen büntetést mértek ránk az égiek.

A hallottakra Lietava felfigyelt.

Zach arcára pillantott és kezét ajka elé tette, hogy még a levegő hangja is nesztelen maradjon.

- A bölcsek úgy gondolják, elvesztettük Lada kegyelmét az idei ünnepeken és ezért sokáig nem lesz áldás a családokban, hiszen nincs helyünk az istennőt kiengesztelni. Sokáig eltart, mire az új szentélyt felépítjük...

Lietava mindezt már minden érzékszervével figyelte,

- A nép bűnöst keres... Az idősebbek mindenfelé elmennek és tudakozódnak. Már sok mindent tudnak, és hamarosan mindenről tudomást szereznek. Az emberek fenyegetőzésbe kezdtek, és mindenkit harag tölt el. Az idősebbek két helyen gyülekeznek, ezért hallani máshonnan is a kiáltozást. Mindkét helyen úgy gondolják, a szentélyt egy hitehagyott, egy keresztény gyújtotta fel. Mincs fia, vagy az emberei közül valaki... A bölcseink azt parancsolták, ne háborgassuk a tűzvész helyét, van egy titkos gondolatuk, meglesik a fiút, megkötözik, és a templom megszenesedett romjai között élve elégetik. Ó, az isteneket ki kell engesztelni és a nagy bűnt ugyanakkora áldozattal kell jóvátenni.

Lietava, a szép leány, a rajcsánkai igazhitű kardműves gyermeke, akit ma Lada istennő kegyeibe fogadott, hiszen megmutatkozott előtte, félelmét elűzve, odalépett és odasimult a derék vőlegényéhez.

Csoda történt.

Gondolatait összeszedve kihúzta magát.

- Megölik, azt mondd?
- Feláldozzák...
- Mincs fiát?
- Sokan vannak ellene.
- Őt, a fehér lovon?
- Azt elsőként és lehet, másokat is. Erről tanácskoznak...

Lietava szeretetteljesen megsimogatta a derék Zachot, majd elfordult és oly sebesen eltűnt, mintha csak a föld nyelte volna el.

*

Milyen különös dolog esett meg!

Az emberek úgy elkerülték Mincs fiának kőből épített hajlékát, mintha azt pestis érte volna el, és fertőzést okozna. Csak távolról lesték a hatalmas falakat, itt és ott öklök emelkedtek, de mintha mindnyájan arra vártak volna, történik-e valami rendkívüli. A ház valamiféleképpen mostanra nagyobbnak és erősebbnek tűnt, mint ez idáig, hiszen eltűnt mellőle a szépséges és mosolygó Lada a szerelem istennőjének temploma.

A falak előtti terület üres volt, hosszas üresség ásítózott.

A várakozás és a feszültség nőttön nőtt az emberek lelkében, mikor egyszer csak megjelent egy emberi alak, aki keményen és határozott léptekkel megindult az épület irányába.

Az ismeretlen Lietava volt.

Nem mérlegelte, mit hagy maga mögött, fal van előtte, netán az ijesztő üresség, a lelkében erős akarattal lépkedett, mintha valami jelenség üzné és egyben bátorítaná útján.

Lietava tétovázás nélkül erősen kopogott Mincs házának kapuján.

Mikor a kapuszárny kinyílt és rápillantott a fiatalemberre, egy szempillantásra elfeledte, miért sietett ide, és mit is szeretne.

Szíve egy pillanatra megállt, mikor két erős kar átölelte és a világ elmúlt nyomorúságait és örömeit elfeledte és akkor egy szikra lobbant lángra lelkében, a szép jövő édes ígéretével.

Mikor feleszmélt, csak annyit tudott mondani:

- Ne lépj ki! Megölnék!...

- Ne félts engem – mosolyodott el a legény és forró leheletével félbeszakította. – nem esik bántódásom! Hiszen eljöttél és ezért hajam szála sem görbül meg, ezt biztosan tudom. Azt hittem, nem jössz, de ma, amikor megtudtam, hogy itt vagy...

Még egyszer átölelte a leányzót és parancsot adott a kapu kinyitására.

Lietava szörnyülködve figyelte, hogy amaz fegyvertelenül kilép odaki, és abba az irányba, ahol a Nap születik és arra, ahol esténként meghal, erős hangon kiáltja:

- Gyertek közelebb, nem félek tőletek és ti se tartsatok sem szavaimtól, sem tőlem! Nem sértettelek meg benneteket és ti sem bántotok engem... Az Istenem, aki a tiétek is, megvéd engem és titeket is. Hatalma nagy. Sem én, sem az embereim közül senki sem tett kárt istennőtök templomában, mindezt hitemre mondom. Az én Istenem, aki a tiétek is, elvégezte művét. Elmondom nektek, és ti meghallgatjátok az ő igazságát!...

Szavai lángot gyújtottak és égtek, magas lángnyelvek csaptak ki belőle, egyformán meggyújtva az égboltot és a sziklákat.

Tűzet gyújtottak a távolból érkezett zarándokok és az itteni népek szívében egyaránt.

Senki nem merészelte felemelni öklét, és senki sem merészelt kezét emelni Mincs fiára, akinek a számos és vad ellenségével szemben egyetlen fegyvere akadt, az igaz Isten ígéje.

A Szikla alatt számos tűz kialudt, de volt belőlük még elegendő.

Nem volt mindegyik láng barátságos, de Mincs fia szerint az idő mindent megváltoztat, még az embereket is. Megváltoztatja még a kardkovács pompás fegyverének élet is, a rajcsánkai völgyben...

- Csak tarts ki mellettem Lietava.

- Melletted maradok, - tett ígéretet a pogány leánya a kereszténynek és az egy Isten hívője várhoz hasonlatos építményét a leány pogány nevére nevezte el és amelyet keresztény fiaik értelmükkel és hatalmukkal tovább építettek.

Mikor a legény elszenderedett, Lietava, mosollyal az ajkán nézett reá és csendes szemrehányással illette párját:

- Mégiscsak az embereid közül valaki okozhatta Lada istennő szentélyének pusztulását... Ennek nem kellett volna megtörténnie. Keresztény vagyok a te akaratom és szerelmem alapján, de soha nem feledem az istennő mosolyát, hiszen teljesítette kívánságomat, amikor érettem engedte szabadon tenyeréből a fehér galambot. Amíg élek, mindezt soha nem feledem...

A német Britvald Dévény alatt

Hej, Dévény, Dévény!

Büszkén magasodtál a sziklán, a Duna hullámaiban nézegetted magad, erős és káprázatos voltál. Örömet okozott kevély falaidat csodálni, hatalmad közel és távolban ismert volt, németet hosszú, hosszú ideig borzolt. Bizony, számos alkalommal vonultak falaid alá, hogy erővel birtokba vegyenek.

Aki akkor jelent meg előtted, midőn a nap a nyugati horizonton lehanyatlott és közben arannyal hintette be égbenyúló bástyáidat, nos, amaz haláláig nem feledhette el szépséged. Maga a Duna is meglassította folyását, hogy a látványba belefeledkezessen.

Volt ám elég ellenséged, irigyed, kárt okozni szándékozód.

Egy ízben, a nemes és bölcs Rasztyiszlav fejedelemnek bizony ráncba szaladt a homloka, hiszen újonnan támadt gond szakadt a nyakába. Elgondolkodva járt, kelt a szobákban, időnként a fenséges folyam csillogó felszínére vetett egy kósza pillantást és közben ismételte:

- Igaz ez, igaz lehet-e mindez?

E kiejtett mondatokkal az uralkodó, unokaöccsére, Szvatoplukra* célzott.

*I. Szvatopluk (cca. 840-894.) a Nagymorva Birodalom hercege, a későbbiekben királya. Kezdetben a Nyitrai hercegség ura. Uralkodása alatt számos ízben folytatott háborút a bajorokkal, akiket 871-ben a vele szövetséges morvakkal együtt legyőzött. Ezt követően kibővítette országát azokkal a területekkel, melyek nem tartoztak a Kelet Frank Birodalom érdekkörébe. Szvatopluk birodalma délkeleten a Tiszáig, tartott, északon Sziléziáig. 890-ben Csehországot is az uralma alá hajtotta.

Szvatopluk székhelye Nyitrán volt és Dévényebe, Rasztyiszlavhoz olyan hírek érkeztek, melyeket el sem akart hinni. E szerint, unokaöccse összeesküvést szó a bölcs király eltávolítása érdekében és ehhez nem átalált a németekhez fordulni. Az ellenségnek, így mondták, segít elfoglalni Dvényyt, ezzel fosztva meg Rasztyiszlavot a hatalomtól.

*

A gondok szülte ráncok bizony ezért jelentek meg az uralkodó homlokán. Megrettennie azonban nem volt mitől.

Hamis hírek voltak mindezek, a kárt okozni kívánók ötölték ki őket, mindazért, hogy Rasztyiszlav és Szvatopluk közé éket verhessenek.

- Ha ezek ketten ellenséggé válnak, leigázhatnánk a Nagymorva Birodalmat, de másképpen nem! – mondogatták a németek és mindent megtettek a nagybácsi és az unokaöcs összeveszejtése érdekében.

Alávaló tervük sokáig nem kecsegtetett sikerrel, de Rasztyiszlavban egyszer csak fellobbant a gyanú addig parázsló szikrája.

- Igaz lehet mindez?... Megbizonyosodom felőle, vízzé válik a vér, vagy pediglen Szvatopluk valóban hűséggel viseltetik!

A király, a kétségek dacára, azonban óvatos maradt és nem hitte el teljesen a rossz híreket.

Úgy esett meg egy ízben, hogy a német hadsereg váratlanul rátört a Dvényyi várra. Mire Rasztyiszlav felocsúdhatott volna, addigra már ellenségei kezére jutott. Legjobb embereit szétverték, őt magát pedig messzire, fogságba hurcolták.

Az út gyötrelmesnek bizonyult.

Rasztyiszlav arca soha többé nem derült fel.

Midőn utoljára pillantott vissza büszke várára, hideg pára emelkedett fel a Dunáról, olyan volt, mintha sötét felhő lenne, amelyik elsötétíti a dévényi uralkodók valamikori dicsőségét.

A végén még egyszer rávetette pillantását a várfalakra, fejét lehajtotta és ajka sóhajtasra fakadt:

- Már tudom, Szvatopluk elárult engem!...A németek nem vehették be volna ezeket az erős falakat segítség nélkül.

A bizonyosság keservesnek bizonyult Rasztyiszlav számára.

Még a fogság sem volt oly gyötrelmes, még a németföldi börtön sem volt olyan kínzó, kívájt szemei sem véreztek annyira, mikor a németek elvették látását, de a szíve vérzett igazából, mikor eszébe jutott unokaöccse hűtlensége.

- Hej, Szvatopluk elárult! – suttogta kínlódva, börtöne hideg falai közepette.

Sóhaja mintha kiröppent volna, át a falakon, a sziklákon, hegyeken, völgyeken át, egyenesen a Dunához és amonnan északra, a Nagymorva Birodalom minden szegletébe.

A Vág és a Nyitra környékén magasodó nyírfák és fenyők esténként talán maguk is ezt suttogták:

- Szvatopluk elárulta Rasztyiszlavot!.. Szvatopluk elárulta Rasztyiszlavot!

*

Szvatopluk nehezen emelkedett fel a széles tölgyfa székéből, mikor hírért vette Dévény bevételének és a németek győzelmének. Leginkább azonban nagybátyja, Rasztyiszlav fogságba esése döbbsentette meg.

Sokáig egyetlen szó sem hagyta el ajkát.

Bántotta, hogy nem tudott a németek szándékáról, így nem siethetett nagybátyja segítségére. Hiába minden, nincs mit tenni.

Hosszasan állt mozdulatlan, majd végül megszólalt.

- Dévény, a legerősebb vár nincs többé. Meg kell sokszoroznunk éberségünket, és a kardunkat kezünk ügyébe kell tartanunk...Hamarosan rajtam a sor, hiszen a németek nem elégszenek meg Dévénnel.

A nyitrai és a Vág-menti nyírfák, a természetes fenyők ebben a pillanatban, mintha titokban, halkán suttogtak volna valamit és a Szvatopluk körül ülő idős tanácsadók arcán a következő kifejezés jelent meg:

- Hiszen tegnapad is bűnös vagy, te árultad el a bölcs uralkodót Rasztyiszlavot!

Szvatopluk mindebből azonban semmit sem sejtett.

Mikor később mindezt megtudta, haragjában három napra megnémult.

Akkortájt a német már megindult Dévény felől és Szvatopluk többet nem tanácskozott embereivel és hadvezéreivel, csak kardját tartotta a keze ügyében. Nem volt ez bölcs dolog, de a fejedelem senkinek sem hitt és nem bocsátotta meg, hogy ilyen rosszindulattal és aljassággal vádolták meg.

Egyetlen emberfiára sem hallgatott és a harcban is óvatlannak bizonyult.

Mindig arra vette az irányt, ahol a legnagyobb veszély fenyegetett.

Úgy rendeltetett, hogy ellenségei kezébe került.

Az örvendező németek foglyukat ugyanazon az úton vitték idegen földre, mint korábban Rasztyiszlavot. Győzelmük mámorossá tette őket és azt gondolták, a Nagymorva Birodalom az ölükbe hullott. A rab fejedelemnek is úgy tűnt, minden elveszett, amit ezen a földön szeretett.

A Tátrától a Dunáig a szél valami szomorú dalt süvített, a szülőföld pusztulásáról és a hegytetőkön esténként őrtüzek kezdtek gyulladni, ami az ellenség közelségére, vagy jelenlétére figyelmeztetett. A hadvezérek újfent tanácskozásba kezdtek, ismételve Szvatopluk szavait:

- A kardunkat a kezünk ügyébe kell tartanunk... De jó leszén, ha két kézzel ragadjuk meg annak markolatát!

Mondanivalójuk nem bizonyult hiábavaló fecsegésnek, bátran és hőiesen kapták kézbe fegyverüket. A terjeszkedő német sereg még fel sem ocsúdott, máris menekülésre volt kénytelen fogni addigi diadalmenetét. A büszke Dévényi várat is otthagyták, elináltak a Birodalomból, melyet még jóformán szemügyre sem vehettek.

Átmeneti hódításukkal bizony még csak nem is dicsekedhettek.

*

Szvatopluk nehezen egyenesedett ki a börtön kőből kifaragott padján.

Mint mindig, most is cellája ablakánál ült és a várudvarra bámult. Ha odakint valami felkeltette a figyelmét, felállt és az ablakhoz lépett, kipillantva az udvarba. Odalent fáradt, rongyos ruhát viselő követekre lett figyelmes, akik körül a németek ide-oda futkostak.

A katonák kiabáltak valamit és riadt arccal meredtek az újonnan érkezettekre.

- A németeknek valami bizonyosan nem sikeredett! – gondolta magában, visszatelepedve az ülőkére.

Már éppen fel akart egyenesedni, mikor Dévény nevét hallotta meg a kinti zűrzavarból.

- A németeket kudarc érthette a mi hazánkban! – villant át elméjén és az öröm, keveredve a reménnyel lassan szárba szökkenett belsőjében.

Úgy bizony, jól sejtette!...

Akkoriban a németnek Dévényben már se híre, se, hamva se volt, mint ahogy a Nagymorva Birodalomban sem maradt írmagjuk sem. Ettől a naptól fogva a rab börtönének falait sem érezte oly hidegnek és még padja sem tűnt annyira keménynek, mint korábban. Nemsokára maga Britvald vezér érkezett hozzá, és amikor helyet foglalt a cellában, Szvatopluk lélekben elmosolyodott.

A rab fejedelem arcán azonban semmi sem jelent meg lelkében kavargó gondolatokból.

- Szvatopluk, jól tudod, hogy a mieinket kiűzték a tied a Birodalomból, - kezdett bele mondandójába Britvald, - erről többet nem akarok beszélni. Azzal azonban nem vagy tisztában, hamarosan újra megindulunk a Dévényi vár ellen, olyan erővel, amelynek a leghatalmasabb falak sem képesek ellenállni. Tudd meg, a Várról nem mondunk le!

Érted?...

- Értem én, csak azt nem, miért jöttél mindezt elmondani.

- Ezt is megtudod. Előtte azonban megkérdezem, tudod-e miért vagy itt ebben a szűk tömlőben, hiszen neked királyi szobák járnának?

- Miért? Azért, mert valamikor a jogart kardra cseréltem.

- Nem, nem vagy tisztában ezzel.

- Akkor áruld el, ha tudod.

- Mindent tudok. Meg is osztom veled. Hadvezéreid elárultak, hiszen nem akartak uralkodójuknak.

Szvatopluk éles pillantást vetett Britvaldra és mivel már régóta ismert efféle embereket, rögtön tudta, hamisak a német szavai. Szeme sem rebbent azonban és semmit sem árult el mostani felismeréséből.

- Elhiszed nekem Szvatopluk, hogy a tieid elárultak? – folytatta Britvald.

- Igen, régóta tudok erről!

- Nem akarnál mindezért megfizetni nekik?

- A rab senkinek sem adhatja vissza a kölcsönt, - szakította félbe Szvatopluk.

- Ha akarod, jöhetsz velünk Dévény ellen, szabad emberként, nem pedig fogolyként.

- Visszakapom a kardom?

- Vissza. Ha elvezetsz minket, Dévényt is neked adjuk: Bosszút állhatsz hűtlen és hálatlan embereiden és nekünk, a segítségünkért évente adót fizetsz. Ennek összegéről megállapodunk. Csatlakozol?...

Szvatopluk látszólag elgondolkozott a feleleten, majd bólintott:

- Veletek megyek.

*

Így került ki a fejedelem a börtönből.

Még aznap újra karddal övezhette fel derekát, és mindez örömmel töltötte el.

Ettől a naptól fogva gondosan figyelemmel kísérte a német lovasok és Britvald vezér készülődését. Nem telt bele egy hét sem, felnyergelt lovat vezettek elébe és a hadsereg megindult Dévény felé.

A Dunát jóval feljebb keresztezték, de a hírek a szelek szárnyán eljutottak a dévényi védőkhöz.

- Jönnek a németek és állítólag maga Szvatopluk vezeti őket ellenünk.

Bizony mindenfelé az uralkodóról beszéltek. A hegyek csúcsán őrtüzek gyulladtak.

A hadvezérek gyakran tanácskoztak, és minden alkalommal hangoztatták:

- Az ellenséget maga Szvatopluk vezeti ellenünk!

Senki sem értette, mi történhetett.

Végül a halovány arcú, hallgatag Szlavomír szólalt meg:

- Azt tanácsolom, hogy a leggyorsabb követek nyergeljék fel lovaikat és győződjenek meg róla a németek között valóban ott van-e Szvatopluk. Ha igaz a hír és ő vezeti amazokat ellenünk, nincs mitől félnünk. Mellette öregedtem meg, jól ismerem őt, így hát tudom, nem volt oka, hogy megváltozzon. Ha egyszer már kardot emelt a németek ellen, még rabságát megelőzően, annál inkább van oka gyűlölni amazokat.

Szlavomír befejezte mondanivalóját.

Senki sem mondott ellent véleményének és tanácsának, bár másnap meggyőződhetek róla, a Dévényi vár alatt táborozó ellenséges katonák között Szvatopluk is megtalálható, mi több jó barátságot ápol Britvalddal, a német hadvezérrel.

*

A németek két teljes napig pihentek a Vár alatt. A hosszú úton elfáradtak a háticasok is, gazdáik is, ezért az ostrom előtt nyugalomra volt szükségük. A kimerült katonák a sátrak környékén feküdtek a földön és még a rtüzekre való fát sem volt kedvük a lángok közé hajigálni. Csak az őrszemek maradtak éberek, hiszen nekik kellett a hatalmas tábor békéjét strázsálniuk.

Szvatopluk és Britvald a sátorban üldögéltek. A fejedelem hirtelen megszólalt:

- Britvald, tudod-e milyen a jó hadvezér?
- Tudom-e?... Már hogyan tudnám! – válaszolta a német és rögvést a vezér

jótulajdonságainak sorolásába kezdett.

Szvatopluk azonban tagadólag intett fejével.

- Nem. Britvald te nem tudod, milyen a jó hadvezér!
- Akkor mondd meg!
- A jó hadvezér az, aki tudja, mennyi katonája marad a harc végeztével.

Tudod, hogy a holnapi támadást mennyi legényed éli túl?

Britvald csodálkozva nézett Szvatoplukra.

- Mit akarsz ezzel mondani?
- Annyit Britvald, hogy te még magadban sem vagy biztos. Tanácsolnék neked valamit.

- Ezért kaptad vissza a kardod!

- Nem felejtettem el Britvald! Azt mondtad, az enyémekek árultak el és most megfizethetek érte. Emlékezetemben van mindez és a hűtlenekre szörnyű büntetés vár. Holnap reggel adj mellém két lovas kísért, és én birtokba veszem a Várat. Egy cseppnyi német vér sem fog kiomlani mindezt.

Britvald álmélkodása tovább nőtt.

- Miként lenne lehetséges egy csepp vér kiontása nélkül? Téged ismernek a Várban, nem kerülheted el a halált!

- Úgy van, ahogy mondd. Ismernek, de ezzel semmit ne törődj. Holnap napnyugtára várhatod visszaérkezésemet a hitetlenek közül.

Britvald másnap reggelig ezen tűnődött, de a támadás megkezdése előtt elfogadta Szvatopluk tanácsát és maga is elkísérte egy darabon korábbi foglyát.

*

Ezen a napon Britvald türelmetlensége nem ismert határokat. Már a nap is lehanyatlott, de a Várból senki sem érkezett, csak valami ének hallatszott

Dévény felől az esti csöndet megszakítva. Méltóságteljesen terjedt szét Duna felett, a hegyek, völgyek irányába és az ellenséges tábor felé. A dévényi várfalakon itt-ott fáklyák lángja gyulladt ki, melyek szinte ünnepélyesen lobogtak a nesztelen sötétségben.

A Várban Szvatoplukot akkor választották királlyá, örvendve annak visszatérésén, de boldog volt az uralkodó is, hiszen annyi megpróbáltatás után visszakerült övéihez.

*

Britvald már a második nap rájött arra, mi történhetett odabent. Szörnyű haragjában kemény támadásra indította katonáit és hatalmas jutalmat ígért Szvatopluk élő, vagy holt fejéért.

A király visszatérése feletti öröm azonban megsokszorozta a védők erejét. A németek véres fejjel tértek vissza a falak alól.

- Nincs sem becsületed, sem hited! – kiáltotta Britvald Szvatopluknak, ami azidőtájt a legnagyobb sértésnek számított.

- Nem úgy van az Britvald! Nem szegtem meg a szavam! Te magad beszéltél az árulókról és én ígéretet tettem amazok megbüntetésére. Teljesítettem, amit megfogadtam. Ha hűtlenekre leltem volna, nem kerülnek el a büntetést. De hűségesekeket találtam, így becsületed szerint cselekedtem, hiszen. harcostársukká kellett lennem, - válaszolta Szvatopluk.

Britvald bosszúra vágyott és ezt maga akarta végrehajtani, ezért bajviadalra hívta a királyt. Kardja azonban nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Mikor a németek látták vezérük elestét, elment a kedvük az újabb próbálkozásoktól.

Bátorságuk elillant és hosszú-hosszú ideig nem tettek kísérletet sem Dévény, sem a Nagymorva Birodalom elleni újabb hadjáratokra.

Szvatozsizna könnyei

Mikor Szvatopluk, a hatalmas király, a Nagymorva Birodalom bölcs uralkodója haldoklott, előtte álltak fiai, Mojmir, Szvatopluk és Predsláv, fejénél pedig Szvatozsizna*.

Az uralkodó fiaira pillantott és közben népe és országa járt a fejében. Fáradt szemét egy rövid időre lehunyta és jobbát parancsoló mozdulattal emelte meg.

A körülötte álló nem értették meg rögtön az uralkodó akaratát.

A fiúk kisvártatva jöttek rá, hogy apjuk a drága szőnyegen heverő összekötözött vesszőnyalábot akarja.

- Törd el! – adta oda Szvatopluk legidősebb fiának, Mojmirnak.

Mojmir mindebből semmit sem értett, miért is kell eltörnie a nyalábot, de apja akaratát teljesíteni akarta, így nekiveselkedett. A parancsot végrehajtania azonban nem sikerült, hiszen ereje kevésnek bizonyult.

A másik két fiú, Szvatopluk és Predsláv sem tudott a vesszőkben kárt tenni. Akkor a király parancsára kioldották a zsinórt, és az uralkodó maga roppantotta össze azokat, az egyiket, a másik után.

Így szólt:

- Amíg hűségesek maradtok, a Birodalom állni fog és semmilyen erő le nem győzi azt. Ha azonban a hűtlenség felüti a fejét, még az erőtlen kéz is diadalmaskodik felettetek.

Szvatopluk, a hatalmas király, e szavak után kilehelte lelkét.

* Szvatozsizna (IX. század) I. Szvatopluk király felesége, feltehetően cseh földről származik. Neve, Szuentezizna alakban a korabeli egyházi feljegyzésekben megtalálható.

Fiai, Mojmir, Szvatopluk és Predszláv elfeledték édesapjuk utolsó szavait, hiába emlékeztette minderre őket édesanyjuk, Szvatozsizna is. A fiuk összetiporták a vesszőket, és még csak nem is sejtették, édesanyjuk összegyűjti azokat. Féltő gonddal őrizte azokat és mikor hűtlen fiai jutottak az eszébe, könnycseppeivel a kiszáradt vesszőket öntözte.

Halálos ágyához is odahozatta a pálcákat.

Mikor utoljára könnycseppei a vesszőkre hullottak, a száraz pálcák rügyet hajtottak, ami azt jelentette: Bár a testvérek egymás iránti hűtlenkedése, pusztulásba döntötte a Birodalmat és népét, örökösei valamikor majd megértik Szvatopluk király bölcs tanácsát, megtanulnak hűségben és szeretetben élni, és a föld, melyen Szvatopluk király erős kézzel uralkodott, ismét felvirágzik.

A véres Garam

István király katonái Székesfehérvár alatt voltak őrszolgálatban. Amikor esteledni kezdett, amiként azt már egy hete tették, tekintetüket déli irányba szegezték. Az örök, arcukon feszült figyelemmel, csak akkor szólaltak meg, mikor az álmoság már a hatalmába kerítette őket.

- Már a látásom is gyengül, - mondta az egyikük.
- Nekem meg kifolyik a szemem, - felelte a másik, - semmit sem látok.
- Hiszen jobb, ha semmit sem veszünk észre. Ha megpillantjuk a tüzeket, az jót nem jelent.

- Van elég katonája urunknak?

- Hm... Lehet ezt tudni? Koppány már a téltől kezdődően lázítja népet, saját unokatestvére ellen. Még ha színleg keresztény is, valójában pogány. Mert hitetlen, azért nem lehetett király.

- Amúgy is pogány lenne.

- Gondolod?...

- Úgy van, ahogy mondom. Még a szenteltvíz sem változtatta meg őt a kereszteléskor. Láttam őt, amikor Géza fejedelem meghalt, ott volt a temetésen és még meghajolni is képtelen volt, rendes istenhívó módjára. Keresztet sem tudott vetni, az ujjait sem úgy tartotta... Minderre mostani királyunk is felfigyelt, sőt édesanyja is, pedig neki másra volt inkább dolga, hiszen férjét temették el.

- Koppány mostanra felhagyott a színleléssel, átkozza az új hitet és a népet is lázítja. Sokan hisznek benne... Sok még a pogány. Jakab solymász tegnap

mesélt, hogy valami lovasokkal beszélgetett, akik délről érkeztek és azt mesélték, Koppánynak sok harcosa van.

- Talán félsz?

- Még azt sem tudom félek-e egyáltalán!...

- Semmitől se tarts! A király három hete küldött embereket a Dunától északra, a Garamhoz és Nyitrára – a szláv uraságokhoz, akiknek erős a keresztény hite. Fegyverük is van elegendő. Karácsony előtt unokafivérem volt ott küldöttségben és ő mesélt az ottani helyzetről.

Emígy beszélgettek István király őrszemei, de a harmadik éjszakát már nem kellett beszélgetéssel tölteniük. Már egy hete azt fürkésztek, látnak-e távolban tüzeket fellobbanni, ami az ellenség közeledtét jelzi, de ez idáig semmit sem láttak. Most azonban egyszerre tüzek lobbantak fel, mindenféle irányokból.

- Koppány felkelői sereglének erre! – jelentették a strázsák a hadvezérnek, ő pedig a királynak.

István király elgondolkozott, de hosszasan nem mérlegelt, hiszen erre ideje sem volt. Fegyverbe hívta népét és önmaga is kardot kötött.

A hírhozók ellenben egyre rosszabb hírekkel tértek vissza délről. Koppány temérdek fegyveres hitelment toborzott és tábora napról napra nagyobb. Mindez Istvánt és népét olyannyira nyugtalanította, hogy az uralkodó lóra parancsolta seregét és katonáival a Dunától északra vonult.

*

Sűrű esti köd ült a Duna fölött. A folyó mellett két paripa vágatott. Előttük, sötét lovon fegyveres őrszem, mögöttük a katonák sorai nyargaltak. A lovak patája néha-néha szikrát vetett, a meztelen kardok, meg a hosszú lándzsák végei megcsillantak a szürkületben.

Az első lovon István király ült, a másodikon édesanyja, a fáradt és idős Sarolta.

- Messze kell még menekülnünk? – szólalt meg az anyakirályné, akit mostanra elhagyott az ereje és a nyeregben nehezen tartotta magát.

- Mindjárt a Garamnál vagyunk – felelte az első lovas, aki a sötét hátason vágatott. Az esthajnalcsillag már fent az égen, de mire lehanyatlik, elérjük a Garamot. Ott, a folyó baloldalán Hont, a másik oldalon Pázmány, szláv hatalmasságok, akik már három napja ránk várnak. Ott biztonságban és nyugalomban leszünk.

- Mekkora a haderejük? – tudakozódott a király.

- Jókor. Hont lovasai és lándzsásai már a táborban vannak és Pázmány is fegyverbe szólította az övéit a Vágtól egészen Nyitráig és másfelől is. Egy héten belül többen leszünk, mint kellenénk.

Az esthajnalcsillag még nem nyugodott le az égbolton, mire meglátták a tábortüzeket és István király édesanyjának elszállt minden fáradtsága, hiszen tudta, rövidesen biztonságban lehetnek.

Az özvegy királyné más miatt is örvendezett.

Tudta, hogy Hont és Pázmány táborában azok várakoznak rájuk, akikkel megértetik magukat, olyanok, akik a kereszténység hívei.

*

A Koppány vezette pogány sereg is a Garam folyó mellett gyülekezett, azon a helyen, ahol a folyó a Dunába ömlik.

Azidőtájt nagyon felbátorodtak, hiszen korábban minden tervüket sikeresen megvalósították. Felforgatták az ország déli felét és a Dunántúl jó részét is uralmuk alá hajtották. Hatalmas zsákmányt ejtettek és a további diadal is biztosnak tűnt. Amikor azonban hírt kaptak Hont és Pázmány seregeinek gyülekezéséről, vég nélküli tanácskozásba kezdtek, de feljebb nem merészkedtek a Garamon.

A kilencedik napon, a király tábora, mintegy varázsütésre, megélénkült. A lándzsások felemelték fegyvereiket, az Íjászok nyilaikat és a számszeríjakat próbálták, a lovasok felövezték magukat kardjukkal és nyeregbe szálltak.

A sereg megindult és mire a nap delelőre hágott, a mellükön arany és fekete csillagot viselő katonák rajtaütöttek a lázadókon.

A Garam folyó addig még soha nem látott eseményt élt át.

Hont és Pázmány harcosai két oldalról rohanták le a pogányok táborát, a kardjaik az ellenség véréből vöröslöttek és a felkelők – élők, holtak és félholtak – a folyóban találták magukat.

A Garam eladdig ezüstös ragyogású vize vörössé változott és vörösen torkollott be a Dunába.

A király csapatai, köztük a Garam, Vág és Nyitra vidékéről származó szláv harcosokkal, megvédték a kereszténységet, és még akkor is oltalmazták, midőn István király négyfelé vágta a legyőzött Koppány testét és országa négy szegletébe küldte el a maradványokat, Esztergomba, Veszprémbe, Győrbe és Erdélybe.

A győzedelmeskedő uralkodó, katonái között ígéretet tett, hogy a keresztények istenének és szentjeinek, de legfőképp Szent Mártonnak és Szent Györgynek köszönetét és háláját méltóképpen fejezi ki. Bizony, részben a szláv harcosok kardjának is köszönhető, hogy ígéretét beválthatta, hiszen e földet szilárdan oltalmazta Ciril és Metód szellemisége és emléküket azóta sem lehet kiirtani a szívekből.

Salamon esthajnalcsillaga

Salamon király a Garam és az Ipoly folyók között észak felé tartott, hogy megbüntesse rokonát, Gézát, a Felvidék urát. Nem egyedül indult el az útra, lovasok ezrei és ezrei kísérték. A lovak patái alatt dübörgött a föld és a kíváncsi tavaszi vizek meglassították folyásukat, hadd vehessék szemügyre, mi is történik valójában.

- Nagy erőssel érkezik felénk Salamon! – jelentette a futár, urának, Gézának. – nem tudom, helytállhatunk-e.

- Jön a király is? – érdeklődött Géza.

- Ő is velük van.

- Nem fél?

- Bizonyosan nem, hiszen sereggel érkezik.

- Nos, jobban tenné, ha félne, - mondta Géza és a kürtösöknek azt parancsolta, fújjanak riadót.

Katonáit indulásra készítette, a lovászok felnyergelték a hátasokat, a kocsisok befogták az igáslovakat. Parancsára az egész tábor sátrat bontott, felkerekedtek. Három lovat nyergeltetett magának, ha az első jószág netán elfáradna, legyen helyette friss paripája.

És az Úr 1074. esztendeje, március havának 14. napján, Géza hadai, Mogyoród* mellett megütköztek a királyi seregekkel. A kemény harcban még a három ló sem volt elegendő, hiszen mind kidőlt Géza támadó hadműveleteiben.

A paripák kimúltak, de Géza katonái megsemmisítették a királyi sereget és a győztes hadak vezére senkihez sem bizonyult irgalmasnak.

Géza leginkább a legyőzött Salamont kereste.

* Mogyoród, szlovákul Lieskovec, község Szlovákiában, a Besztercebányai kerületben a Zólyomi járásban

- Hol van a király? – kiáltozott mindenfelé.
- Hol van a király? – ismételték Géza vezérei.
- Hol van a király? – hangzott fel a vidéken, egészen a síkságig, de az uralkodónak se híre, se hamva.

Hiába küldött katonákat minden irányba, azok sehol sem lelték Salamon királyt. Mindez haraggal töltötte el Gézát. Lassan azonban megfeledkezett róla, hiszen királlyá koronázták és békében uralkodott.

Jutalmazott, ítelt és büntetett, de a vigadalomra is maradt ideje és eszébe jutott a Garam-mente, amelyre szívesen emlékezett, hiszen az ottani szépséges hegyek kedvesebbek voltak neki, mint a Dunától délre eső egyhangú síkságok.

Elindult hát vadászatra a Garamhoz, ahol számtalan szép és értékes állat élt. Mikor megérkezett, még egyetlen éjszakát sem akart kastélyban, tető menedékében eltölteni. A folyó mellett verette fel sátrát, és a tűz mellett pompásan töltötte estét.

*

A víz és az erdők susogását hallgatta, és a sziklafalat nézte, amelynél a Garam kanyart ír le. A sziklák felett nyári pára honolt, de Géza király már a harmadik éjjelen abba az irányba figyelt, hiszen úgy tűnt neki, mintha valami apró fényt látna.

- Mi lehet amaz? – kérdezgette embereit.
- Az esthajnalcsillag nyugszik le, - felelték szolgálai, - de a párától nem lehet tisztán látni.

A csodálatos csillagocska azonban nem hagyott nyugtot a királynak és a következő este megparancsolta szolgálainak, menjenek vele.

- Merre indulunk ezen az éjszakán? – kérdezték emberei.
- A csillagot meggyünk megkeresni! – felelte a király.

Úgy is történt minden. Az éjszakai órán elindultak a fény irányába, a sziklákhoz. Minél közelebb értek, annál inkább vált nyilvánvalóvá, hogy nem csillag az, hanem egy zarándok aprócska tűzéről van szó, aki a sziklák között húzta meg magát.

Minden úgy is volt.

A király, kíséretével együtt meglelte a tábortüzet és mellette az ismeretlent, de ezen önmagában véve semmi különös nem lett volna.

Furcsának tűnt ellenben, hogy Géza a zarándok előtt kövé dermedve áll, egy lépéssel sem közelít, csak az ismeretlen arcát fürkészi.

Az uralkodó csak kisvártatva volt képes megszólalni.

- Te itt?... Te itt, Salamon király?...

Salamon volt.

A zarándok azonban nem felelt.

Fejét lehajtotta és a tűzbe bámult.

Géza király akkor felemelte a szerencsétlen orcáját, kézen fogta Salamont, hogy levezesse a sziklákról és azon a helyen, ahol esténként Salamon csillagocskája ragyogott, az uralkodó hatalmas kolostort építtetett, a méltán nevezetes Szent Benedek apátságot.

Manapság, mikor a Garam felett magasodó Szent Benedek kolostorban egy magányos ablakból szűrődik ki a fény a sötét éjszakában, keveseknek jut eszébe Salamon csillagocskája, hiszen régen esett meg, midőn a mogyoródi csata után erre a helyre menekült zarándoklatra a megkoronázott király.

Paraszkev, a kereskedő

Úgy van, ahogy mondom, egy esztendő gyorsan elmúlik, de még tíz is. Száz év sem tart örökké, de hétszer száz is véget ér, pedig akkoriban, mintha csak tegnap történt volna, élt Paraszkev, a kereskedő.

Létezett-e ökelme valójában?

Igaz-e, hogy valamikor Zemplénben járt, hiszen azóta hétszázszor írtak eleink új kalendáriumot, azóta, hogy a kereskedő drága bársonyokat szállított a tehetős nemesuraknak, akik abból ünnepi ruhákat varrattak maguknak. A király katonáinak éles kardokat fuvarozott, melyek a csatákban tettek jó szolgálatot. Mintha csak tegnap történt meg volna, mikor parancsokat osztogatott a szekerek hosszú sorának, amelyek a pompás és értékes árut szállították városról, városra, várakból várakba Paraszkev kereskedői és csak suttogva mertek beszélni gazdájukról.

A magas termetű, titokzatos Paraszkevről.

Amaz öregember volt, vékony, kezét és orcáját finom bőr borította, szakálla ezüstös-aranyos színben pompázott, melybe úgy merült bele a kereskedő rózsás ujja, mintha csak folyadékba mártaná. Erőt, frissességet sugárzó ajkak és tűzben égő mély, fekete szörnyűséges szemek.

A lovaknál szolgálatot teljesítő emberek egymás között arról beszéltek, Paraszkev pillantása erősebb, mint korbácsa és még az állatok is összerezzennek, ha amaz szemét reájuk szegezi. Nos, egy dolog biztos, Paraszkev tekintete mindent meglát és előle elrejtőzni sem lehetséges. Olvas az emberek belsőjében, azok gondolataiban, és amikor szemét az égboltra szegezi, a csillagokból kiolvassa, mi történik másnap Lengyelországban, vagy akár odalent, a Duna-mentén. Az apró, távoli bolygókból tudja, mikor kell betakarni a beteg jószágot. Paraszkev... Vajon honnan érkezett?

Senkinek nem mesélte el, merre született, a különböző helyekről felfogadott szolgálival amazok nyelvén tudott beszélni. Úgy tartják, azért alkalmazott mindenféle nemzetből származókat, hogy azok ne érthessék meg egymást, így gazdájukat sem merik megrabolni, hiszen idegen területen még menekülni is szinte lehetetlen. Senki nem tudta, hogy került erre a vidékre Paraszkev, ez a meggazdagodott kereskedő, egyszer csak itt volt az emberek között, szekereivel és vagyonával. A népek a tehetős ember jelenlétében még kérdezősködni is elfelejtene, kiféle, miféle lenne ő valójában, hiszen a gazdagság hatalmat jelent, mely előtt a nincstelenek gondolkodás nélkül meghajolnak.

Paraszkev kereskedőt mindemellett bátorsággal áldotta meg a Teremtő.

Ó, igen, micsoda vakmerőség lakozott benne!

Mikor csavargó latrok, akik az utak mellett várakoztak a kereskedők szekereire és kimeréskedtek rejtekhelyükről, Paraszkev soha nem rejtőzött el a fogat belsejében, hanem elsőként ugrott elő. Nem tudni, ruhájának széles, fekete ujjában rejtett-e fegyver, hiszen mindebből semmi sem látszott, de mikor előre vetette magát, és az első haramia szája, akire pillantását szegezte, meggörbült és kiáltozni kezdett:

- Paraszkev!...

A martalócokat, mikor ezt a nevet meghallották, minderre hideglelés kerítette hatalmába és úgy szétfutottak, mintha tüzes villám csapott volna közéjük.

Paraszkev kompániája még a hegyekben, éjszaka sem rettent meg. A szolgák nem féltek meggyújtani lámpásaikat, a bekormozódott fáklyákat és az éjszaka sötétjében, idegen utakon közlekedni, hiszen az első fogaton Paraszkev szeme parázslott, mellyel a tűzben és a sötétségben is látott és néha még a kereskedő hangja is felharsant:

- Maradj a fatörzs mögött, elő ne gyere, hacsak a jó szellem nem vigyáz rád, és ne találkozz Paraszkevvel!

Aki amott rejtőzött, az bizony ott is maradt és Paraszkev szolgálai egy teremtettest lelkét sem láttak, csak a hideg futkosott a hátukon. Aki tudott, keresztet vetett, aki nem, nos, amaz megkísérelte utánozni keresztény társát. A bátrabbak szomszédjuk felé odasúgták:

- A bölcs Paraszkev szeme ismét megóvott minket. A fatörzs mögött a rossz szellem rejtőzött, és ha valaki megpillantaná, másnapra a görcs keríti azt hatalmába, és mi hiába öntöznénk csodatévő vízzel, borral, vagy ecettel, kilehelné lelkét. Gonosztevők is lehettek, de előbújni nem merészeltek Paraszkev hangjának hallatán. Körbe ne pillants, hiszen ha gonosz szellem volt, bajod eshet, hiszen ha békét akarsz magadnak, soha ne nézz az ártó lélek után! Látod, milyen a mi vezetőnk, csak szolgálj hűséggel, és ő megoltalmaz. A hűséges szolgálakkal még soha, semmi baj nem esett meg, de amazokat, Paraszkev parancsára tavasszal, a Garam mellett, a pestis emésztette el. Ők, hitükre fogadták, hogy a Pusztavárban a sötét tisztelegéssel adták el. Maguknál tartottak négy fehér érmét, de Paraszkev rögtön megtudta. Ő egy szó nem sok,

annyit sem mondott, soha nem is szokott, a hűtlen szolgái a szekerek mellett maradhettek, de aztán a fekete kórság támadta meg őket és a mieink közül senki nem akarta eltemetni amazokat. Paraszkev ilyen... Hamis szót soha nem mond neked, de ha bűnösnek bizonyulnál, ne várj egy szempillantást sem, és ha felállították már éjszakai sátrát, menj be, és töredelmesen valld be vétkeidet. Paraszkev a lelkedbe lát, ujját mellkasodra fekteti és elengedi a büntetésed felét, vagy akár az egészet.

Az efféle szavak azonban rosszabbak, mint sötétség, igencsak megriasztják az embert, de még a legbátrabbat is, hiszen tiszta lelkiismeretű szolgára bizony nehéz lelteni, így aztán gyakran látni, amint Paraszkev kereskedő szolgái felkeresik gazdájuk sátrát, még azelőtt mielőtt a kupec meggyújtja viaszból készített gyertyáját, és imádkozni kezd.

Ezért aztán nem is tart embereitől, sem a szolgáitól, sem kereskedő segédeitől, sem az őket őrző katonáitól. Amazokat a kereskedő övezte fel karddal, íjjal, és a nyílveesszők hegyét maga mártotta be a méregbe.

Paraszkev kereskedő a hegyeknél rémesebb dolgoktól sem tartott.

Zemplénben, a Bacskói Vár környékén egyetlen kereskedő sem merészelt előfordulni, hiszen Sárkányos Virgil, az ottani martalócok vezetője furcsa szokással bírt. Mindent, az utolsó darabig megvásárolt bárkitől, de még sohasem fizetett senkinek a portékáért. Amidőn az egyik kárvallott a pénzét kérte, a rettenetes Sárkányos Virgil elmosolyodott, bár a rosszindulatú grimasz nem tűnt el szájáról, mikor kérdezősködésbe fogott:

- Aztán bűnös testednek mely része áhítozik a fizetségre?

Nos, a szerencsétlen azt felelte, nincs mit ennie, ezért bátorzkodott jönni a fizetségért, mire a rettenetes Virgil addig tömette étellel annak száját, míg az meg nem fulladt. A másik póruljárt azt kiáltozta, hogy nincs már mibe fogódznia az életében, hiszen tönkrement, Virgil erre levágatta a kezét, mondván, így már nem kell semmibe kapaszkodnia. Annak, aki sírva érkezett a fizetségért, amannak a szeme világát vetette el.

- Koldusként már élni sem akaródzik nekem, - szólta el magát a negyedik, amire Virgil úgy döntött, nagylelkűsége jeléül megörvendeztetni és elvette a szerencsétlen életét.

Mikor a szurokfőzők a kocsikenők, a selyemszövők, a solymászok és mindenféle kereskedők, a rossz hírek miatt úgy döntöttek, nem mennek a Bacskói Vár környékére sem, Virgil maga indult el a kupeczek után. Amazok útvonalait használta, katonái kíséretében, és akit elfogott, azt meg is kopasztotta, hiszen miként juthatott a Vár népe másként akár csak sóhoz is.

Minderről a kereskedők is tudomást szereztek, és messziről elkerülték Bacskói Várat és emellett mindenkinek efféle tanácsoltak.

Csak Paraszkev, a kereskedő nem rettent meg.

Őkelme különös ember volt, szíve még akkor sem remegett meg, mikor szekerein rajtaütöttek a bacskói haramiák, amott, a zempléni hegyekben.

- Állj meg és indulj el a Bacsközi Várba, - kiáltott Paraszkevre egy aprócska termetű ember, - önként menj, hiszen Virgil uraság hív magához téged. Neki add el, a legértékesebb árut! Azt is megparancsolja, ha nem is akarnál kereskedni szépszerével, ő majd minderre megtanít, hiszen ezt gyermekkorától gyakorolja.

Paraszkev kereskedőnek mindezek hallatán a szeme sem rebbent. Továbbra is békésen tapogatta puha szakállát, miközben pillantását az előtte álló kicsiny alakra vetette. Amaz egy hajszállal sem volt jobban öltözött egy közönséges fegyverhordozónál, csak több vakmerőség és arcátlanság tükröződött az arcán.

- Ne állíts hamisat, - szólalt meg Paraszkev, - az ajkadon csak igaz szavakat ejts ki. Ne mondd nekem, hogy a bacsközi Virgil azt üzeni, hiszen Virgil te vagy magad! Ráadásul a magam akaratából indultam el Várudba. Virgil vásárolni akar, Paraszkev pedig eladni. Paraszkev a legértékesebb árut kínálja, Virgil viszont jól azt megfizeti.

- Ez így van! – hahotázott Virgil és kompániája, de Paraszkev nem hagyta magát, és békésen folytatta.

- Még nem tudom, így van-e minden, hiszen nem állapodtunk meg, idáig én mondtam a szavakat, melyekről azt hittem igazak, és igazságosság lakozik bennük.

- Hiszen odahaza mindezt be is bizonyítom neked! – fintorgott Virgil.

- Nem odahaza, hanem itt mutatod meg, és meg is állapodunk, - mondta Paraszkev és a körülöttük lévő fatörzsek köré kezdett fürkésző pillantásokat vetni. Még valamit akart felelni, de akkor valaki felüvöltött:

- Jaj, jaj, nekem!...

Paraszkev egyik szolgája volt az, aki kiáltott és ujjával mutatott Virgil mellette álló katonájára.

- Jaj!... Elhagyta az igaz lelke és most a fekete betegség szállta meg!

Mindnyájan bátor legények voltak, hiszen akik ilyen útra kelnek, vagy katonának állnak, azok bizonyosan nem ijednek meg a saját árnyékuktól, végül is Paraszkev és Virgil is válogatott legényekkel rendelkezett, de a szörnyű szó hallatán mindegyikükön hideglelés szaladt végig. A szélvihar elől a barlangba el lehet rejtezni, a vadállatot karddal el lehet riasztani, az erősebb ellenség elől a várfalak nyújtotta menedéket tudja az ember választani, de a fekete halál az igazi rettenet: furkósbottal sem lehet leteríteni és a legvastagabb falak sem adnak védelmet ellene. Elvégre teljesen láthatatlan, nem tudni, honnan érkezik, felfedezni időben nem lehet, de ha valahol letelepszik és megérint valakit... Bizony, jaj, annak, akit ez a szörnyűség megkaparint. Akihez közelít, az egy-két napon belül feketedni kezd, egész testét sötét kéreg borítja be és már soha, semmi nem segíthet rajta.

A Bacsközi Várban egyetlen szellem nem kísértett, Virgil kémeit sem riasztotta meg, sem a tűz, sem a vér, de a láthatatlan ellenség az bizony teljesen más. Zsibbadás kerítette hatalmába a katonákat, mi több, a szörnyű Virgilt is, és amerre csak a betegséggel megvert szerencsétlen mozgott, még a legbátrabb legények is kitértek útjából. Szörnyülködve lesték Paraszkev kereskedőt, akiről

úgy tartották, képes a betegség elterjesztésére. Paraszkev, csodák csodája, meg sem mozdult, amikor a beteg egyenesen hozzálépett.

- Segíts rajtam Paraszkev, segíts! – kiáltotta a szerencsétlen és térdre esett a kereskedő előtt.

- Ne kérj, idegennek ne rimázkodj! – bődült el Virgil és elhajított husángja felsüvített a szélben, mellyel bajbajutott katonáját akarta megölni. Dühös volt, hiszen idegenek előtt alázták meg, végtére is az ő kéme nem volt sem földműves, akibe mindenki beletörölheti a csizmáját, sem iparos, akinek a várbeliek parancsolhatnak, de nemesember sem, aki másokat utasíthat; a kém katona volt, aki vezére mellett csak a királytól fogadhat el parancsokat.

Paraszkev szeme azonban mindig résen volt és mikor kiröpült a husáng Virgil markából, a kupec meglökte a nyomorultat és a dorong ártalmatlanul szállt tovább a levegőben.

Virgilnek az arcába szökött a vér, senkinek sem irgalmazott volna, de mikor körbepillantott észrevette, hogy a rettegés teljes rendetlenséggé alakul át az emberek között. Mindenki elfeledkezett az ellenségeskedésről, az ő és Paraszkev emberei teljesen összekeveredtek, és ilyen körülmények között nem lenne tanácsos harcba szállni amazokkal.

- Állapodjunk meg Paraszkev! – nyúlt kardja után bacskói Virgil és a szekere mellett békésen ácsorgó kereskedőre nézett. A kupec karba font kézzel szemlélte az eseményeket és a fegyvernek még a legkisebb nyomát sem lehetett nála felfedezni, vagy legalábbis az emberi szem elől láthatatlan maradt.

- Állapodjunk meg...

- Elfogadom, - bólintott Paraszkev, - de odafent soha nem adtam el semmit, és most sem fogok. És mivel hitetlenségben vagyunk egymás iránt, addig nem indulhatok el a Váradba, amíg nem helyezed ujjad a fegyveremre.

Virgil megrázkódott. Az ujját idegen fegyverre tenni egyformán megaláztatás és eskü is, melyet a világon senki sem szeghet meg. Még Virgil sem, bár olyan

szörnyűséges, alávaló, és alattomos lélek. Ilyen fogadalmat tesznek a kémek, az övéi is, és ha ő maga szegné meg az esküjét, mi minden eshetne meg a Bacskói Várban?

- Sokat kérsz Paraszkev!
- Kérhetnék még többet is, hiszen én senkinek nem álltam az útját.
- Még a fegyveredet sem látom, - vigyorgott rosszindulatú kifejezéssel a bacskói Virgil.
- Nem látod, hiszen figyelmetlen pillantásod van. Fordulj csak meg és nézz arra a tölgyfára, amott a hátad mögött!

Odalesett Virgil is és az összes szempillantás arra szegeződött, de egyikük sem bizonyult elég gyorsnak. Mire odanézett, addigra egy vékony, kicsiny, arannyal kivert markolatú hajlékony tör állt ki a fatörzsből. Még remegett, ahogy belefűrődött a kéregbe és ezért mindnyájuk számára úgy tűnt, mintha varázsütésre termett volna ott. Csak a legmerészebbek pillantottak Paraszkevre, de a kereskedő, mintha csak kővé dermedt volna, mozdulatlanul állt, keresztbe font karral, és csak amikor rálestek, akkor mozdult meg kissé balkeze, hogy végigsimítsa puha szakállát.

Hang nem hallatszott, mintha még a hegy is elnémulna.

A bacskói Virgil megrázkódott, mikor az égből érkezett fegyver vasára tette ujját. Honnan is érkezhetett volna a tör, máshonnan, mint odafentről? Paraszkev el tudta volna ilyen boszorkányos gyorsasággal hajítani az éles fegyvert, hogy az emberi szem előtt láthatatlan maradjon? Akár így, akár úgy, mindenképpen veszélyes dolog volt és nemcsak a bacskói Virgil, de mások is összerendeztek.

- Mondd, mit akarsz tőlem! – zengett fel hangja, igencsak mogorván.
- A Bacskói Várba megyek, szekereimmel együtt.
- Nem teheted! Megérintetted a betegséggel megvert embert.
- A Bacskói Várba megyek, - folytatta békésen és ugyanakkor határozottan Paraszkev, - azzal a beteg emberrel együtt, akit megérintettem.
- Elsőként őt ölöm meg!...
- Nem teszed, még a haja szála sem görbülhet meg, hiszen ujjad a töröm vasán nyugszik, és amit megígérsz, azt megszegni te sem teheted. Éppen azért érintettem meg az emberedet, hogy többé ne törhessen rá a fekete kórság és ezentúl a várban éldegél majd sérelem nélkül, békében.

A szerencsétlen örömében felnyögött, mikor meghallotta Paraszkev szavait és köszönetet akart mondani, de Paraszkev kinyújtotta a karját, oda sem pillantva amarra, majd folytatta:

- Úgy lesz, ahogy elmondtam, bacskói Virgil?
- Úgy lesz! – hangzott Virgil esküje.
- A Várban Paraszkev a vendéged lesz, egész társasága úgyszintén a jószágaimban sem esik sérelem, és a szekerekkel a rajta lévő árummal is igazságosan bánt a bacskói Virgil.
- Így lesz minden a Bacskói Várban, - tett esküt Virgil, aztán elsőként katonájára nézett, akit a betegségnek kellett legyűrnie. Rosszindulattal,

feneketlen rosszindulattal méregette, hiszen meg volt győződve arról, hogy megaláztatásában szolgája bűnös, de dühe tovább növekedett, amikor rájött, a szerencsétlent sem csúf szóval, sem fegyverrel nem tudja elűzni a Várból, mindazért, hogy többé ne kelljen látnia.

Ezt a szolgát, rőt haja és kiváló elméje alapján az okos Cservenyák* néven illették. Őkelme pontosan emlékezett rá, mit jelentenek a rovások akár a hetedik mogyorófacsalán, még ha azok a botok igencsak díszesek is voltak.

Talán soha el nem feledte, melyik jelnek mi is az értelme. Miután a Várban senki nem volt, aki tudna írni és akkoriban ehhez értő szerzetes nem állt Virgil rendelkezésére, Cservenyák bölcsessége, rovásírási képessége igen értékesnek bizonyult.

Mikor elered az eső, mindenki mélyebben elszenderedik. A kapu őrei nappal éberek, de éjszaka csak éppen hogy strázsálnak. Kinek is támadna kedve a sűrű ködben a Várba érkezni és főleg a bacskói erődítménybe! Még nappal sem dörömböl senki a kapun, nemhogy éjjel, ráadásul szakadó esőben. Ezen az éjszakán gyorsan kialudtak a tüzek, a fények, még Virgil szobájában is. A fenyőből készült fáklya még félig sem égett le, mikor a Vár ura már ásítózni kezdett. Még dühe sem volt képes elűzni álmát, bár volt abból neki elegendő. Igencsak felpaprikázta, hogy Paraszkev minden emberének nem tekerheti ki a nyakát és ezt az egész csúrhét még vendégül is kell látnia! Egy istállónyi ló és hozzá mennyi szolga! Ráadásul felfegyverzett örök! Ki gondolta volna, hogy Paraszkev ennyi fegyveres emberrel rendelkezik? Olyan, mintha a szekereken semmi sem lenne, csak ezek a katonák. Mikor amazok megérkeztek a Várba, rögtön látta, mekkora kompániával érkezett a kereskedő, akiket mind jól kell lakatnia, hiszen esküje erre kötelezi. Talán még ingyen is kell mindezt megcselekednie? No, azt azért nem, de rossz ránézni Paraszkevre, hiszen ő ide merészelt jönni ebbe az erődítménybe, ahová más kupecnek nem, és emez úgy jár-kel az udvarokon, mintha itt még a kövek is az ő tulajdonát képeznék. Ráadásul a várbeli népek, az ő, azaz Virgil emberei tisztelettel tekintenek Paraszkevre, mintha a kereskedő földöntúli lenne. A szegletekben megalázkodnak előtte és kérlelgetik: „Paraszkev, a feleségemet a boszorkányok szálltak meg, még akkor sem tudja lehunyni a szemét, amikor a legmélyebb álmát alussza és a nyitott szemmel alvó ember szörnyűséges. Adj tanácsot Paraszkev!” Aztán a második, a harmadik... Lehet mindezt nyugodtan tűrni? Öljem meg magam néhány szolgámat, mint korábban? Segítne az mindezen? Mielőbb elvihetné az ördög innen Paraszkevet, hiszen ha sokáig itt marad, annak jó vége bizonyosan nem lesz. Elvégre a kupec már felkészült az indulásra, aztán mégis itt időzik. Mit keres még itt? Talán nem egyeztünk meg? Dehogynem, hisz egymás markába csaptunk! Elátkozott Paraszkev... Az ő vesébe látó rettenetes szempillantása.

*Cservenyák: vörös hajú

A gyertyatartókat, amiket kínáltam neki, még csak kézbe sem vette és azt felelte, nem aranyból vannak. Én hetekig nézegettem azokat, míg fel nem fedeztem, hogy hamisak. Bizonyosan talján földről valóak, hiszen az ottani ékszerészek még az aranyat is hazudják. De én mindenbe beleegyeztem. Mit keres még nálam?...

Mikor szakad az eső és nehéz a levegő, mintha csak ólomból lenne, mindez álomba taszítja az embert, és hamar szendergésre készíti Virgilt is, aki még csak ki sem dühöngheti magát. Elszunnyadnak a többiek is, lecsukódnak a szemek a sátrakban, a kőből épített helyiségekben és senki sem törődik vele, hogy az ereszcatornában csordogál a víz, még miután elállt az eső, utána is csepereg.

Csepp, csepp... Szépen, szabályosan, csendesen, nehogy valakit felébresszenek, hullnak a cseppek kőről kőre... Mintha valami végtelen hosszúságú lépcsőn menetelnének. Csepp, csepp... Talán azt mondhatják az alvóknak, fel ne riadjatok, semmivel ne törődjetek, hiszen az esőcseppek ártalmatlan lények, akik a tetőkről az udvarok felé igyekeznek.

Csepp, csepp...

Senki meg nem hallotta a cseppek csendes muzsikáját.

Tényleg senki?

És Paraszkevvel vajon mi van?

Aha.

Aha, hiszen ökelme minden esőcseppet figyel, még a lélegzetét is elfojtja, feszülten hallgatva a sűrűn hulló víz neszt. Már tudja is számolni az aláhulló cseppeket. Az ablakocskát is kitárja, így jobban hallja a monoton neszezést. A cseppek énekelnek, halkán dalolnak, talán valamiről mesélnek. Csepp, csepp, csepp...

- Legyetek üdvözölve, már régóta várakozom rátok, - áll fel Paraszkev, mintha a parányi égi jövevényekkel akarna szóba elegyedni. Az ablaknyíláson keresztül azonban hirtelen egy emberi alak jelenik meg és egészen közel lép Paraszkevhez. Majd még egy ismeretlen is feltűnik.

- Virgil olyan óvatos, mint egy borz. Minden éjjel másik szobában tér nyugovóra. Gondoltuk, hogy ezt máshonnan nem lehet megközelíteni. A lóistálló teteje felől jövünk, de meg kellett várnunk, amíg a lovászok elalszanak. Minden rendben lenne...

- Miként mondod, csak lenne, - szólalt meg Paraszkev.

- Nos... csak lenne. Rosszul esketted meg Virgilt, ez jutott az eszembe. Virgil azt ígérte, hajunk szála sem görbül meg a Bacsói Várban, de mi lesz akkor, amikor kilépünk a kapun?

Paraszkev hosszan hallgatott, mintha csak tűnődne. Végül csupán annyit mondott.

- Már tudom, mi lesz... vagy mi következne. Figyeltem Virgilt. Gyanús volt nekem, hogy az árunál egy cseppet sem alkudozik. Megadja, amit kérek. Minden aranya és ezüstje már a szekereinkre rakva. De...

Elhallgatott, abbahagyta a suttogást és ismét csak az esőcseppek neszei hallatszottak. Az éjszakai köd tovább sűrűsödött, lassan már vágni lehetett volna és az ember előbb lelt meg valamit a kezével, semmint a szemével. Nyilvánvaló volt, hogy a többiek Paraszkev szavára várnak. Ő azonban senkivel semmit nem tanácskozott, és amikor beszélni kezdett, már eldöntött dolgokról ejtett szót.

- Tudom, hogy Virgil a kapu előtt akar rajtunk ütni. Egyetlen szolgáját sem engedte el az utóbbi két napban vadászatra, mindegyikőjük otthon tartja a fegyvereit, és ő tudja, miért így cselekszenek. Nem azért rabolt esztendőkön át, hogy valaki elvigye a legértékesebb holmijait. Éjfél után vihar kerekedik, és mi elindulunk.

Legalább ne lenne ilyen feneketlen köd. Paraszkev ebben az esetben láthatta volna, miként rezzen össze és mereszi ki szemét mindezek hallatán két látogatója, abba az irányban, amerre a kereskedő állt. Az is lehetséges, hogy Paraszkev bár semmit sem észlelt segítőtársaiból, de bizonyosan jól sejthette, hiszen hangja megkeményedett, mikor tovább folytatta mondandóját.

- Rögvest éjfél után indulunk, amikor az első csepp a földet éri.
- Azért, hogy senki se tudhassa meg?
- Igen, azért, hogy senki még csak ne is sejthesse.
- De a szekerekkel ugye?
- A szekerekkel és persze a lovakkal. A lovakat ne fogjátok be, csak vezessétek ki, a fogatokat pedig a kapuig húzzátok elő.
- Igen, de...
- Így lesz. A szekerek terheit szétszattam és Cservenyák is velünk lesz, ő vezet ki bennünket. A kapunál lévő legényeket magunkkal visszük.
- De.
- Úgy lesz, ahogy azt megmondtam, - fejezte be Paraszkev, majd amíg a többiek végiggondolhatták volna, már az ablaknál állt és megparancsolta nekik, vezessék őt kifelé.

A Bacsói Vár felett ezen az éjjelen furcsa dördüléssel vette kezdetét a vihar, legalábbis az emberek másnap így mesélték el. A kardkészítő mester, aki korábbi lábtörése miatt sánta maradt, nem tudott aludni az esős időben, ezért kilépett a szabad ég alá, bár az ijedtségtől azonnyomban vissza is fordult. Odakint, a villámlásnál állítólag vég nélküli temetési menetet látott és rengeteg koporsót. A koporsó még hagyján, de ezek hatalmasnak bizonyultak, körülöttük rengeteg fekete ruhába öltözött, szörnyen magas emberek, akik a gyászos terhet cipelték. Emberünk, a villám fényénél mindezt jól szemügyre vehette, aztán gyorsan meg is fordult, ne is lássa még egyszer ezt a szörnyű jelenetet. Az ifjabbik kardkészítő, az idősebbik fia, nos, ő nem sántított és mindezt átaludta. A legény csak csóválta a fejét és nem hitte el, hogy Paraszkev kompániája halottas menetté változott volna és állította, akkor vitték ki a szekereket, hogy amazok ne üssenek zajt a kövezeten. Mesélhetett az ifjabbik mester, annyit, amennyit csak

akart, de senki sem hallgatott rá, a népek inkább hittek az idősebbik kardkészítőnek.

Midőn a Bacsközi Vár felett leszakadt az égbolt, az alsó szinten szendergő kutyapecér lovak dübörgéséről álmodott. Az állatok patája vég nélkül csak dobogott és dobogott, még akkor is, amikor az idomár felébredt. A kutyák hirtelen furcsa ugatásba kezdtek, így aztán nem akart ajtót nyitni. A következő pillanatban az ég villámai kezdtek ostromozni a Várat, de a megszokotthoz képest teljesen másként, igencsak furcsa módon. A tüzes villámok égő lövedékek módjára csapódtak be. Tizenkétszer tizenkettő volt belőlük és mindegyik máshol okozott tüzet. A magtárban csaptak fel a lángok elsőként, így mondják, aztán jött a második, a harmadik. Ha a sötétség vakká teszi az embert, akkor a tűz még inkább elveszi a látást. Az asszonyok teljesen elveszítették a fejüket, mikor az újabb és újabb hatalmas vöröslő lángnyelvet megpillantották. Még a víz felszíne is itt-ott lángra kapott. Az egyik kém úgy mesélte, hogy látott egy férfit, aki a lóistállót gyújtotta fel. Utána is szaladt, de azt a föld nyelte el. Ha elfogta volna, legalább megmutathatná, hogy az ismeretlen az okos Cservenyák volt. Így legalább hinnének neki, hiszen másnap már senki rosszat nem feltételezett amarról, bárhogyan is átkozódott Virgil kémje. Régi harag az övék, egyszer majd halálig is verekedtek, hiszen a spion Cservenyákat aljas embernek tartotta világegyetében.

Mire a lángok már majd mindenütt felcsaptak, előszaladt Sárkányos Virgil is és az első, amit üvöltött a következő volt:

- Hol van Paraszkev?!

Hol van Paraszkev? Merre vannak az emberei, a szekerei, a lovai? Kinek jutott volna eszébe ebben a szörnyűségben a kupec? A várbeli népeknek csak most ötlött elméjükbe és lehet, ez annál rosszabb volt, hiszen valaki felrikkantott, hogy mindezt a csodatévő varázsló Paraszkev idézte elő. Jaj lenne mindenkinek, folytatta amaz, ha ellenszegülnének a kereskedő akaratának és hatalmának.

- Hol van Paraszkev?! – üvöltötte Virgil, halálra ütlegetve az első embert, aki útjába akadt, és akinek annyi esze sem volt, hogy urának valamiféle választ adjon.

- Hol vannak a lovak?! - hallották a népek újfent Virgil hangját, de a Várban egyetlen ló sem maradt. A tűzvész okozta zűrzavarban és villámlásban senki nem volt képes gondolkodásra, merre is vihették a lovakat az istállóból. A szörnyűséges Virgil örült módjára lökött félre mindenkit, míg el nem tűnt a nyitott várkapun át, a hatalmas ködben.

Emberi szem Virgilt soha többé nem látta.

Ő sem vehette szemügyre a kiégett Bacsközi Várat, tanácstalan kémeit, akik azon tanakodtak, vezetőjük keresésére induljanak-e, vagy inkább gyalog kövessék Paraszkev varázsló nyomait.

Dülőre jutni azonban nem tudtak.

Virgil kegyetlen személyiség volt, titokban sokan kívánták halálát, hiszen ezen az éjszakán számos halálos sebet osztott ki emberei között. Paraszkev varázsló

volt, ő különös hatalommal rendelkezett az emberek és az állatok felett. Minek kellene egy ilyen emberrel viadalba bocsátkozni, ha azt senki nem adja parancsba!

Nos, ezen a vidéken soha többet senki nem hallott Paraszkevről, hiszen ő annyi kincset elvitt a Bacskói Várból, hogy semmi sem maradt abból, amit Virgil idáig összerabolt.

Virgilt sem látta többet senki, csak úgy mondogatták sokáig, sőt talán még manapság is úgy tartják, Virgil éjszakánként a Bacskói Vár romos falai között bolyong, Paraszkev kereskedőt átkozza, és kincseit siratja, melyeket önkénytel, kegyetlenséggel és jogtalanul gyűjtött össze. Sok, gyötrelemtől kicsordult könnycsepp ömlött akkoriban Sárkányos Virgil Várának kövei közé. Úgy tartják, soha többet nem volt áldás azon a helyen, akkor sem, amikor a Várat később felújították, megerősítették.

Benőtt az ösvény, melyen a kegyetlen Virgil járkált, útonállásra, és amelyiken a huncut Paraszkev menekült. Napjainkra annyi sem maradt a kevély Várból, hogy a bagoly akár fészket verhessen a romos kőfalon és rikoltozhasson a bolyongó Virgil után.

A budatini Forgács uraságok

Gördültek lefelé a hullámok a Kiszuca folyócskán, de szomorkásan, talán, mintha sóhajtoznának is közben, bár a nyári nap vidám sugarai beragyogták a völgyet. Hiába cirógatták a fényes pászmák a víz felszínét, az csak, csak csobogott, csörgedezett, talán nem akaródzott még beszélgetnie sem.

Milyen titkokat rejtegethetett a csöndes Kiszuca?

Igazából semmilyen, de elszomorítani senkit sem óhajtott, így inkább csak magában beszélgetett arról, rossz hírek járnak-kelnek a völgyben, és jaj, az embereknek, ha a hírek igaznak bizonyulnak.

A hullámok gördültek lefelé a Vágon, dűnnyögtek, morogtak, a Vad-pataknál elvörösödtek, Sztrecsnónál felmorajlottak, de vidámabbá később sem váltak. Ilyen haragosnak tűnt Túróctól lefelé a Vág és még a halászokkal sem elegyedett szóba.

Mi szépet is mondhatna, hiszen semmi jó nem történt a völgyben!

Mikor a Vág a Kiszucával találkozott, Budatin* mellett, így szólalt meg:

- Húgocskám, nálatok is olyan szomorú minden?
- Talán nálunk még keservesebb, hiszen Forgácsnál több jobbágy szolgál, mint az egész Vág-völgyében. Mifelénk az emberek, a sötét éjjeleken már gyülekeznek, együtt megbeszélve az eseményeket. Mindenki rosszkedvű.
- Úgy van, úgy bizony! – értett egyet a Vág, elcsendesedett és folytatta útját, némán, mintha semmi mondanivalója nem lenne.

A Vág és Kiszuca környékén senki sem volt jókedvű, főleg nem Forgács jobbágysai, akik éjjel, nappal ott üldögéltek, ahol a két folyó egymásba torkollott, hiszen itt találkoztak a Vág-völgye és Szilézia felől vezető utak, melyeken a kereskedők utaztak és Forgács itt vámoltatta meg amazokat.

*Budatin, szlovákul Budatín, Zsolna (Žilina) város egyik negyede

Valamikor a Vágbesztercei Vár uraságainak és a zsolnai polgármestereknek gyűjtötte a vámot, nem feledkezve meg saját zsebéről sem. Mikor az egyik megtelt, a másodikba, majd a harmadikba rakosgatta és egy nap már több ezüstje volt, mint a Várban, vagy akár a városi kincses ládában.

Azidótájt szolgákat verbuvált, és amikor már elég erősnek érezte magát, megüzente urainak, hogy másokért egy szalmaszálat sem tesz keresztbe, és amit a vámon beszéd, az bizony mind az övé, még akkor is, ha tizenkétszer tizenkét követet küld hozzá a zsolnai polgármester, vagy a többi méltóságos uraság.

Mikor a zsolnai polgármester minderről értesült, úgy elvörösödött, mint a rák, mindjárt felnyergeltetett egy lovat, küldönce számára, bár Forgácsék székhelye gyalog sem volt messze.

- Menj és magad győződj meg arról, igaz-e Forgácsék hűtlensége, fenyegezd meg, és aztán siess vissza, mert addig az asztalhoz sem telepszem, míg vissza nem térsz.

A polgármester talán még éhen is halt volna, ha tartja magát kimondott ígéretéhez, mert a fényes küldött addig sem tért vissza, amíg a városi szolga rá nem ütött a Városháza előtti réztáblára, ami az ebéd idejét jelentette. Mindenesetre addig sem történt semmi, míg az inas meg nem gyűjtötte a gyantával bevont nyírfaágat és bevitte a polgármester úr szobájába, hogy amonnan elűzze a sötétséget.

Mikor a fáklyát a falon függő vastartóba helyezte, ura újfent megkérdezte azt, amit már eladdig legalább századszor:

- Cirill követ megérkezett?

- Még nem mutatkozott, - felelte a szolga alig hallhatóan, hiszen a polgármester bajsza haragjában igencsak meredezett és az inas nem akart Cirill helyett kikapni.

- Ha megérkezik, rögvest húzzátok deresre, még ha éjfél is lenne. Huszonötöt magam számolok ki neki, és ha néhányat ti is ráverték, észrevenni nem fogom. Cirill egy lator, de Forgács még nála is nagyobb.

Az alattvaló azon tűnődött, próbálja-e meggyőzni parancsolóját, vagy sem, de döntené sehogyan sem tudott, így inkább néma maradt, bár a legszívesebben eltűnt volna. Kámforrá válni mégsem mert, hiszen tudta mindez teljesen dolog lenne, mikor a polgármester éppen beszél. Ura bármikor nem szól hozzá és még rosszabb is lehetne, ha elsomfordálna.

Így aztán türelmetlenül nézte, miként jár-kezel föl alá gazdája és néma maradt.

- Forgács megint mézbort lophatott, már vagy hét napja iszogatnak, és neki, meg embereinek megzavarodott az esze. Másként biztosan nem küldene ilyen ostoba üzenetet a tiszteletreméltó zsolnai polgármesternek. Cirillnek még csak látnia sem kell a mézborocskát, elég ha, az illatát megérzi és mindennek vége. Ha Forgács adatott egy kóstolónyit a követemnek, az a semmirekellő lator elfeledte a várost, a derest, de még a botot is. Így van ugye?

A szolga megrezzent, gyorsan megrázta a fejét, erre is, arra is, de ebből nem lehetett megtudni, hisz-e gazdája szavainak.

A polgármester azonban szörnyen haragosnak mutatkozott, így nem törődött embere tanúskodásával, csak mondta a magáét.

- Miért is ne adatott volna Forgács mézbort Cirillnek? Bizony nem azért, hogy amannak egészségére válják, inkább bosszantásomra. „Leitatom a követét, ő meg hadd várakozzék”. Biztos éppen hahotázik, hiszen sejti dühömet... Te még itt vagy?!

Az alattvalója ismét megrezzent, de most elég gyorsan elkészült a válasszal:

- Már mennék is, de még itt vagyok.

- No, akkor jó, ha velem vagy! Legalább nem kell kerestetnem téged. Most emlékezz arra, amit mondok: Még ha hajnal előtt is érkezik meg Cirill, azonnal húzzátok deresre és magam jövők ötvenet húzni a hátára. Megértetted?

- Megértettem, - bólintott a szolga most egészen határozottan, de aztán rögvést eltűnt az ajtó mögött, nehogy tovább nőjön a követre kirótt büntetés nagysága. Sajnálta barátját és úgy tűnt neki, igencsak jogtalanság éri amaszt.

- Ha rögvést kámforra váltam volna, a polgármester nem beszélt volna ily hosszan és ha ezt nem tette volna, talán nem dühödik meg ennyire és nem mért volna huszonöt botütéssel még többet. Bizony, Cirill megharagudhat rám. Még szerencse, hogy uram igencsak jó húsban van, így aztán az első huszonöt után nem bírja majd tovább. Rám parancsol, hogy folytassam, és aztán... ej, hiszen Cirill tudja, mikor kell hangosan kiabálnia, mikor majd melléje suhintok.

Mindezzel együtt is szájalmat érzett.

Nem hitt a mézboros történetben, hiszen Forgács soha sem volt adakozó kedvében és a vám környékéről az utóbbi időben, igencsak furcsa históriák érkeztek. Úgy sejtette, valami történhetett vele és Cirill éjfélig, de még reggelig sem érkezik meg.

Gyanúja nem volt hiábavaló.

A polgármester álom nélkül forgolódott ágyában, a küldött nem érkezett vissza még másnapra sem, csak egy asszony jött délelőtt a Városházára, reggel a Vág mögül rákiáltottak a vámszedők, azonnal keresse meg a Város tiszteletreméltó urát és jelentse neki, ha máskor követet küld a folyón túlra, pénzt vigyen magával. A mostani követ nem tudott fizetni, így Forgács magánál tartotta, lovával egyetemben. Mostanság, Forgács úr már a vám megfizetése ellenében sem tudja elengedni, hiszen tartania kell a lovat is, a hírvivőt is és ez bizony nagy költséget jelent.

Efféle hír bizony bármelyik zsolnai lakost felbőszített volna, hát még a város tiszteletreméltó urát, a polgármestert. Hiszen a tekintetes város drága pénzen vásárolta meg a jogot a Vágbesztercei uraságoktól és a város mesteremberei három esztendőig dolgoztak ezért cserébe, a Vár építésénél. Az öreg Forgácsot azért szerződtették, hogy Budatinban szedje be a városnak immár járó adót és ezek után amaz azt merészeli mondani, hogy a vámot maga számára gyűjti be. Mindez nem elég, még a zsolnaiakat is megrövidíti, hiszen nekik is fizetniük kell a sajátjukból.

No, erre aztán a polgármester két városi szolgát menesztett a tiszteletreméltó tanácsstagokhoz, összehívva a tanácsot. A küldöncök olyan parancsot kaptak, hogy a mester uraságok (a tanácsstagok többsége mesteremberként kereste kenyerét) fel ne öltsek a karácsonyi öltözéket, hiszen annak nem jött el az ideje, csak vessenek keresztet, midőn kilépnek házuk kapuján és siessenek a Városházára, hiszen a polgármester úr türelmetlenül várja amazokat.

Úgy van, ahogy mondom, mindnyájan gyorsan megérkeztek.

Talán néhányan még a keresztvetést is elfeledték és ez hibának bizonyult, hiszen mikor helyet foglaltak a tanácsban, sehogy sem tudtak olyan okos megoldást kieszelni, amivel megbüntethetik a hűtlen és felfuvalkodott Forgácsot, aki a várost megfosztja jövedelmétől és ráadásul még gúnyt is űz a hírneves Zsolnából.

De – szégyen, ide, szégyen oda – a beszédek közepette kiderült, akár így, akár úgy, Forgács rászolgált arra, hogy a városi hóhér kezébe jusson, de ahhoz, hogy mindez megessen, először is Forgácsot kell kézre keríteni, majd a Városházán a bíróság elé hurcolni, hiszen magától nem jön, az már bizonyos.

Ki hozhatná őt el az ítélőszék elé?

A tiszteletreméltó kiválóságok egymásra pillantgattak, hátha valamelyikük vállalkozna erre a feladatra, de aztán mindnyájuknak egyszerre ötlött az elméjébe a megszólalás és ekként is cselekedtek, így legalább hiábavaló fecsegésbe nem kezdtek. Éppen arról kezdtek diskurzusba, mely szerint az öreg Forgács fia bátor legény, háromtól sem retten meg és pénzzel, meg kardjával akkora szolgasereget toborzott, hogy a környékbeli uradalmak is inkább félrenéznek, mikor a fiú kifosztja az egész falut és viadalra sem merészkednek ellene kiállni. A Kiszuca felett néhány település csak a Forgácséknak fizet adót és senki sem mer ráverni a fiatalember kezére.

Miként is bocsátkozhatnának a zsolnaiak véres vitába ilyen emberekkel szemben?

- A legjobb lesz, ha panaszos levelet követet küldünk követeink által a királyi udvarba, akik majd helyettünk elmondják, mi békés emberek vagyunk, vért nem akarunk, és ezért nem nyúlunk a kard után. Így elkerüljük a gyalázatot és jogainknak is érvényt szerzünk.

- Ez már szent igaz! – értett egyet a tekintetes zsolnai bizottság és az írnok rögvest libatollat kezdett farigcsálni, hiszen a királyi udvarba új írószerszámmal szerkesztett levelet illik küldeni.

Miféle segítséggel lehetne mégis ebből a bajból kimászni?

A királyi udvar nagyon távol és azidőtájt nagyobb gondjuk is volt, mint azzal foglalkozni, mit művel a Forgács a dacos vámszedő, akinek akkora szarvai nőttek, hogy senki sem merészeli levágni azt. Őkelmébe bizony jókora bátorság szorult, hiszen senki sem meri móresre tanítani.

Valóban, azidőtájt kezdődött Budatinban Forgácsék hatalmának növekedése. Forgácsék megérezték, hogy még a közeli Zsolna polgárai is félnek tőlük, így aztán a távoli királyi udvarra ügyet sem vetettek. Hatalmasabbnak érezték magukat a Kiszuca és a Vág mellett és hiába szökött meg Cirill a fogságból, hiába érkezett lopva a zsolnai Városházára, a városi szolga egy sötét sarokba vonta és odasúgta neki:

- Nem jó, hogy ide jöttél, jobb lett volna, ha ott maradsz, ahol voltál!... Ahogy látom, Forgácsék mostanra még hatalmasabbak, mint a környékbeli méltóságos és tekintetes uraságok és mindig jobb az erősnél, mint a gyengénél. Polgármesterünk úgy felpaprikázódott, hogy hét szekérrel sem tudnád elvontatni és ne adj Isten, hogy meglásson, száz pálcát mérne ki rád, hogy valamivel csillapítsa haragját. Ha nekem kellene végrehajtanom, nem mernék melléütni, hiszen a polgármester éberén figyelne és én is kapnék tőle.

Cirill hallotta mindezt, figyelt minden szóra és lélekben kiszámolta a száz pálcát, mellyel könnyen megismerkedhet és már magától az érzéstől térde is reszketni kezdett.

Végiggondolta a dolgot, estig elrejtőzött, hogy kíváncsi szemek meg ne pillanthassák, majd éjjel átúsza a Vágot, Budatin felé és még ugyanazon az éjjelen hűséget esküdött az ifjabbik Forgácsnak, haláláig amazt el nem hagyja, míg a kaszás el nem jön érte.

Így született meg az új uradalom, azon a helyen ahol a Kiszuca a Vágba torkollik, és amelyért évszázadokon keresztül versengtek még a hatalmas várbéli uraságok, mivel a későbbiekben megmutatkozott ennek a helynek a fontossága, ahol annyi út találkozik.

*

A Vág és a Kiszuca hullámai azidőtájt szomorúan gördültek lefelé, mikor az új uraságok hatalma gyarapodni és nőni kezdett.

Ezen a télen, egy alkalommal az ifjabbik Forgács örvendezve tért haza a vadászból, hiszen csaknem pusztá kézzel ejtette el a hatalmas vadkant, a Rozsutec hegy alatt. Alig rakta le számszerijár, dárdáját és kését, a kemence mellett üldögélő apja mellé telepedett le és kezét a lángok felett dörzsölgetve így szólalt meg:

- Eljött az ideje, hogy várat építsünk magunknak.
- Micsoda? – hőkölt fel az apja és levette lábát a kemence padkájáról.
- Várat kell építenünk, - ismételte meg röviden és határozottan a fia.

Az öreg Forgácsot a gondolat úgy megrettentette, hogy még a válaszról is megfeledkezett. Micsoda vakmerőség! Egy közönséges vámszedő, még ha mindenféle pénzermével kibélelve is, jóféle római, német, lengyel és orosz arannyal, ezüsttel, de mégiscsak vámszedő, aki várkastélyt akart építtetni magának.

- A gonosz szellem szállt meg a vadászaton, - mondta az öreg Forgács, hosszú gondolkodás után. Mintha nyugtalanság szaladt volna át rajta, hiszen a lábát visszatette a kemence padkájára.

- El kell kezdenünk...

- Én már beteg vagyok, a hideg gyötör még a tűz mellett is, a Vág túloldalát már nem látom, lassan már az udvaron sem tudom a hollót megkülönböztetni a galambtól.

- Mindez még nincs így, de még ha így is lenne, én egészséges vagyok kettőnk helyett is. Mi van a Vág mögött, nos, akkor is tudom, ha nem pillantok arra és az udvarunkra hollók nem tévednek.

- A jövőt illetően semmiben sem lehetsz biztos...Te azt gondolod, hogy a világ ölbe tett kézzel nézné, ha mi falat kezdenénk építeni?

A fia legyintett a kezével, annak jeléül, felesleges bármire is emlékeztetnie, de az öreg Forgács nem figyelt fel a mozdulatra, sőt mintha keményebben folytatta volna mondandóját.

- A paraszttól elveheted a tyúkjait és a bárányait, túlságosan senki sem keveredik bele ebbe az ügybe. A kereskedőkért a kutya sem áll, ki, ha maguk nem. Ha idegen szolgát fogadsz az udvarodba, még csak megfeledkeznek róla. Ha felgyújtod a falut, csak az ottaniak átkoznak majd. A zsolnaiak bár írogathatnak levelet a királyi udvarba, semmi sem történik, hiszen csak a városi és nem a királyi vámot érinti. De ha a falaink építéséről írnak, meglátnád, majd mi történik. Egy ilyen dologra a várurások érzékenyek. Föl, a felső-Árváig, Liptóig, Túrócig, sőt Zólyomban és Nógrádban is rögtön felbőszülnének, és a torkunknak esnek.

- Tudom.

- Tudod?... Akkor mire gondolsz?

- Mert nem egyszerre építjük az egész várat. Elsőként csak egy tornyot, bástyákkal és azt mondjuk, új vámház lesz belőle.

- Hm...- tűnődött el az öreg és újfent levette fájós lábát a kemencepadkáról.

A fiatal Forgács látta, hogy apja a gondolataiba mélyed és hagyta egy rövid ideig tétovázni, de mikor mindez túl hosszan tartott, türelmetlenné vált és újfent megszólalt.

- Elsőként csak a tornyot.

- Tudod, ez olyan, mint a ritkás kerítés. Aki akar, átlát rajta, és rögvest tudja, mit főztél ki. A zsolnaiak igencsak lesnek minket és figyelnek arra, mit is teszünk.

- Ej, még hogy a zsolnaiak!... Ha a mesterek munkát kapnak, mással nem is törődnek.

- Vajon a munkát akarják-e?

- Erről gondoskodunk, - fejezte be a diskurzust az ifjabbik Forgács. Ha a dolgokról a továbbiakban nem is diskuráltak, megegyezés jött létre köztük, hiszen már egyformán biztosak voltak, elkezdik építeni a budatíni várkastélyt. Még ha egyetlen jellel sem árulták el érzéseiket, mindkettőjüket büszkeség töltötte el. Hiszen, ha a várból semmi sem lesz, azért is elégedettség fogja el a közönséges vámtisztet, még akkor is, ha csak egy gondolat mindez, várat építeni, mégpedig saját erőből.

Mindezek miatt az öreg Forgács kissé ellágyult, felállt a tűzhelytől, majd eltűnt valahol a ház hátsó szegletében. Itt körbenézett, nem látja-e valaki, bár senkit sem vett észre és aztán nagy türelemmel szikrát kezdett csiholgatni, mert a tapló nem volt teljesen száraz. Azzal sem törődött, hogy a lábában sajgó fájdalom kissé enyhül, figyelmesen végezte hosszadalmas munkáját, mígnem azt siker koronázta. Majd egy faforgácshoz érintette, és amikor az parázslani kezdett, ráfújt és meggyújtotta a mécsest.

Kezét egy üregbe dugta és kivett onnan egy kisebb zsákocskát.

Az öreg Forgács itt tartotta legértékesebb kincseit Talán nem ezek értek a legtöbbet, de ezeket szerette a legjobban.

Mindenféle dolgokat rakott ki a mécses köré és tenyerére vett egy aprócska holmit: vastagabb, kör alakú, zöld rozsdával borított fémdarab, két kőből álló szemmel, melyek aszerint, hogy honnan vette őket szemügyre az ember, hol vörös, hol zöld színben pompáztak.

Ez volt az a talizmán, melyet az öreg Forgács még fiának kezébe sem adott, bár maga sem tudta miért. Valamiféle furcsa kapcsolat fűzhette a tárgyhoz.

Minek is titkoljuk, hiszen igazság vagyon benne, az öreg Forgács félt talizmánjától. Ha mégsem félelem volt, amit érzett, mikor hozzáért a zöld rozsdához és a két szemhez, melyeket valódinak vélt, olyanoknak melyek hol vérrel, hol gyűlölettel égnek, de érzései akkor is valamiféle furcsa csodálatot tükröztek, mely a rettegéssel volt határos.

Valamikor régen a budatíni vámhoz egy súlyosan sebesült velencei kereskedőt hoztak, aki az Északi tenger vidékéről indult hazafelé. A kupecet valamilyen ismeretlen csavargók támadták meg és alig volt benne élet, mikor Forgács emberei a vámhoz cipelték. Forgács maga mosta ki a sebet borecettel, házába

vitette és bár maga sem tudta miért, emberségesen bánt vele. Eltelt két Újhold és a kereskedő lábra állt.

Meggyógyították a szerencsétlent.

A kereskedő, mikor elbúcsúzott, nekiajándékozta a talizmánt és Forgács nem győzött csodálkozni, hol rejtegethette ezidáig a kupec mindezt.

Vajon hol lehetett a furcsa tárgy ez alatt?

Segédei jól átnézték az idegent, ráadásul maga is átforgatta a kereskedő ruháját és mindenét, de az élő köveket ő sem fedezte fel.

- Valami csodának kell mindebben lennie! – tűnődött Forgács, hiszen másként nem tudta elképzelni, hogy neki, a tapasztalt vámtisztnek valami is elkerülhette a figyelmét.

A kupec még annyit tett hozzá, hogy a szemek a Szentföldről származnak és ő testvérétől kapta, aki a tengeren kereskedik, és olyan országokban fordul meg, melyeknek még a nevét sem tudja.

Forgács rögvest tisztelettel kezdett tekintgetni az ajándékra és később elgondolkozott azon, hogy a szerencse ettől a naptól fogva köszöntött be hozzá, hiszen még ezen a napon elejtett egy szarvast, mely azonban csak fél aganccsal büszkélkedhetett, a másoknak híre-hamva sem volt.

A világon senki sem győzhette volna meg, hogy a vörös és zöld szemek nem rendelkeznek csodás hatalommal, melyek szerencsét hoznak házába, hiszen hosszú évek alatt minden jót és sikert e talizmán segítségével ért el, de ezzel senkinek nem dicsekedett,

Most, mikor a kincsét tenyerén tartotta, hosszasan nézte, mintha a színek változásában gyönyörködné, vagy élete szerencsés vállalkozásaira gondolna, a sikeres pillanatokra, melyeknél mindig eszébe ötlött a kereskedő valamikori ajándéka.

Kisvártatva a fejét kezdte csóválni, mintha valamit meggyőzni akarna és végül hangosan megszólalt:

- Ha felépítem a Várat Budatinban, ezt is befalaztatom. Magam öntöm rá a meszet. A Budatini Vár szerencsés kell, hogy legyen, büszke, hiszen magam építem be szerencsét hozó talizmánomat, családom minden nemzetségének boldogulásáért. Nekem már erre nincs szükségem. Mellkasomat rosszul gyötri... hamarosan eltemetnek, semmire sincs szükségem. Örököseimé legyen minden, ami az enyém volt, ha gondját viselik a Várnak... Amit megmondtam, akként cselekszem. Hitemre fogadom!...

Beszéde több volt-e mint egy fogadalom?

Vajon mindebből biztosra lehetett venni, hogy a Budatini Vár tényleg felépül?

Bizony, mindez valóságos volt.

Az ifjabbik Forgács nem hallotta apja esküvését, a kőszemecskékről semmit sem tudott, de amikor az öreg visszajött a tűzhelyhez és ismét a lábait kezdte némán rakosgatni, a legény figyelmesen rápillantott és megsejtette, hogy kívánsága teljesül, apja nem ellenkezik, hiszen egyetlen szavával nem utalt erre.

Mindettől valamiféle jóakarát szállta meg, valami huncutság és talán pazarlási vágy.

Kiszaladt az udvarra, éppen akkor, amikor a szolgák a hegyekben délelőtt elejtett hatalmas vadkant hozták, Mindettől még inkább felderült és parancsot adott, az összes húst osszák széjjel emberei között, csak a bőrét dobják ajtaja elé.

A Mincsol-hegy felett éppen megreszketett az egyik csillagocska, hiszen az este a csúcsok felől a völgy felé kezdett húzódní. Még nem lehetett jól szemügyre venni, olyan volt, mintha csak valami rálehelte volna az égboltra, de a fiatal Forgács fűrge tekintete meglelte és hosszan nézte. Úgy érezte, ezt a csillagocskát még sohasem látta és ő lesz régóta tartó álmának előhírnöke.

Már hosszú ideje ábrándozott a budatíni Forgácsok váráról, akkor is, ha erről senkinek sem szólt.

Előzőleg is, egészen fiatalon el-elcsavargott más várak falait meglesni, messzire elvetődött, távoli, egyáltalán nem biztonságos országokba. Egyetlen szó nélkül tűrte, mikor apja könyörtelenül megfenyítette, ezekért a hosszú „vadászatokért”. A vámnál irgalmat nem ismerő, követelőző módon viselkedett, olyannyira, hogy apja sem ismert rá és éppen álmai miatt kezdett fosztogatásba a parasztok viskóiban. Fegyverforgatásban jártas szolgákat toborzott, a vámnál a kupecsek holmiját nézegette, majd odafent a hegyekben eléjük vágott és olyan vámot vetett ki rájuk, mely már az arcátlanság határát súrolta.

Vajon igaz, hogy apja a kezdetekben még csak nem is sejtette mindezt?

Vajon igaz, hogy mikor minderről értesült, mégis csak haja meredt az égnek és kardjaik végül nem csaptak össze, bár mindketten előrántották és szilárdan fogták fegyverük markolatát?

Vajon igaz, hogy összeharácsolt dolgait még sokáig rejtegetnie kellett apja elől?

Vajon igaz, hogy egy ízben a Trencsénbe vezető úton szerzetessel hozta össze a sorsa, akit arannyal fizetett meg az áldásért, ámbár a halálra rémült pap egy korty mézbort sem akart elfogadni tőle?

Mindez igaz.

Vagy – mindez megtörtént, de már a múlté.

Íme, az esthajnalcsillag arany szemecskeként, vagy még inkább drága reményként vibrál az égbolton.

Először alig látta, épphogy felfedezte és mostanra egyre világosabb, nagyobb és fénylőbb, biztosabb és erőteljesebb.

A fiú csak nézte és a legkevésbé sem tartotta volna csodának, ha az égitest arany várkastéllyá változna.

- Felépítem a várat! – jelentette ki hangos szóval, miközben a hideg rázta, hiszen kabát nélkül szaladt ki.

Igazából akkor kezdődött a Budatíni vár felépítése, melyet egyként figyel a két folyó, a Vág és a Kiszuca.

*

Forgács szolgái Pazar lakomát csaptak.

A hatalmas vadkan kellően zsíros volt és a szakácsnő asszonyságok igencsak sűrögtek, forogtak, nehogy a fiatalurat elhagyja kegyes hangulata.

Sokáig, éjbe nyúlóan sütöttek, főztek, a bőrből készített lámpások hosszan égtek, a szurokkal átitatott fáklyák kormos lánggal világítottak és Cirill, Zsolna város parádés küldötte minden tűzhelynél megjelent.

- No, ilyet a tanács tagjai sem esznek.
- Úgy véled?
- És nem is fognak.
- Ha vidám az uraság, örvendjenek a cselédek is.

Volt olyan, aki ekként felelt, volt, aki csak mosolygott.

Az egyik sarokban egy öregember majszolgatott, és a bajsza alatt valamit mormolni kezdett. A hirtelen támadt csendben a távolabb állók is hallották szavait:

- No, te aztán a fején találtad a szöget!... Ha vidám az uraság...
- Hát nem így van?
- A tapasztaltabbak úgy mondják, sírjon a cseléd, ha vigadnak az urak, mert a vidámságra a cseléd mindig ráfizet.
- Aki a sötétségben él, az csak az éjszakát látja.
- Bizony, így is lehet, de várj csak egy kicsit és neked is eljön az éjszaka, még ha sötétség nélkül is.
- Igen?..
- Keresd meg a sánta Petrát és ő majd elmeséli! – fejezte be az öreg.

A csend tovább honolt közöttük és a sánta Petrát, Forgácsék szolgáját senki sem indult megkeresni, de a kíváncsiság gyökeret vert a lakomázók között.

Addig nem volt nyugalmuk, mígnem az öreg elárulta, miként hallott meg Petra az ajtóban állva, mit beszélgetnek Forgácsék, miként építik fel a várat, itt a budatíni vámnál.

- Ez lenne az örök sötétség? - legénykedett valaki.

- Majd meglátod, mikor eljön. Tudod te, milyen feladat a vár felépítése? ...Tudod te, kik építenek effélet? Generációkról generációkra keringenek az emlékek és még a hetedik nemzetség sem feledi el, milyen volt a vár felépítése. Tudod te, mi kell a kőfalhoz?... Ostoba vagy te ahhoz, hogy megértsd. Munkát kell valakinek adnia, meg meszet. Ki teszi meg mindezt? Ha az uradalom minderről értesül?

Mindezek után valaminek történnie kellett a lakomával, hisz' vagy már jóllaktak, netán a kedvük ment el a további falatozástól.

Miként esett meg, nem tudni, de az bizonyos, mindezt hallották a Vág és a Kiszuca hullámai is és mivel ők a legidősebb teremtmények ezen a vidéken, nem egy vár felépítésére, a jobbágyok sóhajaira emlékeznek. Azokra, akik belerokkantak a munkáknál, de életüket is elvesztették a nehéz kövek között.

A folyók ezért kezdtek szomorú csobogásba, olyan volt, mintha lassan elsírnák magukat.

No, mikor a lakoma már lassan feledésbe merült, a jobbágyok viskóiban az apák tekintete elfelhősödött, hiszen a csikorgó hidegben is munkára kellett menniük, nehéz köveket, gerendákat vonszolva.

A zsolnai Cirill azon tűnődött, nem volna okosabb a városba hazatérni, a polgármester száz palcáját elszenvedve, nyugalomban lenni. Lehetséges, elengednék neki, hiszen jelenleg fogoly, de odahaza azzal dicsekedhetne, azért szökött meg Forgácséktól, hogy bizonyíthassa a tekintetes polgármester és dicsőséges városa iránti hűségét.

De, ha még a száz pálcát is kénytelen lenne elszenvedni, akkor is jobban menne sora, hiszen itt, Forgácséknál furcsa szokás vette kezdetét. A fiatal Forgács erős, mint a bivaly, de néha egyetlen emberi szó sem hagyja el ajkát, csak vagdalkozik, tekintet nélkül arra, hogy csak vesszőt, netán kardot markol kezében,

No, ez bizony nem jó szokás, főleg akkor nem, ha az ember közelben tartózkodik.

Mikor Cirill éppen ezen az igencsak rossz szokáson gondolkodott, akkor lépett be a küldönc a parancssal, emberünk rögvest tegye tiszteletét az ifjabbik Forgácsnál.

Ki lepődne meg azon, hogy Cirillt rázni kezdte a hideg, leginkább a hátán és a térdai körül.

- Végem van! – szólalt meg és maga sem tudja, miként került ura elébe. Mikor belépett az ajtón, melyet csak ki kellene tární, mindenről elfeledkezett és csaknem odaverte homlokát.

- Talán már nem is élek! – suttogta, mikor végre az ifjabbik Forgács előtt ácsorgott, aki először meg sem szólalt. Cirill elsőként észre sem vette urát a sötét helyiségben, de valahogy csak ráébredt, hiszen az egyik szegletből éles, szúrós szemek merednek rá.

- Ismered Zsolnán Pál mestert, a Ragyásnak nevezett ácsot?

Cirill összerezzent, de aztán valami elméjébe ötlött, egy kicsit megkönnyebbült és a derű szikrája villant végig ajka körül.

- Ismerem, ó hogyne ismerném. Hiszen sokszor kellett hívnom a polgármesterhez.

- A kérdés az, jól ismered?

- Valóban jól. Többször vittem haza, lakomák után. Mindenki tudja, Pál mester igencsak fősvény, évente csak egy malacot vág, gyakran böjtölnek odahaza, de ha idegen asztalnál foglal helyet, eszik, iszik, de annyit, hogy úgy kell hazavinni.

- Ez mind nem érdekel, de másként ismered-e?

- No, ezt már nem tudom, ismerem-e másként, - jegyezte meg Cirill halkabban.

- A mestersége alapján?

- A mestersége?... Pál mester mesterségét?... No, hát azt ismeri az egész világ!

- Van nála ügyesebb?

- Olyan nincsen! Magam is így vélem.

- Akkor hallgasd meg, amit most parancsolok neked. Ma este idehozod nekem Pál mestert.

Cirill egyik szeme egy kissé mindig kidülledt, de erre a parancsra a másik is majd kiugrott a helyéből. Hideglelése a hátáról és a térdeiről ugyan elmúlt, de a kellemetlen érzés a gyomrára és a mellkasára telepedett és lélegzete is majd megállt.

- Értetted, amit mondtam?

- Nem értettem, - bukott ki Cirillből a felelet, mért úgy tűnt neki, az ifjabbik Forgács szavait képtelenség felfogni.

- Hogyan?... Nem értetted?

- Értettem is, de nincs az a hatalom, amelyik Zsolnáról ide átcsalogatna akárkit is, keresztül a folyón.

- No, ez a te dolgod lesz.

- Pál mester nyakon ragadna, és a polgármesterhez hurcolna. Másfél rézpénzt kapna, hogy elfogta a latrot, akire ennyi vérdíjat tűztek ki.

- Te aranyat adsz neki és a hajad szála se görbül meg.

Cirill mélyen elgondolkozott.

- Nem tudom... nem is tudom, mi lenne. Amilyen Pál mester, elvenné az aranyat, de a rézpénzről sem mondana le.

- Közlöd veled, ha ez utóbbiról lemond és eljön hozzám, nem bánja meg. Egy teli erszény várja. A vámház már öreg, újat kell építeni és nekem ügyes mesterre van szükségem.

- Pál mester nem jöhet, hiszen tagja a városi tanácsnak és a polgármester mellett van a széke.

- Hisz' tudom én, nagyon rendes ember, ezért megmondod neki, hogy barátsággal köszöntöm őt is és egész családját, jó egészséget kívánva hozzá. Pál mester csak ne sajnálja a fáradságot és ma este nem kell, átjönnie a mi oldalunkra, hanem csak a város másik partjára fáradjon el, mintha csak úgy nézelődne. Jó cipőt húzzon a lábára, hiszen éjjel kemény fagy köszönt be... nem felejtet el mindezt elmondani?

- Nem, - válaszolta Cirill, fel sem fogva, hogy mindezzel ígéretet tett, arra, elmegy Zsolnára, feladatát elvégezni.

- No, hát csak tartsd eszedben. A város mögött megvárod, elkapod, megkötöződ, és a gázlónál áthozod ökelmét.

- Hogy én?

- Persze, hogy te!

- Magam?

- Teljesen egymagad.

- De hiszen, mikor nem volt eszméleténél és alig bírtam hazacipelni és most ezen a hosszú úton kellene vinnem!...

- Pál mester sokkal kevesebbet nyom, mint amikor a lakomáról vonszoltad haza, - mondta igen nyomatékosan Forgács, amit Cirill akkor sem értett volna, ha nem oly elgyötört és később is csak kissé fogta fel a hallottakat, mikor éjfél tájt odaért a tiszteletreméltó Pál mester házához.

Félholtan érkezett meg és inkább vitték lábai, mint az esze. Teste kővé dermedt, mikor a fal mellől egy halk hang ekként szólította meg:

- Te semmirekellő gazember, te lator, te istentelen!... Hát te hol csavarogsz, he? Mióta várlak már, csontjaim egészen átfagyva. A hideg már a mellkasom gyötri és a fene téged mindenfele vezet. Hiszen már éjfél is elmúlt, te csirkefogó!...

Ha nem lenne félholt az ijedtségtől, Cirill elfutott volna, már az első szavak után megperdülne, és meg sem állna, sem a városban, sem a vámnál, de még másutt sem, de, szerencsére, első rémületében meg moccanni sem volt képes, míg végül felismerte a dűnnyögő hang gazdáját, Pál mestert, a Ragyást.

- Ha még mozdulni is tudnék, másként üdvöznélék! – dörrent rá a mester úr és bizony igazat mondott.

Mikor Cirill a hang irányába nyújtotta a kezét, akkor vált világossá, Pál mester teste prémekbe borítva és bizony, nehezen mozdulna meg ilyen öltözékben, nem is beszélve a testére csavart kötélről. No, hát tényleg nem is tudná másként üdvözölni kései vendégét.

Cirill elméjében lassan világosság gyúlt és a szó csak úgy akaratlanul csúszott ki ajkai közül:

- De hiszen ennek a városon kívül kellene megesnie...

- Még mit nem!... éjszaka kutyagoljak... Te is ostoba vagy, ahelyett, hogy a szádat jártatod, a sálamat tömnéd a számba. Ott van a nyakamban.

Cirill most már mindent értett, de harag gyúlt elméjében, a ravasz róka iránt, még ha nem is kellene, hiszen elege volt a tiszteletből, a vagyonból. Haragjában a kendőt jó alaposan le akarta nyomni a mester torkán, de mikor Pál mester elnémult, kissé meglazította az összegyűrt nyakbavalót, nehogy amaz megfulladjon az úton.

Azután szótlanként odahajolt és hátára dobta a legendás mestert, magában megátkozva.

Pál mester mindezt megsejtette és motyogó hangon kezdte szidalmazni és fel is kiáltott, amit Cirill megértett, hiszen a hang forrása a füléhez közel esett.

A megkötözött ember ilyesfélét kiáltozott:

- Te gazember, semmirekellő, te hitetlen pogány!... a sátán maga jön el érted és élve nyúz meg, azért a gyötrelméért, amit nekem okozol. Éjjel betörtél becsületes házamba... Maga a pokol fejedelme fizet meg neked azért, amiért elárultad a polgármestert és mindenkit... Úgy viszel engem, mint egy ebet... Az ördögé a lelked, másra nem vagy méltó. Engem fojtogatsz, de ezért a pokolra kerülsz. Segítsetek emberek, segítség!... Úgy alszotok, mint akiket agyonvertek, pedig ez a lator az életemre tör! Segítség!... Szégyellje mindenki, ami velem történik! Jaj, nekem, ó jaj! A pogány gazember kezébe kerültem és nem élem túl!... Hall engem egyáltalán valaki?!

Senki sem felelt.

Cirillről mindez lepergett, még erősebben ragadta meg terhét, majd Pál mestert vállra hajította, ahogy a zsákot szokásos és macskaként osont tovább.

Addig meg sem pihent, míg ki nem ért a városból és gyors lépteit inkább terjedelmessé növelte haragja, semmint félelme irányította.

- Jó kis csapdát eszeltek ki nekem! ... jobbat nem is ötölhettek ki volna, - morfondírozott a szerencsétlen Cirill. – Ha valaki elkap minket, ez a csirkefogó ártatlannak mondja magát. Senki sem bizonyíthat rá semmit. Leginkább a saját fia köthetne meg, és ha minket elkapnak... eh!... A sátán maga vigye a lován ezt a gazembert! – Még a tisztelet is nőne iránta, pedig velem háromszor kegyetlenül is elbánt, úgy amint három esztendeje Oraveczel is, aki bement az özvegy Katalin házába. Forgácsért fel is kötnének, a tanácsos megszégyenítéséért halálra botoznának, eleven ember elrablásáért pedig kétszer is karóba húznak. Csak legyenek túl a patakon... Ó, minden szentek, akiket az istenfélő szerzetesek a szent böjt alatt emlegettek, adjatok erőt, hogy ezt a gazembert átvihessem a Vágon és ne fojtsam bele az első mocsárba. Ó, segítsetek rajtam, hiszen rossz idők járnak reám, haragomat nem tudom fékezni és megfullasztom még itt a mezőn...

Kívánsága meghallgatásra talált.

Talán valóban nem tartaná vissza magát és valamit művelne az alakoskodó Pál mesterrel, de a város után néhány lépésnyire két alak állt elébe és az egyikükben Cirill rögvést felismerte az ifjabbik Forgácsot.

- Jó fiú vagy Cirill, jobb, mint amilyennek gondoltalak, - mondta valaki, de ő haláláig nem jött rá, ki üdvözölte ekképpen. Csak arra emlékezett, a

fáradtságtól lábai megrogytak, mikor ledobta terhét. Egy lépést sem volt képes megtenni, ezért ismeretlen kezek zsákként hajították fel egy lóra és tartották, hogy le ne zuhanjon.

Arra gondolt, rosszabb, mint ha az akasztófán himbálózna, sem átkozódni, sem könyörögni nem volt képes és az esett meg vele, mint addig sohasem: a zsolnai Cirillnek könnyek potyogtak a szeméből, neki, aki elsőként siratta meg a Budatini Várat.

*

Cirill után még sokaknak sírni támadt kedve.

Nem hiába szomorkodtak a Vág és a Kiszuca hullámai.

A vámszedő Forgácsok hatalma sehogyan sem ért fel a várurakéval és mindez sok keserűséget okozott a népeknek, hiszen így még inkább kiszolgáltatottabbá váltak.

Mindenüktől megfosztották őket, amijük csak volt a Kiszuca-menti kunyhóikban, de még vetni sem volt mivel és kivel. A férfiak eltűntek a mezőkről és az asszonyok nem mertek utánuk óvakodni, lefelé a folyó mellett, élnek-e még egyáltalán embereik az új vámház építésénél, hiszen a bátrabbak nem jöttek haza.

Volt min rettegni az asszonyoknak.

Az idősek közül valaki visszaemlékezett arra a régi szokásra, mely szerint az új várakba eleven gyermeket falaznak be és egyikőjük azt is elkottyantotta, hogy Forgácsék is keresnek alkalmas áldozatot.

Állítólag a völgy felső végén már egyezkedtek az egyik házban, hiszen az a gyermek hozza a legnagyobb szerencsét, melyet szüleitől vásárolnak meg, de végül kútba esett minden. Amott pedig akkora volt a szegénység és annyi a gyerek, hogy még nevet sem tudtak szüleik kiötölni, nos, ott olyan kevés volt az ennivaló, hogy negyedüknek sem jutott.

No, majd máshol sikerrel járnak.

Fizettek is volna, nem is keveset, hiszen a torony alapja már kész és nem lehet tovább halasztani a gyermek befalazását.

Mi van, ha sehol sem tudnak vásárolni?..

A szörnyűséges cselekedet nélkül nem lehet tovább építkezni.

Ha senki sem hajlandó eladni gyermekét, Forgács kocsisai majd valahol szereznek egyet.

Valahonnan elrabolnak egyet.

Az öregek tudják, miként valósítható meg ez a rettenetes dolog.

Magdaléna, János felesége sem hallott mindent ezekből a rettenetes beszédekből, de mégis falféher lett orcája.

A kerítésen keresztül átszűrődtek a szavak, a mondatok, hiszen éppen a vásznat fehérítette a kertben és a posztót szárította, de mindezt hallván ott hagyott csapot, papot és szaladt az udvarra, hogy egy szem kisfiát megnézz.

Egész testében remegve futott gyermekéhez és csoda, hogy meg nem fojtotta, hiszen úgy magához szorította a kisdedet.

A legényke, bár még öt esztendő sem számlál, megértette édesanyja túlradó szeretetét. Bár kicsi teste összeszorult, hangosan felnevetett és kezével mamája nyaka körül matatott.

Az édesanya kiszabadította magát és gyermeke szemébe nézett.

A kisfiú okos pillantását még a leginkább hozzáértők is dicsérték és ebben Magdolna asszony is nagy örömét lelte. A szemecskéje, mint a kőkény és mikor édesanyja belenézett, látta benne a vidám szikrákat, mikor szemhéját felemeli.

Huncutság és merészség már ilyen kicsi korban.

Magdolna megsimogatta fia puha, selymes szőke haját, amely olyan volt, mintha a legérettebb lenből szőtték volna és magát vissza nem fogva pirospozsgás arcocskáját csókkal hintette tele.

- Kisfiam, - súgta, - te jó és engedelmes gyermek vagy, figyelj most rám: menj a szobába és senkinek se mutakozzál.

A legényke először nem értette, mulatságosnak vélhette a hallottakat és elnevette magát.

- Ma az úton szörnyűséges lelkek jönnek, azok, akik apát is levitték, azok...
- Én nem félek!
- Teremtőm az égből!
- Már tegnap is láttam őket és ekkora követ dobtam utánuk!...

A megrettent Magdolna a gyermek ajka elé tette tenyerét, közben a gyermek úgy ficánkolt karjaiban, mint egy halacska.

- A szobába kell menned!
- Nem megyek be a sötétbe, - ellenkezett a legényke, de öröm volt ránézni.

Édesanyja megsimogatta, kérte, mindenfélét is ígérgetett, de hiába. Magdolna kénytelen volt szigorát elővenni, így aztán a pálcára emlékeztette gyermekét, de mivel így sem szűnt meg a kisfiú ellenkezése, rálegyintett dacos csemetéjére, hiszen az anyai szeretet, a jó érdekében, mindenre képes.

Az asszonynak keményszívűnek kellett mutatkoznia, hiszen jobban szerette kisfiát, mint saját életét.

A karjában vitte be gyermekét, a tűzhelyhez, félve kisfia sírásától, mert úgy vélte, mindenhol a gyerekhangot figyelik és ezért letelepedett, míg a legényke el nem szenderült.

Az álom megörvendeztette, de ez bizony nagy hibának bizonyult.

Megnyugodva szaladt ki a kertbe a posztóért, hiszen a kunyhó ajtaját behúzta és azt hitte, minden a legnagyobb rendben van. Magdolna, a fiatal anya könnyebbnek és ruganyosabbnak érezte magát, akkor is, ha szomorkás mosollyal nézett a nap felé, megköszönve a fényt és szorgalmasan nedvesítgette újfent a posztót, pillantásával a friss fűvet cirógatva. Beszélgetett a langyos széllel, amelyik időnként átlengett a fák között és arra gondolt, milyen szép lenne a világ, ha az anyáknak csak fiaik lennének, urasági kocsisok, dézsma, vám és vámszedők és semmilyen erőszak nem létezne.

Miért is nem ment közelebb?

Hm, később maga is ezt kérdezgette magától, vagy ezerszer is, de addigra már késő lett.

Olykor odaszaladt belesni az ajtó rései között, alszik-e fiacskája, de a tűzhely mögött csend honolt, csak egy darab vászon meredezett a falacska mögül, annak jeléül, hogy ott valaki szendereg.

A legényke, bánatában, nem aludt sokáig, talán valódi álom sem borult szemecskéire és mikor édesanyja kilépett, ő is így cselekedett.

Nem az ajtón keresztül, hiszen ez nem is merészelte volna, hanem a kisablakon lévő bőrhártyát nyomta be öklével és ott mászott ki.

Félve, nehogy ismét bezárja édesanyja, messze, nagyon messze szaladt a háztól és közben végig hangosan nevetgélt, így közeledve a szerencsétlenség felé.

Ugyanezen a napon az új Budatini vámháznál serénykedő kőművesek személyes parancsot kaptak, elegendő mennyiségű szépen kifaragott köveket kellett készíteniük, mert estefelé maga az öreg Forgács érkezik, lerakni és mésszel leönteni azokat.

A mesterek mindezt furcsállták, de a mészégetőknek is utasítás érkezett, a legjobb minőségű anyag elkészítésére, melyet majd vízzel leöntve könnyen és szépen ég majd.

A homokkal foglalkozók csak mosott matériát hozhattak, hiszen az öreg Forgács, aki az anyagot az alapra önti, nehogy hibát találjon bármiben is.

A szakácsok is utasítást kaptak, annyi ennivalót kellett készíteniük, amennyire csak szükség lesz, nehogy valaki is éhen maradjon. Sört és mézbort is tálaljanak, folytatódott a parancsolat, mégpedig mindenkire harmadnyit a híres zsolnai kancsóhoz mérve.

Többen közülük tudakozódásba kezdett, igaz-e mindez, de mindahányan igenlő választ kaptak.

A szakácsok megtöltötték a kondérokát, főztek, kanalakkal keverték, csak úgy füstöltek a hatalmas edények. Az épület mögött, melyben sűrögtek-forogtak, heverték a fenyőágakkal letakart teli hordók.

Az este még odébb volt, mikor a felügyelők leállították a munkát, mert az öreg Forgács közeledett családjával kíséretében, velük a szolgálégyények kisebb csoportja, valamilyen ládikát cipelve.

Az öreg vámszedő orcája halottsápadt, legalábbis ezt állították a közelben állók, akiket a felügyelők odébb zavartak. A vénember a hidegtől reszket és ezen a tavaszon keveset mutatkozott az emberek között, de még a vámnál is. Némán, ünnepélyesen lépdelt a helyszínre, feje fedetlen. Fia, vele ellentétben kipirult ábrázatú, de nyugtalanság és zavar tükröződött mozdulataiban. Lehet, az esti csillag jelent meg a szeme előtt, ezen, napsütéses délután, hiszen folyvást az eget kémlelte. Az égítést azonban már nem vibrál az égbolton, hanem hatalmas fénylő csillag képét mutatja, amelyik addig sem volt és azután sem lesz odafent.

Mikor az öreg odaért, megállt és körbenézett a torony alapjain. Fejével hosszasan bólogatott.

Átadták neki a ládát, mire kezei megremegtek, annak jeléül, az súlyos tartalmat őriz. Fia odaugrott hozzá, segítséget nyújtani óhajtván, de az apa tagadólag intett fejével és a ládát a földre helyezte.

Többen is megindultak feléje, de a vénség karját kinyújtva jelezte, egyedül kíván maradni.

Saját fiával sem kivételezett.

Mikor mindenki távolabb lépett, csak akkor tette le az első követ és kezdte a hézagok közé beszórni a meszet, a homokot, majd leöntötte vízzel.

A nézők csak annyit láttak, itt is, ott is falat készít, hiszen többfelé kezdett a leöntött mészhőzölögni.

- Apám nem akarja, hogy megtudjam, mit helyez el a falban, - gondolta magában a fiatal Forgács, az öreget figyelve és ezért még távolabb lépett, sőt tekintetét másféle irányba szegezte.

Bizonyosan így volt, de a vénség még azt sem akarta, bárki meghallja halkan kiejtett szavait.

Körbenézett, majd elkezdte beszédét:

- Szerencsém ide helyezem, azért, hogy a jövő generációknak is hasonlóan lehessen része!... Ebben a házban mindig a szerencse és a bőség uralkodjon. A gonosz szellemek soha ne verhessenek itt tanyát, ellenben a Forgácsék várának folyvást nőjön dicsősége, Keresztelő Szent János áldása által... Ha az égből valakinek a haragja az égből reám, vagy családomra irányulna, az én fejemre hulljon, hiszen a világon mindenről lemondok utódaim javára és minden csapást türelmesen elviselek... Úgy legyen!...

Így fejezte be mondanivalóját, miközben fehér ábrázata kissé megszínesedett. Mély és éles, szigorúságot tükröző ráncai, melyek az orrának tövétől húzódtak dús bajuszáig, mintha meglágyultak volna. Olyan volt, mintha ábrázatára méltóságteljes és ugyanakkor nyájas kifejezés költözött volna.

Csak kezei reszkettek, amíg befejezte azt, amit el akart végezni, majd karját felemelte, annak jeléül, mindenki, aki csak akar, közelebb léphet, beleértve a mestereket is.

- Napnyugtáig még egy teljes sornak kell itt állnia, két arasz szélességben! – adta ki a parancsot, ami azt jelentette, estig mindenkinek keményen kell dolgoznia és még a gyöngyöző homlokát sem törölheti meg.

De hiszen mindenki szívesen sűrög, forog, miért is ne, hiszen a bőséges vacsora már készen és az épületnél már sorakoznak a zsolnai kancsók.

Egy a lényeg, addig is keményen kell dolgozni.

Rendesen, szépen kell lerakni Forgácsék szerencsáját, mert a szerencse tünékeny dolog: ha erősen meg nem ragadod, könnyedén eltűnik, és máshol ver tanyát. A szerencse még a szélnél is rosszabb. Ha nem állítasz hatalmas falat útjába, ott tűnik fel, ahol nem várod és akkor, amikor a legkevésbé gondolod.

De hiszen a nehéz, habarccsal összeragasztott kövek erős gátat jelentenek'

Bizonyosan...

A tapasztalt budatíni vámszedő is meg volt győződve minderről, ezért megnyugodva tért haza, mikor kezdett besötétedni és a kőművesek, meg a többi mesteremberek tüze is hamarosan meggyulladt.

Az emberek és a vámszedő szolgálai is elégedetten foglaltak helyet, hiszen úgy vélték, végrehajtották a legjelentősebb feladatot, nem is akárhogy, hanem tökéletesen.

A zsolnai kancsó mulatságos eszköz, olyan, mint a nevetéstől kikerekedő arc. Nos, mikor a sörrel, a mézborral teli kancsók kézről kézre kezdtek vándorolni, az ivóalkalmatosság alakja lenyűgözte az ittenieket is. Összeakadtak a nyelvek, beszéd beszédbe keveredett és a tüzeiktől távol a szürkületben felragyogott a hold ezüstös fénye.

Csak a munkafelügyelők nem pihentek.

Itt is ugyanúgy végezték munkájukat, mint másutt, mikor a mézbort és a sört porciózták, nem feledkezve meg saját adagjukról, melyet az uraságból és a szolgákéból egyaránt lecsíptek. Ebből is, abból is és kisvártatva fejük elnehezedett és elnémultak.

Ó igen, a felügyelők szenderedtek el elsőként.

Ki sejtette volna mindezt?

Bizony senki, csak az a magas legény amott, a konyhatúznél álldogálva, ő, aki nemigen elegyedett szóba senkivel. Talán azért maradt itt, mert, mert itt a beszéd a legkevesebb és az itteniek szája és nyelve mással van elfoglalva. Maga már régóta nem falatozik, szóval sem válaszol, csak a fejét ingatja, ha kínálják.

Ajka most összehúzódott.

- Ma mindenki elszökhethetne a vámszedő szolgálai elől, azok már semmiről sem tudnak. Most már sem minket, sem a tüzeket nem őrzik. Ha most akarnék kereket oldani?.. Megakadályozná- e valaki?.. Tíz szolga tudna elkapni, de így bizonyosan boldogulnék. De....

Eszébe ötlött, bár gyerekjáték volna elinalnia a hegyekbe és szabad sólyomként élni, de... Háza van, benne a fia, szőke, sok öröme telik benne. Miatta sem hagyhatja el házát, miatta kell alávetnie magát mindennek, ami csak jön. Miatta hagyta, hogy idehajtsák a vámszedő emberei. Ha nem hagyta volna... ha leütne két, három szolgát és a hegyekbe menekülne, háza lángra lobbanna és Magdolna, a jó édesanya fedél nélkül maradna, és ki tudja, mi lenne a szőke legénykével. Soha többet nem ugrana fel édesapja térdére.

Így, hogy a fiacskája édesapja térdén lovagolt – megfelelnek mindenről, ahogy az urasági szolgák az utolsó szemig kihordanak mindent az éléskamrából

és szekérre hajítják az egyetlen bárányt, arról is, miként fut vére az arcába és feledi el, milyen nehéz az élet.

Midőn Jánosnak, a jó és szerető Magdolna férjének eszébe ötlük szőke hajú fiaskája, alig látható mosoly jelenik meg ajkán. A tüzek lángja hiába rajzol imbolygó foltokat arcára, hiába fest rá vörös, pokoli fényt, ez az erős vállas férfi maga a jóság.

Mikor megmozdul, és néhány lépéssel távolodik a tűztől, éjszakai nyugvóhely iránt nézve, egy alak lép oda hozzá és megragadja karját.

János megállt.

Odapillantania sem kellett, felismerte a kezét, asszonyáét, Magdolnáét.

Most, mintha váratlanul megütötte volna férjét, nem csak annak karját, hanem egész testét.

János maga is megtántorodott.

- Magdolna... Mit keresel itt Magdolna?

Semmi válasz

Az asszony csak kapaszkodott öbelé, hogy össze ne rogyjon és jobbját felemelve a sötétség felé mutatott.

- Miként kerültél ide?... Valami történt. Mi történt?!..

Magdolna, a derék és szerető anya, János felesége alig érzett erőt magában, így csak néhány szó bukott ki ajkain.

- Ott...
- Igen?...
- Ott...
- Mi van ott?
- Ott...
- Ott, az új vámháznál.
- Ott... befalzták... befalzták fiunkat.

János most tényleg megtántorodott.

Kővé dermedve felüvöltött.

Nem hangosan, nem is belülről, de magában felüvöltött. Szeme előtt elsötétedett a világ, gondolatai össze, vissza csapongtak, de aztán eszébe ötlött,

néhányan már napok óta arról beszélnek, miként falaznak be egy gyermeket az új falakba.

Csak az időpontról, mikor mindez megtörtént, nos, erről senki sem tett említést. Talán készakarva hallgatott mindenki (maradt néma), akinek eszébe ötlött ez a kegyetlen dolog.

És ő, ő, János, békésen meredt a távolba, mikor ez a vén sátán, az öreg vámszedő...

Még hogy az öreg vámszedő?

Mire emlékezzen?

Nos, ő maga, János apa, nem rakta a követ és a homokot szőke, rajongásig szeretett fiacskájára?...

Mikor erre gondolt, ismét felüvöltött, de most hirtelen megmozdult, mintha előbbi dermedése már a múlté lenne. Öntudatlanul ellökte magától Magdolna asszonyt és a legközelebbi legényhez ugrott.

- Gyere!... Gyorsan gyere!...

Hangjába és mozdulatában volt valami ellenállhatatlan, a megszólított férfinak gondolkozni sem maradt ideje, ellenkezés nélkül megmozdult és szaladt utána.

Talán az járhatott elméjében, a mai nap még tartogat valami titokzatos vidámságot ezért hallgatott Jánosra és eredt annak nyomába.

Jött a második, a harmadik, azok közül, aki csak fenn volt, talán mindenki megindult.

János a Budatíni vár elsőként épített falához vezette embereit. A derengő holdfényben maga futott elsőként és csupasz kézzel emelte ki az újonnan épített fal első követ. Azt sem vette észre, milyen forró még a kő, hiszen a mész nemrégén égette körül.

- Bontsátok!!... Gyorsan bontsátok! Csak az Úristen legyen kegyes ahhoz, aki nem segít lerombolni!... Romboljátok, ide falazták be a fiunkat!

Az ittlévő legények közül halálukig még számtalanszor emlegették ezt a pillanatot.

Nem volt képes megmagyarázni, miként esett meg, vagy nem, de mindnyájan hallgattak Jánosra. Azt sem tudták, miről van szó, de indulata átragadt a többiekre is, akik megszállottként tépkedtek ki és széthajigálták a köveket. Olyanok voltak, mint a gonosz éjjeli szellemek, akiknek útjából egyként tér ki a várúr, a vámszedő és a nincstelen.

Talán azt sem tudták, mit cselekszenek.

Nem János, ó nem, hanem valaki más, egy titokzatos fekete férfi álldogált a többiek háta mögött és folyton folyvást sziszegett:

- Romboljátok, romboljátok!

No, a fiúk bőszen dolgoztak akkor is, midőn János már nem volt közöttük.

A pusztítástól vére felforrósodott és öntudatlanul is bosszút forralt valamiért, valaki ellen. Képtelen volt megállni a rombolásban, széthajigált mindent, ami a keze ügyébe került.

Valaki megtaszajtotta a mozdulatlan Jánost, aki addigra dermedten üldögélt egy hatalmas kötömbön.

Talán már nem bírta tovább?

Így igaz, ereje már elhagyta.

Mindazonáltal oka volt mindennek az is, annak is, hogy rálelt a rézből készült ládikóra, Mostanra valahogy leszakította annak fedelét és az egészet végigtapogatta, amit csak annak mély rejtett.

Mindent kihajigált belőle, távolra, igencsak távolra.

A selymet, a pergament, az értékes aranypénzeket, a rövidkardot, az ezüstből készített feszületet. A tárgyak csak úgy repkedtek minden irányba és a nehezebbek még távolabb, hiszen, János ereje ez alatt szinte megsokszorozódott. Nem is mérlegelte, mi került éppen keze ügyébe, csak a tárgyak anyagát érzékelte, a selymet, a fémeket, de sem hideg, sem meleg testtel nem találkozott. A selymes, puha tárgyak sem bizonyultak kifizia szőke hajának.

Azt sem vette észre, hogy a lába alatt kis, kör alakú fémdarab hevert, a kőből készült, eleven szemecskékkel. Tanácstalanul üldögélt, testéből és lelkéből az erő odaveszett, így azt sem értette, minek hajszojják magukat a fekete árnyként szorgoskodó többiek.

Mikor felegyenesedett, a kőből való szemecskéket lábával öntudatlanul is a puha földre nyomta, talán azért, hogy az öreg budatíni vámszedő szerencséje az utódai közül senkire se leljen, de a világ egyetlen emberére se.

Vajon jelentett-e valamit Jánosnak, a szeretetteljes Magdolna férjének, hogy lábával érintette a Szentföldről származó varázslatos kövecskéket?...

Ki tudhatná mindezt.

Azidőtájt, mikor a közönséges budatíni vámszedők vár építéséről álmodoztak, az emberek ritkán találkoztak, így a hírek is lassan terjedtek, de a különleges értesülések, a vámnál megesett hallatlan eseményekről, szélvészgyorsasággal szálltak a folyó mellett, felfelé is, lefelé is. Mintha maga a szél szárnyán repültek volna, és arról szóltak, hogy amin a szorgalmas kezek hetek óta ügyködnek, azt a gonosz szellemek egy éjjelen lerombolták. Mindennek oka, hogy egyetlen követ sem áldott meg szerzetes és szentelt vízzel sem illette azokat semmilyen szentéletű egyházi személyiség sem. A szomszédos völgyekben már arról pusmogtak, mely szerint a vártorony, a bástyával már teljesen elkészült, midőn a szellemek úgy lerombolták, hogy kő kövön nem maradt. Trencsén környékén úgy vélték, Forgácsék tornya egyszerűen leomlott, de még az alapok helye sem maradt meg, hiszen reggelre sűrű fű nőtte be a területet.

A félénkebb zsolnai népek mécsest is gyűjtottak városuk védőszentje tiszteletére és gyermekeiknek megtiltották, hogy a budatíni vám irányába lessenek.

Nincs ezen mit csodálkozni, hiszen a legények, akik az alacsony falat széthajigálták, maguk is azt hitték, égő nyelvű szellemek hajszojják őket, ráadásul annyi ismeretlen, idegen volt közöttük, mint hangyák a bolyban.

Csak János maradt közömbös, nem is rettegett és szó nem hagyta el ajkát. Feleségét, Magdolnát sem méltatta válaszra.

Közömbösen meredt maga elé, mikor a felbőszült, halottsápadt Forgács fiú berobbant az emberek közé és örült módjára kezdett üvöltözni:

- Dolgozzatok!... Mindenki vegye fel a munkát!... A várnak állnia kell!

Sem szolgálai, sem felügyelői nem mozdultak. Ekkor az ifjú vámszedő dühében keresésükre indult. Elsőként a zsolnai illetőségű Cirill került keze ügyébe, akit felismert és könyökénél fogva a magasba emelte a valamikori küldöttet.

Azonnal rá is ripakodott:

- Ismered a zsolnai barátot?

Cirill sem helyeselni sem tagadni sem volt képes, igaz, ideje sem volt minderre.

- Szaladj és hozd ide őt! Igézz meg ezt a helyet, hiszen itt várnak kell magasodnia!... Fuss, csak fuss!

Cirillnek nem kellett mindezt kétszer megparancsolni.

Eddig is csak arra várt, hogy megszabadulhasson, így aztán késedelem nélkül tett eleget gazdája szavának.

Inalt, ahogy csak lába engedte.

Merre indult el?

Akármerre és bármerre. A hegyekbe, bele a világba, csak Zsolnára ne. Esze ágában sem volt a papot hajkurászni, hiszen fel sem fogta a Forgácstól kapott parancsot. Szaladt, menekült, mintha már lelke is elhagyta volna, és ha mégis maradna egy darabka belőle, bizonyosan elreppent, mikor a hegyek közé ért, mikor az úton váratlanul megjelent előtte a valódi és szemmel láthatóan eleven szerzetes.

Magas, fiatalember, sötét ruházatú, fakeszttel a mellkasán és, azidőtájt gyakorta módon, karddal az övében.

Cirill rámeresztette a szemét, mintha csak most értene meg a feldühödött Forgács parancsát, szemernyi sem gondolkodva, térdre vetette magát és kérlelésbe kezdett:

- Szentatyám, könyörülj rajtam, légy irgalmas, hiszen én semmi rosszat nem forralok magamban! Nem viszlek el a vámszedőhöz, nem is érintelek meg, hogyan is vinnélek téged ilyen helyre. Könyörülj meg rajtam... Pál mestert is csak azért hurcoltam, mert rátapadt a hátamra... Csak térj vissza és arra ne is menj tovább, mert ott a szent embereknek sincs jó dolga, de engem engedj utamra...

A szerzetes, az igazat megvallva, az elején semmit sem értett a rettegő Cirill mondanivalójából, talán azt hitte, eszement emberrel hozta össze sorsa, ezért erősen vállon ragadta, nehogy amaz a hegyekbe futva eltévedjen.

Cirill minél inkább megrettent, annál inkább fogta könyörgésre a dolgot:

- Engedj el, könyörülj rajtam!...

Végül, úgy ahogy csak beszédbe elegyedtek, de Cirill hallani sem akart a vámhoz való visszatérésről, ahol soha többet nem akar mutatkozni.

Így aztán elváltak útjaik.

Cirill, a vámtól távolodva, a szerzetes éppen az ellenkező irányba.

Mikor az emberek az atyát a vámnál megpillantották, még különösebb gondolataik támadtak az előző éjszakáról. Mindnyájan letérdepeltek és tekintetüket a földre szegezték. A pap hirtelen megjelenése miatti álmélkodásukban észre sem vették, hogy nem magában érkezett, hanem egy kicsiny, szőke fiúcska lépked mellette.

Miként is figyeltek volna a legénykére, hiszen a szerzetes azidőtájt akkora ritkaságnak számított, hogy sokan egész életükben nem találkoztak Isten

szolgájával. Mindez, ezen a helyen olyan volt, amely meghaladta az emberek elméjének korlátait.

Csak kiszuca Jánost nem csalta meg tekintete.

Homloka összeráncolódott, arca vérpirosra gyúlt, mikor megpillantotta a legénykét, de megmozdulni nem volt képes. Kiáltani is csak kisvártatva tudott:

- Jancsi!... Igen!... Jancsikám!...

Igazán az ő fia, aki szaladt édesapja karjai közé.

Úgy történt, hogy a gyermek este messzire elcsavargott otthonról, aztán eltévedt és bolyongása közepette rálelt a szerzetes, aki Zsolnának tartott. A pap kézen fogta, nyugovóra tértek, majd reggel együtt indultak útnak, hiszen a fiúcska sehogy sem volt képes elmagyarázni, ki ő és merre lakik.

No, ahogy megesett, úgy volt, kiszuca János törölte le elsőként örömkönnyeit, azon a szomorú helyen, ahol az örült budatíni vámszedők akartak maguknak égbenyúló várat emeltetni.

*

Nem kellene elmesélnem, mi történt a továbbiakban, hiszen ez már nem dicsőséges történet és különösen nem a zsolnaiak számára.

Úgy mondják, mikor a város népe megtudta, hogy rajtuk kívül az ismeretlen szellemeket is gyűlölet és harag töltötte el a dacos és felfuvalkodott Forgácsékkal szemben, rögvest felbátorodtak és hősnek kezdték érezni magukat. Előkapták a kardokat, az alabárdokat, a lándzsákat, összetrombitálták a szolgákat és a béreseket, majd teljesen váratlanul megjelentek a budatíni vámnál.

Az öreg Forgácsot rögvest el is kapták, hiszen annak lábai már nem szolgáltak jól, főleg most, mikor odaveszett a vár és a kőből készített szemecskék, melyek a legbüszkébb várnál is értékesebbek.

Az ifjabbiknak sikerült kereket oldania, hiszen nem volt, aki elfogja, ami nem is csoda, mert legalább öt derék legénynek kellett volna ellene indulnia. Persze hogy senki sem érzett egymagában ehhez elegendő bátorságot.

Az ítéletet mindazonáltal kihirdették, mégpedig a szigorú zsolnai jog alapján.

A halálbüntetést azonban végrehajtani nem lehetett, hiszen az öreg Forgács rövidesen meghalt a tömlöcben, fiának pedig se híre, se hamva.

Annak érdekében, hogy a tekintetes bíróság szégyenbe ne maradjon, hiszen büntetést valakire csak ki kell róni, a tanácstagoknak eszébe jutott Pál mester, aki nem büntelen, hiszen becsületét tette csúffá, mikor a város ellenségének szolgálatába szegődött.

A városi szolgák ezzel szemben ökelme nélkül tértek vissza a tiszteletreméltó bíróságra a hírrel. Ebből nem lesz tárgyalás, hiszen Pál mester felett a legfőbb bíró ítélkezett, aki a legigazságosabb módon ítéli meg az embereket. Ökelme házában nagy a jajveszékelés, hiszen a bölcs mester tüzet gyújtott és felette

vasat olvaszt, melyet vízzel önt le. Persze gőz száll fel, és ezt ugyan nem illik kimondani, de Pál mester csaknem meztelenül forog a vízpárában.

Állítólag a rossz szellemet űzi ki magából, mely már akkor beköltözött őkelmébe, mikor egy éjjeli órán megkötözve hurcolták el családjától és derék polgártársai köréből.

Igaz volt vajon mindez, vagy csak a minden hájjal megkent Pál mester huncutsága, nos, ez még napjainkig sem derült ki. Mindenesetre sem a zsolnai polgármester, de még a legtapasztaltabb tanácsstagok sem emlékeztek olyan városi jogra, amely lehetővé tenné megzavarodott elméjű bűnös elítélését, így aztán a hírneves zsolnai bíróság sem mondhatott ítéletet Pál mester, az úgynevezett Ragyás felett.

A budatíni vámhoz a városból új hivatalnok érkezett, de később az is feledésbe merült, hogy az itteni szellemek hatalommal rendelkeznek. Valaki végül csak felépített egy tornyot, melyhez jóval később a vár falait is felhúzták, de Forgács vámszedő örökösei sohasem uralták.

Forgácsék után csak rossz emlékük maradt fenn.

A jóra emlékezett az a három örömteli lélek, aki ezen a számos izgalmat tartogató napon gyalogolt felfelé, a Kiszuca folyó mellett, maguk mögött hagyva a világ összes gonoszságát.

A derék János, felesége Magdolna, a szerető anya és szőke fiúcskájuk. Ma is illatos szél fújt, simogatta arcukat és szerencsével burkolta be őket. Szótlank voltak, de értették egymást, hiszen néma örömuiket a szél szívótól szívíg repítette.

Már majdnem odahaza voltak, mikor Magdolna megszólította férjét:

- Nekem úgy tűnik, nem úgy esett meg, ahogyan azt a szerzetes elmesélte.
- Hogyan?

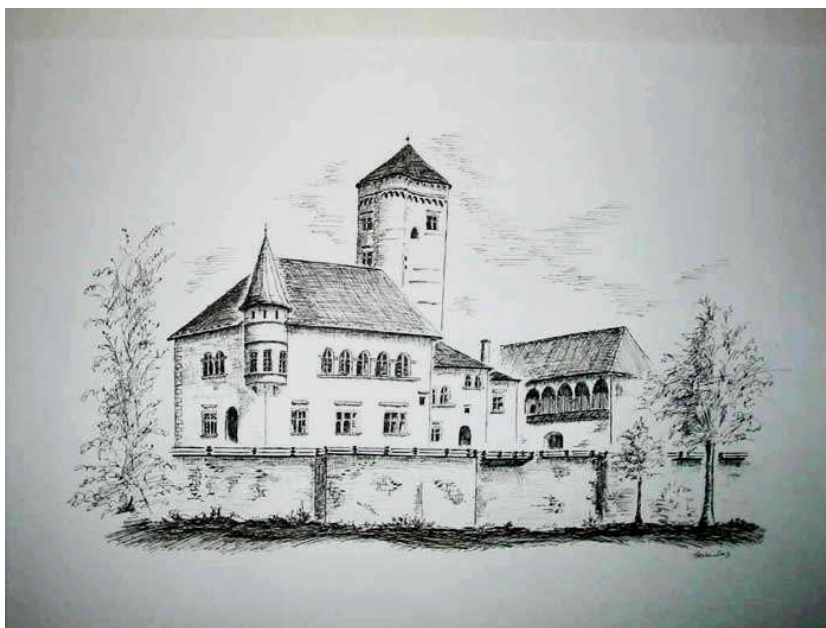
- Így nem történhetett... Azt hiszem a szerzetes nem volt valódi pap és csak azért öltött ilyen arcot, hogy fiunkat visszaadhassa.

- Hogyan?...

- A fiunkat már befalazták, de a felettünk az égből lakozó szellemek, megkönyörültek nagy bajunkban és visszaadták gyermekünket. Te nem hiszel ebben ?

- Nem tudom, miként volt, csak azt tudom, most hogy van, - szólalt meg János.

- Én mindig hinni fogok abban, amit mondtam, - felelte Magdolna és hitt is benne egészen haláláig. Sokan gondolkodtak hasonlóan, hiszen ezek olyan idők voltak, amikor az ember a hit erejébe kapaszkodik bele, akkor, amikor számtalan különös gondolat született meg a várak falai alatt, melyek évszázadokat túléltek és még akkor is fennmaradtak, amikor a büszke építményekből csak kis kőkupacok maradtak fenn, vagy talán még annyi sem.

Stibor vámszedője

Hiszed, vagy sem, minden elmúlik.

A gazdagság, a hatalom, a dicsőség, szerencse és a balsors is. Az idő nem áll meg, halad szüntelen tovább és tovább és az örökkévalóságnak szánt dolgok isaz enyészetté válnak. A gazdagság napjának sugarai elfordulnak, és másfelé sütnek, a legnagyobb hatalom is elenyészik, és a szerencsének is egyszer vége szakad. A legkeményebb kő is idővel szétporlad, és a hatalmas várak sem őrzik meg örökre gögjüket. Néhányuk dicsősége már kialudt régen, nagyon régen és annyit sem tudunk, mekkorák lehettek, és meddig dacolhattak az idő könyörtelen múlásával. Nos, ne hallgassatok tovább, ti, a lejtők szertegurult kövei, csendes omladozó falak, meséljete nekünk! Mondjátok el, milyen volt akkoriban, amikor hatalmas uraságok, hadvezérek, királyok üldögéltek alattatok. Milyen lehetett, amikor a kapunál álló kürtös vendégek érkezését jelentette harsonáján. A hónapokig tartó vendégségek, esküvők, multságok vajon milyenek lehettek? Miként történhetett meg, hogy a gazdagok féktelen, és hangos nevetése fojtogatta a jobbágysorban élőket, akik csak titokban onthatták könnyeiket, és éjszakánként vethettek és arathattak, hiszen nappal az uraknak szolgáltak. Vajon jó-e, hogy a legvastagabb kőfalak is elporladtak és ott, ahol azidőtájt a mindenható gróf üldögélt, manapság a szerény pitypang telepedett meg és az első tavaszi napon az ég felé emeli sárga fejcskáját! Vajon jó-e, hogy az idő múlik, és a moha lassan benövi azt a helyet, ahol a jobbágy százszor kisebb fizetséget kapott munkájáért, mint a vár urának kutyája és ahol a nincsteleneket értékes vadászsólyomra lehetett elcserélni!...

Ki óhajtaná az akkori idők visszatértét!

Azidőtájt is voltak olyanok, akiknek nem kérgesedett meg a szíve és eszükbe jutott a nép nyomorúsága. Állítólag Stibor vajda udvari bolondja sem tartozott az irgalmatlanok közé, még ha különös mesterséggel is rendelkezett. Egyedüli

feladatként szórakoztatnia kellett urát. A birtokok, a vendégjárások, a vadászatok sem voltak képesek eloszlatni a tehetősek homlokán lassan szaporodó ráncokat, így aztán amazok új szórakozás után néztek, és az emberi ostobaságon kezdték mulatni. Az uraságok lassan hozzáfogtak saját udvari bolondokat tartani. Eleinte csakugyan ostobákat vettek fel, de mikor megmutatkozott, hogy az okos ember butábbnak tudja tettetni magát a legbárgyúbbnál is, ezért aztán az uraságok értelmes bolondokkal vették körbe magukat. Lassan büszkeséget éreztek udvari bolondjuk irányába, olyasfélét, aminőt vadászsólymaik és ölyveik íránt, hiszen mindegyik nagyúr a legjobb lóról álmodott, vagy a legízletesebb borról a pincében. Idővel a bolondok versengeni kezdtek a hírnév tekintetében egymással is, de senki sem érhetett fel Beckóval, a számos felvidéki várat uraló Stibor udvari bohócával. Őkelme jól tudott szórakoztatni és egy ízben, midőn nagyobb kompánia előtt mutatta be tudását, Stibor nagy jutalmat ígért neki. Nem is nagyot, hanem óriásit!

Ha ez igaz, Stibor másnapra már megbánta előző nap kiejtett szavait és ki tudja, talán el is feledkezett volna róla, bizony örömmel, de a társaság mindent hallott. Nem volt mit tennie, csak teljesíteni az ígétét. Új várat ígért a bolondnak, melyet Beckóról neveznek majd el. Bizony semmivel sem kevesebbet ajánlott udvari bohócának, mint egy kastély megépítését.

Mit volt mit tenni, a mestereket kellett hívni és a köveket egymásra rakni, fatörzseket görgetni, a falakat kivésni, hogy mindebből pompás vár kerekedjék. A fényességes várak akkoriban is egy vagyonba kerültek, még akkor is, ha a jobbágyok ingyen építették is fel azokat. A vadászatok, a hosszú vendégfogadások kimerítették Stibor vajda kincstárát, így aztán Beckó várának felépítésére egy huncut krajcár sem állt rendelkezésre. Stibor azonban mindezen könnyen segített.

A Vág völgyében, az utakat lezáratta, és adószedőt állíttatott, aki a gazdagoktól egy garast követelt, míg a nincsteleneket a felépítendő várkastély építésére hajtotta, nyolcnapi munkára. Úgy tűnt, mindez segít, hiszen az errefelé utazók, nemcsak pénzzel váltották meg magukat, de mellette a köveket is hordaniuk kellett az új vár falaihoz.

Mindez nem vetett jó fényt Stiborra, hiszen valójában kirabolja, és még meg is alázza a derék utazókat. A Királyi Udvar felé számos panasz el is jutott, tiltakoztak és protestáltak a kereskedők, az ily módon kényszerítettek, de mindez hiábavalónak bizonyult. Stibor igen nagy hatalommal rendelkezett, őt még az Udvar ítélete sem érdekelte, hiszen a legfőbb ítélőhelyen olyanok ültek, akiket már a véget nem érő vadászatokon és bálokon vendégül látott. Ki merészelte volna, ezek után, elmarasztalni a főurat? Bizony összeszorult a jobbágyok, a kereskedők, a szekeresek ökle és mivel a hatalmas és érinthetetlen Stibort szidalmazni nem merték, jobb és kényelmesebb megoldásnak tűnt Beckón köszörülni a nyelvüket. Amaz azért emberségesebbnek bizonyult gazdájánál, hiszen nem záratta azonnal kalodába, vagy nem húzatta deresre, sőt tömlöcbe sem vitette az ellenszegülőket.

Úgy tartották, ha Beckó nem lenne, nem kellene ezt az emberfeletti munkát végezniük. Az udvari bolondot leginkább a vámszedő kárhoztatta. Ami nem is csoda, hiszen a legrosszabb feladat neki jutott.

Hallgatta a jobbágyok és az útjukon megállítottak cifra káromkodását, látta, miként rosszabbodik soruk. Vajon csak rosszabbodott?...Csak a bátrabbak merészkedtek ki az utakra, a fürgébbek kardjukhoz kaptak és öklük összezárult, hiszen ez volt a legbiztosabb törvény, így bizony a vámszedő és segítői forró napoknak néztek elébe. Az utazók nemigen hagyták magukat a nehéz munkára kényszeríttetni, a köveket emelgetni, homokot hordani, meszet oltani és a pénzüktől sem váltak meg saját akaratukból.

- Keserves a mi munkánk, - panaszkodott a vámszedő. Az út mellett ácsorgok, a gonosztevőkhöz hasonlatosan, hiszen aki arra jön, azt ki kell fosztanom. Addig nem nyugszom, míg Beckó meg nem fizet mindezért!...

Így mondja a legenda és végül az udvari bolond is megelégtelte a pusmogást így hát Stibort kísérelte meg rábeszélni, hagyják a vár építését abba. Abban köszönet bizonyosan nem lesz, élni sem lehet benne, hiszen el van átkozva minden köve és nem is egyszer, de legalább háromszor.

- Ami Stibor megmondott, az úgy is lészen! – válaszolta a büszke uraság, elutasítva bolondja kérését, de végül rájött, a dolgok nem mennek rendben és elkezdte figyelemmel kísélni a vár építését. Itt-ott nézelődött, de hogy mit gondolt, mit nem, senki nem tudta. Valaminek bizonyosan történnie kellett, hiszen az egyik reggelen Beckó futva érkezett a vámszedőhöz, annyira kifulladásra, hogy csak a kezeivel tudott mutogatni.

- Beckó, történt valami? – csodálkozott rá a bolondra a gondterhelt adószedő.

- Semmi sem történt ez idáig, de most minden változik, - felelte sejtelmesen Beckó.

- Jó, vagy netán rossz?

- Jóból már volt részünk elég, így abból többre nincs szükségünk, legyen inkább rossz, - mosolygott Beckó, majd vetkőzésbe kezdett, mintha csak az ágyba akarna bebújni.

A vámszedő semmin sem csodálkozott, hiszen a bolond azért bolond, mert örültségeket művel és neki ugyanannyi joga van, mint a Vár urának, ellentmondani sem tanácsos neki. Így végül nem törődött vele, megfordítja-e Beckó a világ rendjét és nappal helyett éjszaka dolgozik, hiszen az udvari mulattató szemmel láthatóan alváshoz készülődik.

Akkor kezdett a szeme kimeredni, mikor Beckó kiadta neki a parancsot, vetközzön le, méghozzá, olyan gyorsan, ahogy csak tud.

- Beckó, hiszen én csak most öltöztem fel!

- Én sem ruhában aludtam, - vágott közbe a bolond és arra ösztökélte amazz, feleslegesen ne szaporítsa a szót, hanem minél gyorsabban váljon meg ruházatától, ingétől, adja át sapkáját és kardját nemkülönben.

A vámszedőn a sejtelem kezdett úrrá lenni, vonakodni is látszott, de Beckó szigorú parancsát nem hagyhatta figyelmen kívül, és ha értette, ha nem, szép sorban levetette holmiját. Türelmesen leste, miként veszi fel a mulattató az ő ruháit, övezi fel az ő kardját és teszi fejére a fejfedőt. Csak annyit jegyzett meg:

- Beckó, nem tudom, mit öltöttél ki, de hiába öltötted magadra a ruhámat, mindez nem téveszti meg azokat, akik ismernek téged.

- Ezzel ne legyen gondod. Ha majd úgy akarom, még te sem ismerhetsz meg engem. Ennek egyébként most jött el az ideje. Megértettél?

- Megértettem, - bólintott a vámszedő.

- Ettől a pillanattól fogva nem ismer engem, hiszen én nem Beckó vagyok, hanem te és te pediglen estig nem is vagy a világon. Ledőlsz, alszol, senkinek sem mutatkozol, és ha a feleséged szól hozzád, a következőket feleled: „Ne tévedj, te rövidlátó teremtmény, én ma nem a vámszedő vagyok, hanem senki. Az adószedő a munkáját végzi, amiképpen azt őkegyelmessége Stibor uraság néki megparancsolta, gonosztevéként áll az út mellett és az utazókat fosztogatja. El ne téveszd, én csak szellem vagyok, és amikor Beckó visszatér, akkor válok ismét emberré. De rendesebb ember, mint amilyen tegnap voltam, az emberekre többet nem támadok, hiszen őkegyelmessége derekasabb mesterséggel bíz majd meg engem.” – Megértettél?

- Megértettem, - bólintott újra a vámszedő.

- Igen, de a feleséged is értse meg.

- Mindent elmondok neki.

- A segítőid is legyenek mindezzel tisztában, ma én vagyok a vámszedő, Beckó bolondot nem is ismerik, soha nem is látták!

- Nem ostobák azok, gyorsan megértenek mindent, - vágta rá az adószedő és ígérete nem bizonyult hiábavalónak. Emberei már messziről ismerték parancsolójukat, annak ruhái alapján, de mikor a hamis vámszedő közelebb ért, szemükben rögvést a nevetés szikrája gyúlt, hiszen azonnal felismerték az udvari nevetetőt. Azon melegében rájöttek arra, ma multság veszi kezdetét, és valami olyan történik, ami eddig sohasem esett meg.

Mikor odaért hozzájuk, ugyanolyan tisztelettel üdvözölték, mint a valódi adószedőt. Csak az egyik ember tévesztette el, mikor a bolondhoz intézte szavait:

- Ej Beckó...

A folytatásra azonban ideje nem maradt. Beckó rárivallt, majd a többiekkel azonnal lefogatta és megkötöztette amaszt.

- Este az ördög szállta meg, még a látása is megváltozott, hiszen nem ismeri meg az adószedőt és valami Beckóról, arról a latorról fecseg. Úgy van?

- Ej, semmi sem változott meg bennem, - kezdett jajveszékelní amaz, jól ismerem elöljárónkat.

- Hogyan? Hát én ki volnék?

- Nos..., hiszen... te vagy a mi adószedőnk.

- Tényleg úgy látod?

- Úgy bizony, úgy.

- No, ha úgy látod, akkor bevallom, én tévedtem. A látásoddal nincs semmi gond. Mivel ez így van, azt kívánom, maradjon is így. Oldozzátok el, engedjétek szabadon. Időnként törölgesd meg a szemed, ha netán nem ismernél fel. Mindegyikötöknek azt tanácsolom, jól dörzsöljétek meg a szemetek, ha véletlenül úgy észlelnétek, a vámszedő mára megváltozott volna. Adószedő az adószedő és, még ha a fa tetejére húznák fel egyikötöket, akkor sem mondhattok mást. Mindenkinek azt állítjátok, hogy a kezdetektől fogva az adót veti ki, és inkább hagyjátok a fejeteket leváogatni, mint sem azt mondjátok az életben valaha is láttátok Beckót, a bolondot.

Emberei mindezt jól elméjükbe vésték, és azonnal felderültek, bár eddig mesterségük helyszínét bizony a legszomorúbbnak vélték. Felfogták Beckó szavait és mindent úgy tettek, mintha amaz udvari bolond a világon sem lett volna.

Megmutatták újdonsült előljárójuknak, mit szedtek el reggeltől kezdve az utazóktól, és türelmesen elviselték annak korholó szavait, mi szerint nagyon keveset gyűjtöttek az idáig. Igaz, ami igaz az aznapi vám jóval nagyobb volt, mint máskor. Puha csizmák, huzatok, szalagok, só, szövet, kések és mindenféle áru, amit az erre igyekvő kereskedőknek vám gyanánt le kellett rakniuk szekereikről. Jóféle borocska, amit az úton poroszkáló lovasoktól szedtek el, akik bizony bőséggel felszerelkeztek a nedűből.

Beckó azonban elégedetlen volt mindezzel:

- Kevés, nagyon kevés! Tömlöcbe csukatlak benneteket, felköttetek és megégettetem mindötöket!... Aztán tegnap mit végeztetek?

Az előző napi mennyiség is elegendő volt, meg az előtte való napé is, de Beckó csak csóválta a fejét, mindent kevesellt. A holmit kis kupacokba kezdte rakosgatni, a sót szétosztotta, a posztót szétvagdosta, azért, hogy abból minden halomba jusson.

Mielőtt Stibor uraság jobbágysai megérkeztek a vám környékére, a munkájukhoz, Beckó már messziről kiáltozásba kezdett:

- Álljon meg minden lélek, ha kedves az életetek!

Segítőtársai azonnal Beckóhoz ugrottak és figyelmeztették:

- Mit teszel Beckó, hiszen ezek a mi embereink!...

- Hát már megint nem ismertek meg? Nem tudjátok, ki volnék? – bödült rájuk Beckó és a szeméi szikrát szórtak.

Amazok rögvést felfedeztek tévedésüket és biztosították a bolondot, vámszedőjüknek tartják, és csak azt nem értették, miként akarja a nyomorultaktól az adót beszédni.

Az emberek megálltak és mivel volt munkájuk, kezdettől fogva felhős, majd kisvártatva sötét pillantásokkal méregették, midőn megparancsolta nekik, nyissák ki csomagjaikat, melyben csak egy-egy falatka elemózsia rejtenezett.

- Hja, itt a vám, ahol mindenkinek meg kell állnia, hiszen ezt parancsolja őkegyelmessége. Mutassátok meg, mitek van, adjatok is belőle, még ha nem is fűlik hozzá a fogatok.

Beckó mindjárt az egyik nő csomagjából kihúzott egy karéj kenyeret és rögvést bele is harapott.

Megrettent a nő akkor, amikor megállították, megremegett, midőn Beckó elővette a szegényes elemózsiát és térdre esett, mikor a vámszedő, mintha midez nem volna elegendő még kiáltozásba is kezdett:

- Te szerencsétlen teremtes, miféle kenyér ez? Hiszen még csak megsózva sincsen!...

- Hiszen már régóta nem osztottak nekünk sót és miként vehetnék...

- Adtak, nem adtak, az Isten irgalmazzon neked, még ma akasztófára jutsz, ha azonnal nem sózod meg a kenyeret! – kiáltotta Beckó - a vámszedő és visszadobta az elemózsiát a csomagba egy zsákocskával sával együtt.

A szerencsétlen asszony újfent térdre rogyott, hiszen ez a fűszer akkoriban értékes dolognak számított. Még a sóval kereskedők sem jártak akkoriban minden nap arrafelé, így aztán sem venni, sem elcserélni nem tudott, de még vásárolni sem volt egyszerű, hiszen ahhoz őkegyelmessége a Várúr engedélye szükségeltetett.

Beckó – vámszedő azonban tovább is folytatta az ordítózást.

Megragadott valami idős asszonyt és leteremtette, miért nem kíméli amaz a lábait, pedig a jobbágy, testestül, lelkestül őkegyelmessége tulajdonát képezi. Így annak lába is az uraságé és e végből méltó a büntetésre. Az öregasszony bevallotta, életében soha nem volt még bocskora sem, mire a tréfacsináló Beckó még inkább haragba jött, végül talált egy lábbelit és az asszonynak adta.

Mindezt azonban úgy cselekedte meg, mintha a kapca ajándékozása a legnagyobb büntetés lett volna.

Szétosztogatta a posztót, a szíjakat, és bizony Beckó mindent szétosztott, amit aznap, és a korábbi napokon, a vámon összegyűjtöttek. A segédeknek mindez

nagyon megnyerte a tetszésüket, egyetlen szóval sem jelezték, a munka ne lenne a kedvükre való.

Sajnálatos, de a multság hosszú ideig nem tartott. Gyorsabb volt szétosztani, mintsem összegyűjteni az árut és kisvártatva minden elfogyott.

- Mindazért, hogy meg ne feledkezzetek Stibor vámszedőjéről, - szólalt meg Beckó, - ezért ezt a jóféle bort kissé megköstöljük. Addig, addig, amíg az itóka az utolsó cseppig el nem fogyott, és fájdalom, senki sem érkezett azalatt a vámhoz borral, amit el lehetett volna kobozni.

Igaz, akkor sem történt volna semmi, ha közben valaki ilyen nedűvel érkezik, hiszen Beckó, a vámszedő senkit meg nem állított, így árura sem tehetett szert. Az átutazónak csak annyit mondott, hogy őkegyelmessége Stibor uraság tisztelteti az úton lévőket, és íme, hű szolgálait állította ide, mindazért, senki el ne tévedjen, ha netán felvilágosítást kérne, megkaphatja az itteniektől.

Egy lélek nem fizetett, senki nem átkozódott, így ellen sem szegültek. Követ egyikőjüknek sem kellett hordania, maltert sem keverték, rosszat sem gondolt senki, ellenkezőleg, fennhangon dicsérgették a várurat.

Már elhaladt a nap sugara a környező réteken, mikor Beckó-vámszedő hirtelen abbahagyta kiáltozást és hangja egészen megcsöndesedett, mikor a segédeihez fordult:

- Fiúk, elég volt a mulatságból. Mostantól igazságosan gyakoroljuk mesterségünket. Jaj lenne nektek, ha szégyenkezнем kellene miattatok. Ti csak figyeljetek, miként teszem, és mikor elkezdem a vámot beszédni, ti ennek kétszeresét gyűjtsétek össze. Mással ne törődjétek!

Segédei, a vámszedők kissé tanácstalanul álldogáltak, mi is lenne a dolguk, de semmi rosszra nem gondoltak és nem is vették a szívükre. Csak akkor döbbsen meg kissé, mikor kereskedőket és lovasokat láttak közeledni, és közben felfedezték, hogy Beckó le nem veszi a szemét az utazókról, miközben száján huncut mosoly jelenik meg amazok láttán.

Az élen lovagló nagyon öntudatosan és uralkodó módjára ült nyugtalannak látszó hátasán. Amannak ráncait sűrű szakálla sem rejthette el. Valamiféle éles, ugyanakkor lenéző pillantással fürkészett mindent és úgy közeledett, mint aki egyáltalán nem akarna a vámon megállni.

- Állj! – kiáltottak rá a vámszedő-segédek, de az ismeretlen addig nem vett minderről tudomást, amíg a kezek meg nem ragadták hátasa zabláját.

- Ne nyúlj a lovamhoz és mondd meg, mit akarsz, - kiáltott fel a lovas és kardja után kapott.

Beckó segédei, ma jó napjuk lévén, bátor hangulatban voltak, de amúgy sem rettentek meg volna a kemény szavaktól, hiszen mesterségük alatt sok mindenhez hozzászoktak. Így aztán nem kérlelték tovább a gögös lovast, aki a rövidesen a földön találta magát.

Felpaprikázódott az ismeretlen uraság, amikor leemelték a lováról, hadonászott jobbra is, balra is, de a gyakorlott emberek megragadták, őt is, a

többieket is, így hiába dühöngött, kénytelen volt ácsorogni és várakozni, mit óhajtanának tőle a vámszedők.

- Hol a vámos, merre a vezetőtök, - pillantott végül körbe, de Beckó a többiek mellett sertepertélt, csak néha, néha osztogatva parancsait, miként végezzék emberei a dolgukat, és a lovon érkezett ismeretlen szeme elé az Istennek nem került. Hiába kiáltozott az idegen, a vámszedők vezetője nem merészkedett közelebb, és hasztalanul tiltakozott az ismeretlen, a fogdmegek azt tanácsolták neki, rója le az adót. Persze, mindezen felül egy kevés homokot is kell hordania Stibor uraság új várkastélyának építéséhez, közölték vele. Ha elkészül, vigasztalták őt, annak tulajdonosa vámot szedni nem fog, senkit meg nem állít, ellenkezőleg, mindenkit szíves szóval hív meg vendégségbe, a palota új termeibe.

A jó tanácsok közepette hébe-korba öklükkel is igyekeztek jobb belátásra bírni emberüket, már csak azért is, amaz ne feledkezzen meg a jó tanácsokról és ugyanakkor látták, hogy Beckó is többet használja a kezét, mint a száját.

Bizony, a vámot könnyörtelenül beszédtek. A vámszedők nem hagyták magukat megfélemlíteni, hiábavalónak bizonyult a kérés és még pénzzel sem hagyták magukat megvesztegetni. Mikor mindent elrendeztek, az egész kompániát munkára kezdték hajtani, élükön a kevély lovassal.

Az öntudatos embernek mindez talán sok lehetett, el is képzelte, hogy a nehéz faragott kövek emelgetése nem a legpompásabb mulatság, ezért megállt és az őrhöz fordult:

- Elég volt a táncból, mindennel tisztában vagyok, amit csak tudnom kell, tudja meg ön is, én Stibor vagyok, csak kissé megnövesztettem a szakállamat.

A vámszedők mindezek hallatán megdermedtek, néhány lépést hátráltak is, talán el is fehéredtek, de akkor felhangzott Beckó igencsak éles és haragos hangja.

- Miféle beszédet hallok amonnan, he?!

Az egyik szolgája gyorsan odafutott hozzá és remegő hangon a fülébe súgta:

- Ez a lovas Stibor úr ökegyelmessége!

- Micsoda? – rikkantott fel Beckó, ellökve a szolgát. – Azt bárki állíthatja, hogy ő Stibor uraság, de büntetlenül nem teheti! Már hallottam ezt a vámnál is, de még szerencse, hogy nem hittem el. Az egyikük, ökegyelmessége testvérének adta ki magát, a másik az unokaöccsének, de efféle számárságot csak a bolondnak mesélhet, nem nekünk, urunk hű szolgálainak. Hová is jutnánk, ha mindennek bedölnénk! Holnap jönne valaki, és a szemünkbe vágná, hogy én nem vagyok vámszedő, hanem Beckó, a bolond, kegyelmes urunk legostobább jobbágya!

- Nos, most még inkább az vagy! – bődült el Stibor ebben a pillanatban, miután odaszaladt és már hangjáról felismerte udvari bolondját.

- Látjátok, ugye megmondtam! Még csak nem is kell holnapig várnunk, hiszen mindez már ma megesett. Fogjátok, vigyétek, és ha csak megmukkan,

kétszer annyi követ cipel majd, mint a többiek, mindazért, el ne felejtse, Stibornak mondja magát!

Segítőtársai egy szempillantásig tanácstalanul figyelték az eseményeket, de aztán megragadták őkegyelmességét, aki hiába hadonászott, követ cipelni vitték, hiszen felettük Beckó suhogtatta a korbácsát és kardját.

De, mondjuk meg az igazat, kedvükre volt, hogy Stibor uraság (már ha valóban ő) a kövek felett fog veritékezni. Talán jó lesz neki, és ami kifundáltatott, azt Beckó főzte ki, így azt a bolond maga is fogyasztja el. Miért is ne szórakozhatnának más bőrére?

Hűségesen teljesítették Beckó parancsát, és könyörtelenül munkára hurcolták Stibort, így az uraság ezen a napon egészen estig kénytelen volt követ görgetni, maltert keverni és hallgatni az örök folytonos kiáltozását:

- Kegyelmességed mozgassa már a csülkeit, úgy iparkodik, mint egy agyagmadár!...

Elfehérédett, majd a haragba belezöldült a hatalmas Stibor, számtalan vár ura, aki a királytól sem fogadott el parancsot, most éppenséggel homokkal teli vödörket cipel, hiszen ezt saját udvari bolondja parancsolta és erre sarkallta a hátán éktelenkedő néhány véraláfutás, mely a vámszedők botjának emlékét őrizte.

Mit volt, mit tenni, estig robotolt.

Akkor, Beckó parancsára, elengedték, de addigra olyan fáradtság kerítette hatalmába, hogy már haragudni sem bírt és csak annyit mondott mulattatójának.

- Meghalsz Beckó! Ezért a tréfaért meghalsz!...

- Nem tehetem, még ha akarnám is, - felelte udvari bolondja – hiszen hűségesen szolgáltalak és szolgálni is foglak tovább. Te sem akarhatod

halálomat, hiszen az adott szó kötelez, és te ígéretet tettél, hogy a várkastélyt nekem felépítteted, ezt pedig egy halottnak nem tehetnéd meg.

- Meghalsz! – ismételte meg Stibor még másnap is, de a harmadik napra már jobban megemésztette Beckó szavait, megtiltotta hát a vám szedését, az utazók megállítását. Belátta, hogy a jobbágyok nehéz munkája tiszteletre méltó. Hivatta udvari bolondját és fenyegetőzésbe kezdett.

- Megtanultam a leckét, de te meg is szégyenítettél. A tanításért már megfizettem, de a sértésért valakinek bűnhődnie kell.

- Bizony így van, kegyelmes uram.

- Jó, hogy mindezt bevallod. Már csak azt ismerd be, ki volt a leginkább bűnös.

- Ezt örömmel megmondom neked. A te adószedőd. Ha nem engedett volna engem a vámhoz, ha nem adja oda ruháit, akkor semmi sem történik, bizony vétkezett.

- Ez is igaz, - ismerte be Stibor, de ha már megnevezted a bűnöst, gondold ki annak büntetését is.

- Hm, ha ezt parancsolod...

- De hiszen ezt parancsolom!

- Végig is hallgatod?...

- Tiéd a szó.

- Nos, ha így van, akkor figyelembe kell vened, egy nap leforgása alatt zajlott le minden a vámszedő, a lovas, Stibor és Beckó bolond körül. A vámszedő hamisnak bizonyult, a lovas nem volt valódi, csak Stibor és a bolond volt igazi. Azt tanácsolom, hogy a vámszedőd, büntetésül, egy napra váljon Stibor urasággá és egy napra Beckó bolonddá.

Úgy mondják, minden úgy történt, ahogy azt Beckó tanácsolta. A vámszedő egy napra harminc vár ura lehetett és azt tehetett, amit csak kedve tartotta. Sok mindent félretett ezen a napon a nehezebb időkre és bizony nem bizonyult ügyetlennek. Egy napra bolonddá is kellett válnia, ami bizony nem volt a legrosszabb, mert az udvari mulattató bármit megcselekedhetett és aztán egész élete alatt nem bánta meg, hogy valamikor helytelen mesterséget gyakorolt. Volt Stibor erőszakos vámszedője, aki őkegyelmessége parancsára annak idején sanyargatta a tisztességes embereket.

Valamikor ilyen időket élhettek át elődeink és igaz, ami igaz, jó hogy ezt a korszakot magunk mögött hagyhattuk.

Az aranyműves mester inasa

Idővel számos mesterember telepedett le Körmöcbányán*, de leginkább aranyművesek, akik, eltérően a mai kor ékszerésztől, nem csak kereskedtek a nemesfémből készített tárgyakkal, de gyűrűket, fülbevalókat, szobrocskákat és mindenféle tárgyakat is készítettek.

Közülük a legnagyobb hírnévre egy idős aranyműves tett szert, aki olyan istenáldotta kézzel rendelkezett, hogy még irigyei is kellő tisztelettel csodálták meg alkotásait.

A tehetős emberek messze földről érkeztek hozzá, készítsen nekik ékszert, netán dísz tárgyat, de ő nem tudott eleget tenni a számtalan megrendelésnek. Munkáját jól megfizették, tehetős ember vált belőle, de fősvény lévén, még az erdőbe is maga járt fát szedni.

Társa nem volt, de még inasnak sem jelentkeztek hozzá a mesterséget megtanulni vágyók. Ha netán mégis valami fiatalember elvetődött hozzá, nos az sem tartott ki sokáig az öreg mellett.

Az idős mester már saját magát is kárhoztatta és megfogadta, másként bánik majd a tanoncával, csak legalább egy maradjon meg mellette. Azonban a legközelebbi alkalommal, mikor nem kellett egyedül dolgozni, de a munka nem úgy sikeredett, ahogy azt elképzelte, a mester haragra gerjedt és a keze ügyében lévő inason töltötte ki mérgét.

*Körmöcbánya (szlovákul Kremnica) város Szlovákiában, a Besztercebányai kerület Garamszentkereszti járásában

Néha olyannyira belefeledkezett munkájába, dolgozott, csak dolgozott, így aztán ebédre nem maradt ideje, de még a vacsora sem jutott az eszébe. Olyan rend volt önála, mely szerint a többiek csak a mesterrel együtt étkezhetnek, így aztán sokszor éhkoppon maradtak.

Az inasok, azidőtájt is folytonosan éhesek voltak, ki tartott volna ki ezek után önála, mikor sem ebédet, sem vacsorát nem kaptak?

Teltek, múltak az esztendők és végezetül, senki sem jelentkezett már inasnak, de ha még jönne is valaki, az öregember nem vette volna fel.

Azidőtájt a városban csavargott egy bizonyos fiú, se apja, se anyja, aki abból tartotta fenn magát, amit a jószívű emberektől kapott. A jólelkű városiak nem bővelkedtek már akkoriban sem, így legénykének adott alamizsnájuk sem volt oly bőkezű és ezért ökelme szegényebb volt, mint a hét szűk esztendő. Ruházata rongyos, annyi folt volt rajta, mint szitán a lyuk és a folton annyi lyuk, mint égen a csillag.

Hiábavalóan járt, kelt mestertől, mesterhez, senki sem akarta szolgálatába fogadni. Az első mindjárt azzal kezdte:

- Még a kalapácsot sem vagy képes felemelni!

„Még a tű sem állna jól vézna ujjaid között” gondolta magában a második, de a legtöbben be sem eresztették az ajtón, szóba elegyedésről nem is szólva.

A fiú egy napon elvetődött az idős aranyműveshez is. Az öreg éppen egy lovagi palásthoz való csatot öntött, mely őzet formáz. A rongyos ruházatú fiúra közönyös pillantást vetett, de amaz amúgy sem szokott a nyájas tekintetekhez, bátran állta hát a mester szúrós szempillantását.

„Ha felvesz, itt maradok, végül is sokat nem vesztek, ha megpróbálom”, gondolta magában, hiszen már sokat hallott erről a fösvény emberről.

Mikor közelebb lépett, az öreg bosszúsan szólította meg:

- No, te biztos alamizsnáért jöttél, ugye?

- Nem, a könyörületére nem szorulok rá, ellenben az aranyműves mesterséget szeretném elsajátítani.

- Miért éppen hozzám vetett az ördög, hisz' ékszerkészítőt minden házban találsz?!

A fiú egy pillanatra eltűnődött, de aztán az igazságnak megfelelő választ adott.

- Már mindenhol jártam, a ruházatom rongyos, gyenge vagyok és sehol sem akartak szóbaállni velem. Magáról azt hallottam, szörnyen zsugori, úgy véltem, talán megfelelek.

Csodák csodája, az aranyműves nem gerjedt haragra, amint az várható lett volna, de talán éppen az igazmondás lehetett kedvére.

- Ha nem lesz ebéd, és a vacsoráról megfeledkezünk? – faggatózott tovább az öreg.

- Ebben idáig is részem volt és mégis túléltem, - mondta a legény.

- Ha megdühödöm és kiporolom a gúnyád?

- Egyszer elviselem, de azt nem várom meg, amíg erre másodszor is alkalom adódik, - felelte és a válasz olyannyira megtetszett a fővény aranyművesnek, hogy kissé elmosolyodott.

Aztán megfogta az őzet formázó csatot és a fiú orra alá dugta.

- Ha mester akarsz lenni, meg kell mondanod, tudnál-e ilyen őzet alkotni?

A legény rávetette pillantását az ékszerre, majd megrántotta a vállát.

- Ilyet bizony nem akarnék készíteni!

Az öreg mindezek hallatán meghökkent.

- Akkor milyet?

- Ilyet tényleg nem, mert ha élne, sántítana.

A mestert már majdnem hatalmába kerítette a harag, de minél többször pillantott a csatra, annál inkább észrevette, hogy az egyik láb öntése egy kissé félresikeredett. Kicsiny hiba, de mégis megcsóválta a fejét, hiszen úgy érezte, magától nem figyelt volna fel minderre.

- Jó a szemed fiam, és ha ujjaid is alkalmasak erre, megtanítom neked az aranyműves mesterséget, - közölte végül az öreg fősvény és a fiúból inas lett.

Szorgalmasan tanult, miként folyik meg az arany és az ezüst, hogyan öntik a formába, miképpen hajlítható, és kalapálhatók ki belőle a figurák. Mikor mestere elfeledkezett az ebédéről, a fiú csak első alkalommal figyelt fel rá, másodjára neki is kiment az eszéből. A legény állandóan az öreget figyelte, miként kelnek életre annak keze alól a csodálatos tárgyak, az ezüst kancsók, arany angyalokkal díszítve, vagy a saskarmokon álló gyertyatartó. Az inas még az elmenekülésről is elfeledkezett, még akkor is, amikor mestere először eltárgálta.

Az öreg mindezért becsülte is tanoncát – míg fel nem fedezte, hogy a fiú éjszaka is járkál a műhelybe. Már korábban is felfigyelt rá, hogy amaz néha olyan álmos, mintha egész éjjel nem hunyná le a szemét. Elkezdett hát utána kémkedni, de sokáig nem sikerült neki a fiút rajtakapnia, hiszen már elaggott korban volt és az álom mindig erőt vett rajta. Az egyik éjszaka sikerült ébren maradnia és szörnyű haraggal figyelte, amint a fiú betör abba a helyiségbe, ahol nappal dolgozott és ahol az aranyat tartotta. Mindazonáltal nem kiáltott utána, csöndesen követte, hiszen tudni akarta, mit tesz majd tanonca.

Az bizony semmi rosszat nem cselekedett.

Valahonnan előhúzott egy félig elkészített pompás kelyhet és azon kezdett dolgoztatni. Szemei csak úgy fénylettek az örömtől, mint a csillogó arany, amit a kezében tartott. A faggyúból készített gyertya fényénél úgy nézett ki, mint egy mosolygós varázsló, akinek csak a hosszú szakáll hiányzik ábrázatáról. Rövidesen úgy belevetette magát munkájába, hogy észre sem vette mesterét, aki a háta mögött álldogált.

Ó, bizony még az aranyműves sem tudta volna megmondani, mikor a tárgyra pillantott, mit is tart a fiú a kezében. Nem kehely volt, hanem egy gyönyörűsége, virágzó liliom formájú serleg, olyan művészien megalkotva, hogy a mestert csodálat fogta el.

Haragja csak azt követően kezdett növekedni, mikor a népek arról kezdtek beszélgetni, hogy a neves aranyművesnek olyan segédje van, aki tudásban már tízszeresen felülmúlja mesterét.

Soha többé nem bízott rá többet olyan munkát, amivel a legény bizonyíthatná tudását.

Az egyik nap eszébe ötlött:

„Gyakrabban kell a hegyre küldenem tűzifáért, akkor majd ujjai megvastagodnak és nem lesz képes finom munkát végezni. Ellenkező esetben az összes kereskedőm hozzá pártolna, és öregségemre nem tudnék miből megélni.”

A fiú soha többet nem kapott sem aranyat, de még ezüstöt sem, amiből valami gyönyörűségest alkothatna, bár nagyon vágyakozott efféle munkára.

Egy ízben, mikor mesterével a hegyre mentek, a legénynek fát kellett volna vágnia és hazavinnie, mikor felfigyelt egy barlangra, amelyik már messziről is különösnek tűnt.

Elindult lefelé a mélybe.

Egy kis idő múlva egyre furcsábbnak tűnt odalent minden, hiszen egyre világosabb lett a barlangban és végül minden úgy fénylett, mintha mindenre a harmat ült volna. Minden sokkal fényesebbnek tűnt, mint odakint. Később úgy érezte, mintha nem sziklák között, hanem pompás palotában lenne és azt sem tudta, merre is vesse tekintetét. Hosszan, hosszasán bolyongott és éjfél tájt jutott az eszébe, mestere odakint már bizonyosan a keresésére indult. Gyorsan letört egy darabot a csillogó sziklából és elindult visszafelé.

Akkor rettent meg igazán, mikor kiért és odakint feneketlen sötétség fogadta.

Először nem is akaródzott hazamennie.

Jól tudta, mi várja otthon - és az öreg aranyműves nem is bocsátott meg neki. Ütötte a fiút, amíg csak erejéből telt, de mikor segédje elmesélte, merrefelé járt, a vénember elgondolkozott. A fénylő szikladarab, amit a legény magával hozott, színaranynak bizonyult. Még alig derengett, mikor a mester felkeltette a fiút, azzal, együtt mennek el abba a barlangba.

Estig keresgéltek a helyet, de a barlangnak se híre, se hamva.

A vénség bizony nagyon sajnálta, de a segéd boldog volt a lelt arannyal és olyan kelyhet készített belőle, hogy az emberek mindenfelől a csodájára jártak. Maga az uralkodó vásárolta meg végül és hiába haragudott a fősvény aranyműves, valamikori inasából olyan mester lett, amilyen sem előtte, sem utána nem volt.

A legidősebb Hugyecz Bakabányán

Rossz idők, szomorú idők.

Bizony, rettenetes esztendők.

A Felvidék déli részét a pogány török dúlta.

Előlük még a legderekabb, sem a legbékésebb, de még a legbátrabb sem érezhette magát biztonságban.

Hej, rossz idők, szörnyűséges idők...

Még a fegyvert viselők sem tudhatták, mikor üt rajtuk az alávaló török, mikor pusztít el mindent és bizony az asszonyoknak és a gyermekeknek is örökös rettegés jutott osztályrészül. A török agák efféle leveleket írogattak Szitnyába:

„Ti Szitnyaiak, akik amott éltek, láttátok lovas katonáimat, mikoron hozzátok érkeztek. Fel akartak perzselni mindent, titeket is beleértve, de én nem engedtem. Séfer aga, a Nógrádi Várból negyven lovasával hozzátok érkezett, a legényeket elfogta, rabszolgának eladta. Én azonban azt közlöm veletek, ha elém járultok, jó dolgotok lesz. Ha nem jöttök, az aga és katonái nem lesznek restek, és a Nógrádi Várból vizitálnak meg benneteket. Ha ezt a levelet kézhez veszitek, gyertek. Ha nem engedelmeskedtek, hitemre és becsületemre fogadom, akit tudok, elfogatok, falvaitokat felperzselem és állataitokat leöletem. Nem hiszitek el, hogy eljövök hozzátok. Írni többet nem fogok, de majd a kardom felel helyettem. Választ adjatok. Értesültem arról, a falvaitok körül, falat akartok emelni. Ha kijöttök azonban szántani és aratni, könnyen rátok találok. Nem leszek felelős semmiért. Isten előtt ti feleltok, ha sérelem ért benneteket.”

Hamisság rejtezett a levél minden csábító szavában.

Azokat, akik önként megadták magukat, azokat kifosztották, házaikat felgyújtották, elpusztították, a derekabb legényeket, az asszonyokat és a gyerekeket fogságba vetették és rabszolgának adták el.

Bizony, aki csak tehetett, nem adta meg magát.

Ha mindez rossznak is bizonyult, az emberek inkább elvesztek volna, semmint önként meghódoltak volna.

A török agák szünet nélkül leveleket írogattak a Bakabányaiaknak* is.

Hiába volt mindez, a világért sem adták meg magukat az itteniek!...

Bátor harcosokkal rendelkeztek és köztük a legderekabbnak Bory, a vezetőjük bizonyult. Megvédték az övéiket. Igaz, ami igaz, a törökök igen sok helybélit fogtak el, azokat, akik kimerészkedtek a földjeikre szántani, a termést betakarítani, vagy akár az áruval kereskedni.

Bory azonban, legényeivel együtt, nem adta meg az örömet és nem esett az ellenség fogságába. Éppen olyan gyakran ejtettek rabul törököt, mint amazok bakabányaiakat.

Mindez bizony komoly sikernek bizonyult.

Az elfogott kontyosok jó szolgálatot tettek a rabok cseréjénél. A bakabányaiak minél többet igyekeztek legyűzni belőlük, akiket majd az övéik kiváltására használhatnak.

Az egyik ilyen csere alkalmával Ibrahim aga ekképpen fordult Boryhoz:

- Te, keresztény Bory, két törökért csak egyet kellene adnom a tiedből, nem pediglen egyért egyet.

- Miért tennél effélét Ibrahim aga? Hiszen ez nem volna igazságos!

- Pedig az lenne, hiszen a tied akkor is rabul ejtik az enyémeiket, amikor azok békés utazó módjára járnak a határt.

Bory, a hamis választ hallván nyomban méregbe gurult.

- Miképpen állíthatod mindezt, Ibrahim aga? Miként lennének jámbor embereid?...Mondd meg a békét szerető tiednek, ne közelítsenek a mi földjeinkhez!

Meg is parancsolom nekik, - felelte Ibrahim, - hallgatnak is rám, alávaló harcban nem bocsátkoznak, csak szemtől szemben, becsületes küzdelemben viaskodnak, de a tied a bokrok mögé bújva rejtőznek, csalárd módon ütnek rajta az igazhitűeken...

Bory, mindezt hallva, kénytelen volt haragján uralkodni, hiszen nem akarta a fogolycserét veszélyeztetni. Belelátott Ibrahim gondolataiba és rájött arra, ellensége nyílt harcot óhajt. A falak mögött nem győzhetik le a keresztényeket, ki kell hát csalogatni őket a mezőre, ahol a pogányok túlereje diadalmaskodhat.

- Hallottad az igazságot a szavaimban, te keresztény? – folytatta Ibrahim, hiszen Bory sokáig nem felelt.

- Hallottam valamit, de abban valóság nem volt. Hagyjatok minket békességben élni – így hajatok szála sem görbül meg.

*Bakabánya, szlovákul Pukanec, település Szlovákiában

Mi a sajátunkat védjük, a falak nyújtotta védelmet el nem hagyjuk.

- Inatokba szállt a bátorság, mondd csak meg te hitetlen!
- Aligha.
- Gyávák vagytok.
- Ismered szablyáinkat...
- A föld alá rejtőzködtök.
- Ibrahim aga, jól tudod, mi történne, ha embereimet erre az útra vezetném, megmutatkozna, milyen hősiek vérének kering ereikben.
- Igazad van, te keresztény! Legényeid bátrak csak te nem engeded őket bajviadalba. Minden tisztelem az övék, de te gyáva ember vagy!

Itt már Boryt is elhagyta az önuralma, felugrott és szablyájához kapott. Ekkora sértést csak karddal lehet megtorolni

- Ibrahim aga, mérjük össze a bátorságunkat, meglátjuk melyikünké a nagyobb! – rikkantotta Bory.
- Nem rejtőzöm el, ott leszek, ahol viadalunk lesz. – felelte Ibrahim.

Rögvest vége is szakadt a fogolycserének.
A párbajt vívni akarók eltávoztak.
A viadalnak május tizenkettedik napján, a bakabányai réten kellett megessie.
Ebben állapodott meg a tekintetes budai Ferhát pasa, Ibrahim felettese és Pálffy Miklós a Duna-melléki főkapitány. Az ellenségek közötti párbajra engedélyt csak őkegyelmességeik adhattak ki. Ennek előfeltétele szerint Ibrahim csak száz lovas vihet kísérettel a bakabányai rétre.
A közelgő párviadal híre közel, s távol szerteszállt. A bakabányaiak nagyra értékelték Bory bátorságát és ugyanakkor azt is tudták, Ibrahim eleste nagy veszteség lenne a mohamedánok számára.
A törökök hasonlóképpen vélekedtek.
Május tizenkettedikére messzi távolból is érkeztek lovasok, akiket a viadal híre csábított ide.
Eljött a korponai főkapitány, Thurzó György, a Lévai és az érsekújvári kerület altábornagya és számos selmecbányai gyalogos vitéz.
Ibrahim sem maga érkezett.
Vele tartott Hasszán aga és több, mint száz lovas vitéz.
A töröknek semmit sem lehetett elhinni, de Hasszán aga igencsak véltlennek tűntette fel magát a feltételek megsértését illetően. Magyarázata szerint, midőn az Ipolyon átgázoltak, megszámlolta a lovaskatonáit és az engedélyezett létszám felettieket hazazavarta. Állítólag nem csak szóval, de szablyájával is üzte amazokat, de közülük többen újfent csatlakoztak a kísérethez. Nem számolgathatta őket minden lépésnél, hiszen akkor soha nem érkeztek volna meg. Kérte a jelen lévő Boryt, nézze el neki mindezt és kegyeskedjen eltekinteni a feltételek megsértésének vádjától. A kísértetben, tette hozzá, senki sem érkezett rossz szándékkal.
Boryék mindebbe beleegyeztek, hiszen az ő csapatuk többségben volt, nem volt mitől tartaniuk.

Bory azonban, az utolsó pillanatban, lóra kászálódás közepette, amikor a jelenlévők már kezdtek szétoszlani, helyet alakítván ki az ellenfeleknek, valamire ráeszmélt.

Az egyik török már vagy harmadszor les feléje és mintha csak magának mondaná, a következőket suttogja:

- Ibrahim lova...

Először Bory ügyet sem vetett minderre

Harmadjára villámcsapásként ötlött elméjébe a felismerés, ez a titokzatos muzulmán a két szót egészen kiváló szlovák kiejtéssel mondja, ennek valamit bizonyosan jelentenie kell.

Akár azt is, ez a török talán nem az, akinek látszik.

Mindkét oldalról ott tolongtak a kíváncsi nézők és lehet akár jó barát is, idegen gúnyában.

Bory faggatózásba kezdett az övéi között és bizony kiderült, Ibrahim lova messze földön ismert, igen rossz hírnévnek örvendő teremtmény. Úgy idomították, hogy a viadalban megragadja az ellenfél valamelyik testrészét, és azt többet nem ereszti el. Leharapja, vagy ha másként nem megy, leszakítja.

Bory társai igencsak szégyenkeztek, miért nem ötlött mindez előbb az elméjükbe, miért nem figyelmeztették parancsnokukat, Ibrahim lováról, pedig mindnyájan tudtak róla.

A vitéznek volt ideje mindezt végiggondolni.

- Nemcsak Ibrahim, de annak lova elől is védenem kell magam...Ez nem lenne igazságos.

Fennhangon megszólalt és közölte, csak akkor áll ki Ibrahim ellenében, ha a török másik lóra ül át.

Igaz, ami igaz, Ibrahim minderről hallani sem akart.

Vita kerekedett.

Órákon át tartott a szóváltás, végül a korponai főkapitány, akinek hatalmában állt, engedélyezte a törökök elvonulását, hiszen a viadal Ibrahim hajthatatlansága miatt megghiúsult.

Az oszmán lovasok megindultak hazafelé, de az érsekújvári vitézek, akik úgy érezték, hiába jöttek el, haragra gerjedtek és a törökökre vetették magukat, bár ezzel megsértették adott szavukat, hiszen bántatlanságot ígértek amazoknak. Ibrahim és Hasszán, kisebbségben lévén, menekülésre fogták a dolgot. A korponai főkapitány és Bory az övéikre rivalltak, hagyják szabadon elvonulni a törököket, hiszen mindez tisztességtelen, foltot ejt az itteniek becsületén – de semmi sem segített.

A korponai kapitány úgy, ahogy visszafogta lovasait, de a többieket nem lehetett lecsillapítani, a törökök után vágattak, és könnyörtelenül kardélre hányták amazokat. A hajsza a Zemberi kastélyig tartott.

Levágtak vagy hatvan törököt, közöttük Kurt és Saban vitézeket, a legismertebb lovasokat.

Tizennégy muszlimot fogságba ejtettek.

Ibrahim és Hasszán, a két aga csak nehezen kerültek el a halált. Ibrahim kénytelen volt a lovát is hátrahagyni.

Mikor a sebesülteket és a halottakat összegyűjtötték, a bakabányaiak közül a három Hugyecz testvér hiányozott, a legállhatatosabb vitézek. Mindenhol keresték őket, az élők, a holtak között, de hiába. A jelenlévők egyikének, másikának eszébe ötlött, amazok hárman elsőként vágtattak a törökök után, de mi történt velük, arról senki sem tudott.

Hírt sem sikerült szerezniük a testvérekről.

Bizony, a törökök nem árulták el, mindhármukat élve, egészségesen tartják fogva, kemény fogságban. Az érdeklődésre csak annyit közöltek, Bakabányát rövidesen lángba borítják, porig rombolják, hogy még nyoma se maradjon.

Siratta ám édesanyjuk a három kedves gyermekét, bánkódtak a bakabányaiak bátor védőik elvesztésén, hullott a könnyük, mint a záporoső.

Ibrahim aga még ugyanazon a napon maga kereste fel a három fiú celláját és kifelé mutatott az udvar végén álló kapu irányába.

- Oda nézzetek szüntelenül, amonnan szemeteket le ne vegyétek, hiszen ettől függ az életetek, vagy halálotok, ti hamis kutyák! Holnapra, vagy azután tér vissza követem és a kapunál megáll, mert én így parancsoltam. Be nem léphet, ott kell várakoznia, amíg engem meg nem pillant, még ha hét napot is kell amott ácsorognia. Mikor meglát, onnan szólít meg – „ló, vagy bőr”. Csak az egyik szót ejti ki ajkán. Az egyik szó az életetek, a másik a halálotok. Így várjátok őt és hallgassátok!...

Mikor Ibrahim eltávozott, mindhárom Hugyecz testvér leszegette fejét.

Abba is belegondoltak, amit az aga ki nem mondott és mindent megértettek.

Ibrahim nem bánkodik lovasai elvesztésén, nem sajnálja sem Kurtot, sem Sabant, hanem, mindenek előtt, lovát fájlatja. A követ sem az elfogott katonákról faggatózik, hanem Ibrahim hátasáról.

A ló „szó” az életüket jelenti, hiszen ebben az esetben Ibrahim kedvence életben van.

A „bőr” szó a halált, hiszen a lóból csak a bőre marad, hátán többet senkit nem visz.

Miként ne gondoltak volna arra, ha valaki elfogja a rossz hírű jószágot, utána bizonyosan életben nem hagyja!...

Mindezért hajtották le fejüket a testvérek.

Egymásra sem pillantottak és a kapu irányába sem szegezték tekintetüket. Tisztában voltak vele, miféle hírek érkehetnek.

A harmadik napra a követ megérkezett és a fivérek egyszerre fedezték fel annak érkezését – bár amarra ritkán pillantottak – és arcukat a rácsokhoz nyomták, hogy az újonnan érkezettet szemügyre vehessék.

Mindez az utolsó, és igencsak halovány reménysugarat jelentette számukra.

A halál helyett inkább az életben maradást választanák, még a rabszolgaság is kedvesebbnek tűnt számukra.

A követ a kapuban állt, szemeivel élesen fürkészte az udvart, Ibrahimot kereste tekintetével.

Rövidesen meglelte a hatalmas agát.

Mindkét kezét magasba emelte, egészen a feje fölé és hangosan megszólalt:

- Ló!

A testvérek, ennek hallatán, a rácsok mögött átölelték egymást.

Azt sem látták, ahogy Ibrahim odalép az érkezőhöz, miként terpeszti szét lábait, és mit mond neki:

- Szerencsés ember vagy! Tiszteletteljesen hajolj meg Allah előtt és köszönd meg neki, hogy a fejed a válladon maradt! Ha rossz hírrel érkeztl volna – úgy döntöttem – már egy fejjel rövidebb lennél!

A három testvér mindebből semmit sem hallott.

Kisvártatva kitérült a cella ajtaja és az aga lépett be.

- Te Mihály, - kezdett bele mondanivalójába, - te vagy a legidősebb, a legbölcsebb és tapasztalatokban a leggazdagabb. Odakint már nyergelik a lovadat. Hazalovagolsz Bakabányára és közlök Sibrikkel, a kapitányoddal és Bory parancsnokkal, meg a polgármesterrel, hogy én, a hatalmas Ibrahim aga őket üdvözlöm, még ha nem is szolgálnának rá. Mindnyájan alávaló kutyák vagytok, és én még a lábamat sem törölném belétek. Ennyit mondj nekik. Menj el a polgármesterhez és nézd meg, valóban az én lovamról van szó és jól tartják-e a táltosomat. Add tudtára, ha a paripámat jó egészségben visszaadja, mindhárman visszanyeritek szabadságotokat. Ha beleegyeznek, a hátasomat visszaküldik, már otthon is maradhatsz és két testvéredet, becsületedre elkísértetem, és ott végrehajtják a cserét. – Ha azonban lovam rossz bőrben lenne, vagy akár nagyobb bajba is esett volna, netán a tieid nem egyeznek mindebbe bele, akkor szépen visszatérsz ide, ahová tartozol. Rá is szedhetsz engem. A lovat sem küldöd, és te sem jössz vissza. Ezt azonban jól gondold meg...Itt van két testvéred, és ezek bizony megbánnák, ha nem lenne érkezésed...

E szavakkal fejezte be a mondandóját Ibrahim.

A három Hugyecz testvér majd elalélt a hirtelen jött boldogságtól.

Hiszen jól ismerték övéiket – ők bizony nem pogány törökök – könnyen odaadják majd a lovat hármukért és még örülni is fognak az olcsón visszaszerzett legényeknek. Biztosan tudták, a ló életben van, jó egészségnek örvendő odahaza, hiszen a követ nem merészelt volna valótlan állítani, ha mindez másként lenne.

A legidősebb testvér jókedvűen búcsúzott el öccseitől, hiszen hamarosan otthon, immár szabadon, találkoznak. Vidáman kászálódott a nyeregbe és jókedvűen vágatott kicsiny török kíséretével Bakabányára.

Öröme csak tovább nőtt az ismerős tájat, a városkaput, az utcákat és az embereket megpillantván. Hosszasan azonban nem időzött, ment sebesen a polgármesterhez.

- Hé polgármester, aztán itt van-e Ibrahim lova?...

- Miféle ló, a lényeg, hogy te vagy itt! – felelte az örvendezve.
- Szépen kértem, itt van az aga paripája?
- Itt van az is fiam!
- Jól van akkor! – rikkantotta és leugrott a nyeregből.

Rögvest el is mesélte, mi módon nyerte vissza a szabadságát.

A polgármester hallgatta, de ahogy egyre figyelmesebben követte a történetet, az öröm eltűnt ajkáról.

Lassan a szomorúság vert tanyát annak arcán.

Hugyecz Mihály nem figyelte a polgármester arcát, majd mondandója végén vidáman ismét kérdést intézett az előljáróhoz:

- Tényleg itt van a ló?
- Itt van, - győzködte amaz, de már jóval csendesebben.
- Akkor jól van! – helyeselt a legidősebb Hugyecz.
- Minden megvan, fiam, de – gyere, és én megmutatom neked, aztán majd meglátod, jó-e, vagy netán rossz.

Fogta a legényt, az istálló mögé vezette, az ott heverő kupacból félredobott néhány ágat és az örvendező Mihály megpillantotta Ibrahim elpusztult lovát.

A vér mindjárt megfagyott a legény ereiben.

- No, most mondd meg, jó ez, vagy sem, - szólalt meg csendesen a polgármester. – Ha egy órával ezelőtt érkeztél volna... Akkor volt itt Bory. Megnéztük ezt a fertelmes jószágot és az hirtelen Boryra támadt, arcon akarta harapni, alig tudott amaz elugrani... Tudod Bory milyen hirtelenharagú. Előrántotta kardját és már vége is volt annak az istenverte teremtménynek... Mindezt azért, hogy amaz ne tehessen kárt a mieinkben.

Hugyecz Mihály elfordult és elindult.

Ahogy ott lépdelt, még odaszólt a polgármesternek:

- Senkinek ne árulja el, hogy itt jártam, azt sem, hogy láttak, ha kérdik, tagadja is le! A becsületére hivatkozva kérem! Anyámnak se áruljon el semmit...

Mire a polgármester utolérte, a legidősebb Hugyecz már a lován ült és fergetegként vágatott ki a városból. Talán azért, hogy ne gondolhassa meg magát, vagy azért, hogy senki fel se ismerhesse.

Messze, távol a bakabányai határtól állította meg lovát

A derék és hűséges testvér ekképpen tanakodott magában:

- Tudom, legalább a saját életemet megmenthetem, hiszen Ibrahim, ha visszatérek, ha nem, nem kegyelmez testvéreimnek, ha visszamegyek, én sem kerülöm el haragját.. Öcsém, halálukig úgy gondolnák, elárultam őket és én ilyen pillanatok nem okozhatok nekik...

Meg sem állt Ibrahim agáig.

*

Két esztendő elteltével, éppen májusban, nagy öröm érte a bakabányaiakat.

Sikerült elfogniuk Ibrahim agát.

Bakabányán aznap ünnepet ültek.

Ibrahim rettenetesen sokat jelentett az övéinek és mivel elvesztették sokat vesztek. Minden erejükkel és erőfeszítéseikkel arra törekedtek, hogy a bakabányaiak ne végezzenek foglyukkal, és életben tarthassák az agát. Ígérettek fűt-fát és azért, hogy a fogoly naponta kétszer enni kaphasson, ezért cserébe öt keresztény fogoly szabadon bocsátását ígérték.

A bakabányai polgármester, ezek közül elsőként a három Hugyecz testvért kérte és hiába vonakodtak a törökök, állítván, hogy az aga amazokat már réges-régen eladta – csak Allah tudhatja, merre lehetnek amazok mostanság, milyen távoli vidéken élnek, vagy talán meg is haltak – de mindhiába.

A polgármester nem tágított.

A pogányok végül, mit volt mit tenni, nem voltak restek és felkutatták a három testvért és hazakísérték őket szülőföldjükre.

Akkor volt csak igazi vígasság Bakabányán.

Pálffy Miklós gróf végül megvásárolta Ibrahim agát a bakabányaiaktól háromszáz aranyért és attól fogva a helyieknek többet nem akadt gondjuk a törökkel.

Vavro Brezula

Így van, ahogy mondom, bizony nem akadt bátrabb dalia és nagyobb hős, mint a libetbányai* Vavro Brezula. A hitetlen török nem rettent meg annyira a puskagolyótól és a kardtól, mint Brezulától. Elegendő volt elkiáltania magát, és amikor szablyáját meg is villantotta, a muzulmánok levágott fejei káposztaként repültek a magasba. A kontyos ellenség bizony emlékezett hőseinkre, és amikor amaz megjelent a harcban, a hitetlenek számára a legbiztosabbnak a menekülés kínálkozott.

Ó, igen nagyon haragudtak Brezulára, és a világért sem adták, ha bosszút állhatnak a dalián.

Egy ízben alkalom kínálkozott erre.

Éppen akkor törtek rá Libetfalvára, mikor a legény nem volt odahaza.

Szabadon kezdtek hát garázdálkodni a legény házában. Az ellenálló cselédet lemészárolták, a többieket megkötözték és a lovaik hátára hajították. A jószágot szétszavarták, de távozásuk előtt még ennivalóra fájt a foguk, hiszen a hazavezető út, akárcsak az idejövő, hosszúnak bizonyul. Ráparancsoltak Brezula asszonyára, készítsen nekik meleg vacsorát.

A feleség mit tehetett volna? Felsőhajtott és kisírt szemmel főzésbe kezdett.

Hirtelen, mintha egy tölgyfáról ugrott volna le, a pitvaron ura jelenik meg.

- Asszony, adjon az isten néked szerencsét! Mit főzöl, így sűrögve, forogva, talán esküvőre készülsz, vagy vendégeink vannak?

*Libetbánya, szlovákul Lúbietová, település Szlovákiában

- Jaj bizony, törökök vannak nálunk, - súgja halkan felesége.
- No, hát mivel kínálsz meg őket?
- Káposztát főzök, - feleli élete párja.
- Van hús a káposztában?
- Nincs
- Sebaj, mindjárt vágok bele! – mondja Brezula, előveszi fokosát, feltépi a szoba ajtaját, és dörmögő hangon bekiált:
 - Adjon az Isten szerencsét!

Mikor a törökök meghallották az ismerős hangot, gyorsan eloltották a gyertyát és egyesek az ablakon, mások az ajtón keresztül igyekeznek kilopózni.

Vavrónak nem volt szüksége világosságra, a sötétben meg-megsuhintotta fokosát és a kéretlen vendégségből bizony egy török sem távozott saját lábán.

A szótlan Sebestyén hűtlensége

Bebek Kristóf, a Balogi* vár kapitánya magas, izmos ember, erősebbet hirtelenjében az egész erődítményben lelni sem lehet, de az, amit most maga előtt lát, attól remegés vesz erőt rajta, de olyannyira, mintha széles vállai is belegörcbülne.

Bebek kapitány bátor, kemény férfiú, hiszen másként nem lenne a végvári vitézek parancsnoka és bizony volt alkalma megedződni jó néhány gömöri összecsapásban, ahol a legbátrabb és legkeményebb harcosokkal kellett összemérnie az erejét. Látott már nem is egy, véres, rémisztő és embertelen dolgot, de az, amire most tekint, feketére, mélységesen sötétre festi arcvonásait, és a kapitány összeszorítja fogait, nem akarván felkiáltani. Öklét is mozdulatlan tartja, nem üti fejen a felcsert, de még annak kezét sem morzsolja szét, azét, aki pedig tüzes vasat tart markában.

Bebek minden erejét összeszedi és mozdulatlan némaságban áll, mint a kőszikla.

Csak pillantása fut végig a felcsert szürke, boltíves szobáján, a sötét sarkokban, ahová még a külső világosság, a mécsesek, de még a vas tüzesítéséhez használt tűz fénye sem hatol be. Tekintete egy pillanatra sem nyugszik meg, talán még furcsa eszközök látványát sem érzékeli, azokat, amelyek a polcokon hevernek, fogók, fűrészek, kancsók, szövetek és zöldségek, mindezeket figyelemre sem méltatja. A különös, ismeretlen illatokat nem érzékeli, de valami eszébe ötlük, és a kapitány újfent a súlyos, tölgyfából készített asztalt nézi, melyen fia kiterített, lemeztelenített teste hever.

Itt fekszik, arccal lefelé a legfiatalabb Bebek, aki még tizenöt esztendő sem számlál. Egész teste merő remegés, a derengő fényben úgy tűnik, mintha egy csepp vér sem lenne ereiben, talán már nem is él a legényke.

*Vámosbalog, vagy Nagybalog (szlovákul Veľký Blh) község Szlovákiában a Besztercebányai kerület Rimaszombati járásában.

Csak mikor felnyögött, akkor tűnt hihetőnek, tud még erről a világról.

A felcser figyelmesen nézett nagy könyvébe, majd keresett egy helyet a fiú testén és a tűzhelyen felforrósított vasat a legény csupasz testéhez érintette.

A szerencsétlen mindegyre csak nyöszörgött, majd felkiáltott és egész teste a fájdalomtól hullámszerűen kezdett. Bebek mindezek alatt, folyvást és folyvást összerendezte és a várbéli szerzetes egyre hangosabb imádkozásba kezdett.

- Elég volt! – bödült el egyszer Bebek kapitány.

- Kegyelmes uram... - pillantott rá óvatos tekintettel a felcser, hiszen azt szerette volna mondani, érti a mesterségét és tudja mikor elég mindebből.

- Elég volt! – ismételte meg Bebek, hiszen fia teste már sebekkel teli és ez azt jelentette, hogy nem először találkozik a felcser tüzes vasával.

A vár orvosa már nem figyelt a kapitányra, talán azért, hiszen Bebek meg sem mozdult, nyilvánvalóan nem akarja a doktort munkájában megakadályozni, de pillantása, melyet meggyötört fiára vet, súlyosnak bizonyult.

Volt itt még valaki, aki nem imádkozott, nem is kiáltott, és akinek pillantása nem vándorol, homlokán erei nem látszanak. A legsötétebb zugban magas, mozdulatlan, komor tekintetű katona, a szótlán Sebestyén, és ha több fény vetődne rá, látszana, hogy a kemény katona sápadtabb, mint a tölgyfából készített asztalon heverő megkínzott fiú.

Vajon mi lehet szótlanságának az oka, mintha még életében beszéd nem hagyta volna el ajkát sohasem?

Ó, ez a némaság most sem különös, hiszen Sebestyént szótlannak nevezik és azért ekképpen, mert fősvény a szóban, még ott is ritkán nyitja ki száját, ahol mások sokat beszélnek. Azonban minden szó azonban, mely ajkát elhagyja, súlyos, mint a kő és minden mondanivalója cselekedet. Ha azt állítaná, kisujjával átfúrja a vár terebélyes falát, mindenki hinne neki. Hiszen maga a kapitány is megszerette, mikor Sebestyén még jobbágyként szolgált és Bebek

maga mellé vette katonának, aki később, a vadászatokon legkedveltebb emberévé vált.

Mit keres most itt, mégis ez a harcos, hiszen őrt nem áll és az ellenséges törökök sem ólálkodnak errefelé?

Ó, mindez nem véletlen!

Négy nappal ezelőtt Sebestyén, fejfedőjében, kardját le sem oldva állt Bebek kapitány elé.

- Üss meg! Nem szolgáltam rá jóakaratra. Nem figyeltem oda, megriasztottam a lovat, melyen fiad ült és talán megöltem őt.

Könnyen lehet, hogy mindez megtörténik, amit Sebestyén kívánt, a kapitány agyonüti, mert azt parancsolta, Sebestyén is jelenjen meg a felcser szobájában. Miért is rendelte volna el különben? Netán ne lett volna tisztában parancsával, vagy megfélemlkezne Sebestyénről, aki a sötét sarokban álldogál?

Mi végett oly falfehér és komor a legbátrabb katonája, aki százszor bebizonyította, nem fél a haláltól sem? Talán azért ködösül el látása amannak, mert a várba hírek érkeznek a hitelen törökökről, akik már a közelben ólálkodnak. Elkerülte volna a várkapitány figyelmét a szomszédos völgyek felől egyre gyakrabban az ég felé emelkedő füst látványa és a két itteni török fogoly megszökésének híre, akik az övéik közeledését megéreztek!...

Talán valami más miatt sötétedik el Sebestyén pillantása?

Alig észrevehetően megremeg ajkának jobb fele, mikor a felcserre pillant, és mintha valami feneketlen haragot és gyűlöletet sugározna, míg bal fele gúnyt és lenézést mutat, mikor kapitányára néz.

Ki ismeri ki magát mindebben?

Ki értett meg bármit is, midőn hihetetlen dolog esett meg és ki fejthette volna meg, miként tűnhetett el Sebestyén a százféle módon bezárt, fegyveres katonákkal őrzött várból. Ami még különösebbé és érthetlenebbé teszi a dolgot Bebek beteg, halálra gyötört, inkább holt, mint eleven fiának is nyoma veszett.

Való igaz, három török rab hűsöl még a vár kiszáradt, feneketlen kútjában. A mélyből újfent bizonyosan nem adódik a szökés lehetősége, nem úgy, mint a néhány napja kereket oldott társaiknak.

Ki csodálkozna a törökök viselkedésén!

A szabadság mindenkinek kedves és az élet is drága, csak az volt a különös, miként inatolt el a két ellenséges katona a mélységből. Sebestyén sem vehette lélekben zokon, mikor legjobb barátai efféle tanácsokat adtak: - Menekülj, mert jó sorod nem leszen! Bebek megdühödik és nem lesz kegyes hozzád. – Voltak olyanok, akik örültek szökésének hírére, hiszen őt igaz embernek tartották.

Mi lehet a beteg, halálra gyötört legénykével?

Talpra kászálódni magától nem volt képes, bizonyos, hogy valakinek vinnie kellett, olyannak, akinek van elegendő ereje és még inkább bátorsága a szökést választani, ilyen veszélyes teherrel a hátán.

Ajánlatos volt mindent tudnia: hiszen egy, vagy két fertályóra múlva a vár összes kapuja kitárul, kivágtatnak Bebek kapitány lovasai és nincs a környéken

olyan szikla, melyet fel ne borogathatnának, olyan bokor, ami át ne fészülne, de még az avar is felforgatják. Meddig is lehetne eljutni egy, netán két óra alatt?...

- Jaj lesz Sebestyénnek! – sóhajtottak fel a lovasok, mikor kinyargaltak a várkapun.

- Sebestyénnek szerencséje van! – suttogták, mikor visszaértek, hiszen amazt a föld nyelte el és bár az elkövetkező napokban is folytatták a keresést, végül mindössze néhány török fogollyal jöttek meg. Amazokat kivallatták, tudnak-e valamit a szökevényekről. A várbeliek közül is egyre kevesebben tértek vissza ezekről, a keresésekről, hiszen egyre nagyobb létszámú török csapatba ütköztek, míg végül bezárult mögöttük a vár kapuja és Bebek kénytelen volt beismerni magának, a továbbiakban nem kerestetheti a fiát, bármennyire is sajnálja, hiszen a Próféta katonái már a közelben vannak, és ezért a harcra kell felkészülniük. Lehet, kemény harcra, lehet, a végsőre, hiszen, a törökök serege hatalmas.

Mindez így történt.

Bebek várába szomorúság honolt.

Napról, napra keservesebbé vált minden és egy napon a törökök követe is megjelent a falak előtt és így szólalt meg:

- Bebek kapitány, adj parancsot a kapu kinyitására, és békésen engedd be a várba a hatalmas Allah fiait. Mindezt maga a nagy Hasszán bég üzeni, aki ezzel a hírrel lealacsonyította magát hozzád és emberséges óhajt lenni értéktelen embereidhez. Ha nem fogadsz szót, jaj lesz még a köveknek is, melyet lábad tapod.

Bebek és a várbeliek már ismerték a török ígéreteket, hallottak is róla eleget, miként tartják meg amazok szavukat, így aztán nem tartott sokáig válaszuk megadása.

- Tűnj el gyorsan innen!... Bebek tudja, mi az a tisztelet és az ilyen alávaló üzenettel érkező követet sem akarja kivégeztetni, de ha nem szeded a lábad,

életedért felelősséggel senki nem tartozik. Ha Hasszán be akar jutni a várba, kardjával kell utat nyitnia. A bég tudja, ez mit jelent.

Eltávozott az első követ, majd megérkezett a másik azzal, hogy a nagy Hasszán bégnek van ideje azt kifundálni, miként teszi a földdel egyenlővé a Balogi várat, csak legyen elegendő türelme Bebek kapitánynak, mikor az embereit az éhínség tizedeli. Jött egy másik küldött is, mely szerint Hasszán reggelig várakozik, de aztán tovább már nem, ezért Bebek ma este gyújtasson tüzet a kapu felett, annak jeléül, hogy reggel, harc nélkül kinyílik a várkapu, és a várbeliek szabadon távozhatnak a hegyek irányába, a törökök pedig az erődítménybe.

Kínzó, súlyos üzenetek voltak, talán a várbeliek is effélékre készültek és a kardkovácsok a szablyákat élezték, de a válaszok is olyasfélék voltak, mint Hasszán bég szavai. Ha harc, hát legyen harc, fogat fogért, hiszen senki sem adja meg magát jószántából a töröknek, elvégre mindenki tisztában volt vele, miféle sors várna rájuk. A fiúkat a moszlimok seregébe sorozzák, és ez bizony a legrosszabb szolgálatot jelenti, míg az asszonyokat a messzi távoli Kelet piacai várnák, ahol rabszolgának adják el őket.

Minél fenyegetőbb volt az üzenet, annál inkább növekedett a védők kitartása.

Néhány hét elteltével olyan üzenet érkezett Hasszántól, mely Bebeket is kihozta a sodrából, és amely a várbelieket szomorúságba ejtette.

Hasszán üzenete ekképpen hangzott:

- Készül fel Bebek! Nem akartam neked elárulni, de mostanra már ismerem a vár legapróbb szegleteit is. A te hűséges Sebestyéned mindenre kioktatott és ezért őt a hatalmas Allah kegyeibe fogadja. Ne kételkedj szavaim igazságában, ezért megengedem, hogy a jóakarátú Sebestyén nyilából vesszőt lőjön ki a vár irányába, hiszen ő ezt a kegyet kérte tőlem.

És valóban, megpillantották Sebestyént a törökök sorai között, és bár amaz meglehetősen távol állt, megismerték, hiszen az íjból senki más nem lett volna képes ilyen lövést leadni, mely átrepült a kapu vaskos rácsai között.

- Sebestyén elárult minket, - fagyott meg a vér idősebb társaiban.

- Magam ölöm meg, a saját nyílveszejével! – kiáltotta Bebek, mikor elévítették Sebestyén nyilát, amely lecsúszott a kapufülke alatti köveken, így aztán épségben maradt.

- Sebestyénhez az Úr legyen könyörületos! – mondogatták egymásnak a vár katonái és ebben volt valami, eskühöz, súlyos eskühöz hasonlatos. Harcolnak életre, halálra és senki sem irgalmaz a szótlan Sebestyénnek, ha az a kezükbe kerül.

Ez a fogadalom még a halálnál is hatalmasabb volt, ami csak azt jelentette, hogy aki az áruló közelébe kerül, nem figyelni azt, merről fenyegeti veszedelem, csak annak a szemébe néz, aki várbéli társait elárulta és mindnyájukat a török kezére akarná juttatni.

Az öreg Lukács, akiről úgy tartják, több esztendő óta számlál, mint maga a vár, aki már évek óta ki nem mozdul szobájából, hiszen hályogos fehér szemeivel semmit sem lát, ő, aki maga gondol ki imádságokat és átkokat, akinek a szó az egyetlen fegyvere, melytől még maga Bebek is tart. Nos, Lukács előjött a nap sugarainak cirógató sugarában fürdőző várudvarra, hiszen mindig is úgy mondogatta, Sebestyén olyan neki, mintha a saját legkedvesebb fia lenne.

Minden olyannak tűnt, mintha a föld alól termett volna elő, az, aki már régen eltávozott az élők sorából, ő, aki felkel a holtak közül büntetést mérni.

- Lukács is eljött megátkozni! – futott szét a hír az udvaron, a folyosókon és még a galambok is elcsendesedtek a tetőkön, és a gyengébb emberi szívek is egy pillanatig megszűntek dobogni. Fehér szemek, amelyek nem látnak, melyek a körülöttük lévő tárgyakra és emberekre merednek, és akire ez a pillantás rávetül, az összerezzen és meghajlik, mintha néma tisztelettel adózna az öreg Lukácsnak.

Az idős ember szája hosszan zárva maradt.

Csak megremegtek kissé cserepes ajkai, mintha szörnyűséges szavak nyomasztanák azokat, és azt várnák, mikor és merre szállhatnának, ahol majd minden elcsendesedik, és a fekete felhő mindent elborít.

Az összesereglett emberek sokaságában mozgás kezdődött, hiszen idetartott Bebek kapitány is, ami nem bizonyult könnyűnek, de végül a keskeny átjárón a vár ura átpréselte magát.

- Életben vagy öreg Lukács?! – zengett fel Bebek hangja. – Kiűzött téged a hallatlan cselekedet, nos, jó, mondj átkot, de a nevét ki ne mondd, mert aki így cselekszik, jaj annak!...

Az öreg Lukács lassan és tagadóan intett fejével és balkezét kissé megemelte.

- Add nekem a nyílvesszőt, mellyel mindannyiunkat megsértettek, hiszen úgy hallottam, nálad van, - jelentette ki ráérősen az öregember és homlokán mély ráncok jelentek meg. Fehér szemét, hogy abba senki se láthasson bele, lehunyta.

Bebek a hallottakon nem töprengett.

Nem volt rá lehetősége?

Meghajolt az öreg akarata előtt?

Netán félt ellenállni?

Volt, amiképpen volt, Lukács végül megkapta a Sebestyén által kilőtt nyílvesszőt, melyet magasan a feje fölé tartott.

Fehér volt Lukács orcája, hófehér és fehérek voltak a felettük úszó felhők az égen. Mindenkinek úgy tűnt, az öreg kiegyenesedik és azonnal kétszer olyan magasnak látszott, mint előtte. A felemelt kezében lévő nyíl hegye mintha a felhőkig érne és megkísérte a felsőbb hatalmat, mely odafent lakozik. Uralja a világot, és a legigazságosabban büntet, mikor úgy érzi, hogy ennek eljött az ideje.

- Aki ezt a nyílvesszőt az íjára helyezte...- kezdte az öreg a megátkozást, remegő és ugyanakkor különös hangon és ujjai, mintha önálló életet élnének, a vessző felé nyúltak. Végigfutottak annak teljes hosszán, mintha az forró és égető, netán mérgező is lenne. Olybá tűnt, mintha a keze nem volna képes tartani a gonosz szerszámot, csak megtapintani, érezni annak rossz, aljas és áruló mivoltát.

- Aki ezzel a vesszővel íját felajzotta... - jöttek elő a szavak az öreg torkából és a hang a megrepedt harangéhoz volt hasonlatos.

- Aki ezt a vesszőt felénk irányította, és közénk kilőtte, az...

Mindenki kővé dermedt.

Érezték, most kegyetlen szavak jönnek, átok az áruló Sebestyén fejére. Sebestyén meg kell, hogy érezze ezt a pillanatot, még akkor is, ha messze van, akkor is, ha megkérgesedett a szíve és nincs már lelkiismerete sem, és csak hamis gondolatokat forgat sötét elméjében. Mindenki tisztában volt vele, most jönnek a súlyos szavak, melyek megbélyegzik a hitszegő Sebestyén jövőjét.

Csönd lett, amiképp a sírban.

Lukács ajka hosszasan néma maradt.

Hosszasan, nagyon hosszasan.

Vajon miért hallgat még?...

Gyenge keze megrezzent, mintha nem tudna uralkodni felette.

Igen...

Mikor a súlyos, titokzatos és egyben megváltoztathatatlan átoknak el kellett hagynia az öreg ajkát, a szavaknak, melyek a halálnál is rettenetesebbek, Lukács kinyújtott karja megremegett és némán visszaesett.

Bebek is kővé dermedt.

- Lukács, mi van veled!... – kiáltotta el magát a kapitány.
- Hallom uram a szavaidat, - mondta csendesen Lukács, - ne gondold, hogy gyenge volnék, és nem lennék képes kimondani, amit elkezdtem, de... pillants még egyszer a nyíl vesszőre, arra, amivel ölni akarsz!

- Jól megnéztem, - vágott közbe Bebek, de tekintetét végül ismét a vesszőre szegezte. – Megvizsgáltam és láttam, ez az alávaló áruló a törökök jelét rótt a

fába, a keresztény hit jele helyett a félholdat, azt üzenve, nem csak fenyeget minket, de gúnyolódik is mivelünk.

- Hiszen azért van szemed, hogy ne csak nézz, láss is vele és vedd észre azt, amit kell uram! – válaszolta az öreg Lukács és ismét felemelte a nyílvesszőt. Keze most meg sem rezzent, ujjai erősen markoltak és hangja is megkeményedett.

- Aki ezt a nyilat közénk lőtte, az, aki a vesszőbe a török félholdat véste, az... a mi leghűségesebb barátunk.

Napsütötte, fényes, vakítóan kék mennybolt, de e szavak hatása olyan volt, mint derült égből a villámcsapás.

- Lukács!?

- Hé, Lukács!!...

Az egész tömeg felbolydult és sebes patakhoz hasonlatos morajlás kezdődött.

Bebek odaugrott az öreghez, megrántotta a karját, kitepte kezéből a nyílvesszőt, és láthatólag a kapitányt valami zavaros düh kerítette hatalmába.

- Nem tévedtem uram, - bólintott fejével Lukács, a békés öreg. Régen odaveszett látásom, sohasem vehettem szemügyre a derék és hűséges Sebestyént, akkor sem, mikor mellém telepedett és beszélgetni kezdtünk, de most már tudom és lélekben dicsérem őt. Bocsáss meg nekem, a hangom és az ujjam megremegett, mikor a nyílvesszőjére helyeztem, hiszen nagy öröm szökkent szárba belsőmben.

- Nem értelek Lukács!...

- Hiszek neked, de te is higgy bennem és mondd meg az embereknek, ne tápláljanak sem dühöt, sem félelmet irányába. Tekintsd meg figyelmesen Sebestyén üzenetét és haragod, nyugtalanságoddal együtt elmúlik.

A tömeg azonban nem akart feloszlani, hiszen nem értettek semmit, egymásra bámultak, mintha ennek a furcsa eseménynek valamiféleképpen be kellene fejeződnie.

- Nem értjük! – szólaltak meg a merészebbek és szerették volna megérteni az eseményeket.

- Nem értjük, - mondogatták Lukácsnak azok is, akiket Bebek tanácskozássra hívott szobájába.

Nem is csoda, nehéz volt mindezen eligazodni.

Sebestyén nyílvesszőre rótt üzenete a következő jeleket tartalmazta:

- Érted, amit Sebestyén üzent?!

- Értem uram. Mikor eltűnt a várból, előtte nálam járt. Nem mesélte el, mi járatban van, csak annyit, a jószágot akarja viszonzni, és ha szerencsével jár, mindaz nekünk is javunkra szolgál. Megtanított a rovásírás elolvasására. Az,

ami itt áll, kapkodva, gyorsan íródott. Mégis érzem az örömteli jeleket az ujjammal, és azt kívánom, az ég jutalmazza meg annak küldőjét.

Lukács ekképpen szólt és elmagyarázta, hogy a néhány jel hosszú üzenetet jelent. A félhold, a kezdetén nem törökök, hanem az újhold jele. E szerint, az újhold kezdete előtt valami esemény várható. A három vonás a vár harmadik, régóta nem használt kapuját jelenti. A kakas a tűzre utal. A törökök az újhold kezdete előtt felgyújtják ezt a bástyát, és a harmadik kapu mögül indulnak rohamra. De ez csak a látszat! Ott van a vesszőbe belevésve a második és az első kapu is. Oda vonulnak az oszmánok, Sebestyén vezetésével. Nekünk, ezeket, a kapukat kell együttesen megvédenünk és azokat a többi udvartól elválasztani. Így mondta már akkor is Sebestyén, és ezt üzeni most is, hiszen az udvarokat könnyű elzárni. Mikor ide bejutnak a minket megsemmisíteni akaró ellenség katonái, nem veszik rögtön észre, hogy innen nem vezet út másfelé. Mi lesz azután, nos ezt nekünk kell tudnunk.

- Akkor tudnánk, mit tegyünk, ha a törökök már a sehová sem nyíló udvarban lennének!...

- Tisztában vagyok vele, de az alsó udvar lépcsőjét és keresztfalát lerombolni, a többi udvar irányába vezető bejáratokat eltorlaszolni nem lesz könnyű feladat, azonnal neki kell állni. Hamarosan feljön az ...

A szoba kőfalára akkor a nap sugara vetült rá és kicsiny, aranyszínű négyszög rajzolódott ki rajta. Mindnyájan mással foglalatostkodtak, csak a fiatal céhmester figyelt fel rá, akinek a feladataul a vár északi oldalán lévő földsánc védelmét bízták. Az ifjúnak feltűnt az aranyszínű folt és ő ezt jó jelnek tekintette. Aztán úgy tűnt neki, mintha az öreg Lukács ujjá is hasonlóan fénylik, mikor a nyílveszőre rótt jelekre helyezi.

- Itt a jel az ifjú Bebekről is és ez jót jelent...

- Hol a fiam? – kiáltotta a türelmetlen kapitány, de hangjának örömteli csengése volt.

- Él, jól van, hiszen egészséges.

- Egészséges?

- Teljesen felépült. Itt a jel, egyenes vonal, háromszor keresztezve. Egészséges lenne, akkor is, ha csak kétszer lenne, így tanított engem az olvasásra, de mivel itt háromszor keresztezi, ez a jövőt illetően egészséget és biztonságot jelent.

- De hol van, merre? – ugrott talpra Bebek, hiszen mégiscsak legkedvesebb fiáról volt szó.

- Uram, ezt nem tudom neked megmondani.

- Hogyan? Miként lehetséges ez? Hová és miért vitte el őt?...

- Magával azért vitte, mert jobban szereti a fiút, mint önmagát és nem hitt abban, hogy Gálusz mester a tüzes vassal képes lesz meggyógyítani. Nem bízott a vasban. Neked nem mondhatta el aggodalmait. A fiút azonban nagyon megsajnálta és fejébe vette, maga keres orvosságot. Nem kétséges, meg is lelte.

Mikor eltűnik a hold utolsó negyede – itt a jel – fiadat egészségben itt üdvözölheted.

Bebek arca, mindezek hallatára, felfénylett, bár a nap sugarai nem világították meg, és mindegyikük vére felpezsdült. Beszélgetésük megélénkült, kardjuk immár gyakrabban koppant a kőburkolaton, ami tettekkészségük biztos jele. A jelenlévők kedve a vidámságig fokozódott és a kapukat védő egységek parancsnokai arról kezdtek diskurálni, miként készülnek fel a török ostromra. Egyikük dicsérni kezdte a két kapunak a vakudvarral történő összeköttetését, hiszen ez utóbbi elrekesztése nem a legnehezebb feladat. A harcosokat felvidámította vitézségükbe vetett hitük és Bebeknek a fia járt az eszében. Ha valaki észrevétlenül beleshetne az ablakon, nem hinné el, hogy a Balogi várat az ellenség körbevette, az összes idevezető út lezárva és bizony a vár kamráiban csak csekély mennyiségű élelem van, melyet a sáfár igen gondosan kiporciózott.

Mostanság elvégre már az éhezés is felütötte a fejét.

Sebestyén nyílvesszővel érkező üzenete új reményt, bátorságot, kitartást és az új élet hitét öntötte az itteniek szívébe.

Mindez tényleg a nyílvesszőnek volt köszönhető?...

Hiszen arra már senki sem pillant, és senki sem veszi szemügyre!

Csak az öreg Lukács üldögél az asztalnál, mintha megmozdulni sem akarna, kezét a drága üzeneten tartja, mintha tenyerével cirógatni akarná, vagy megvédeni attól, nehogy valaki véletlenül lesodorja a tölgyfaasztalról.

- No, Lukács, látom, meg sem mozdulsz. Óhajtasz még valamit mondani?... Figyelmünkre varakozol?

- Nem erre várok.

- Akkor mire?

- Arra, hogy tegyetek fel egy kérdést.

- Mire lennének még kíváncsiak?

- Azt már tudjuk, mi lesz a várkapukkal, - mondta csöndesen az öreg Lukács, - azt is, mi lesz az alsó udvarral, a törökkel, de én arra vártam, közületek valaki megkérdi, mi lesz a derék és hűséges társunkkal, Sebestyénnel?...

Csend ereszkedett közéjük.

Még a legvidámabbak is szégyenkezni kezdtek, hogy megfélemedeztek Sebestyénről és valami megmozdult a szívekben. Talán már tudták, milyen sors vár a derék Sebestyénre?...

Bizony, ez lehetséges!

Sokak tekintete elfelhősödött és a mindnyájukat foglalkoztató kérdés végül csak megszületett:

- Lukács, te tudod, mi történik vele?

- Tisztában vagyok vele, ahogy ti is. Hasszán nem hisz Sebestyénnek. Őriztetni fogja, és amikor meggyőződik arról, Sebestyén kelepcebe csalta... Talán ti is látjátok majd a bástyákról, miként kötik gúzsba, meg, egy lóhoz rögzítik, nézhetitek, mikor a törökök megriasztják az állatot, ami majd a földön vonszolja testvérünket, amíg Sebestyénből csak egy darabka marad. Ti is

tudjátok, ez így történik majd!... Soha nem tér vissza a hűséges és okos Sebestyén. A halált várja, amelyre saját magát ítélte. Ha megszökne, Hasszán nem indulna meg, gyanakvóvá válna, és nem lehetne becsalogatni a kelepcébe. Tudjátok-e mindezt?

Újfent csend támadt.

Bebek kapitány is lehajtotta a fejét és a fiatal céhmester is sürgősnek találta a sugarak pásztáját megtekinteni, amott a falon, de annak már nyoma veszett, hiszen a nap addigra már odébb vándorolt. Leszegte hát fejét és megreszketett, hiszen egy pillanatilag úgy tűnt, tényleg látja a derék Sebestyént maga előtt, és szemtanúja lesz annak, a moszlimok miként kötözik meg kezét és lábát, a földre fektetik, a kötelet áthúzzák a hóna alatt, és aztán a lóhoz rögzítik.

Sebestyén halottápadt, ruha alig fedi testét, és néhány török az arcába röhög. Az egyikük megtámasztja Sebestyén fejét egy villás faággal, hogy azonnal ne halhasson meg.

- Te alávaló kutya! Nehogy elpusztulj nekem, érezd egy kicsit, miként vonszol a ló...

Belerúg egyszer, majd megismétli.

A ló lassan megindul.

Vonszolja Sebestyént, a test a földön csúszik, és néhány lépés után vöröslő csík jelenik meg a porban...

- Add istenem, hogy mielőbb elveszítse az emlékezetét, - kívánja tiszta szívéből a fiatal céhmester, - légy hozzá kegyelemteljes Uram, midőn igazságos trónusod előtt megjelenik!

Óhajának második felét már félig hangosan mondta ki. Azok, akik a közelében voltak, hallották szavait és egyetértésük jeléül bólintottak hozzá, hiszen úgy

éreztek, Sebestyénen nem lehet segíteni. A várbeliek semmit sem tehetnek, és ha így van, akkor legalább gyors halált kívánnak barátjuknak.

- Uram, légy hozzá irgalmas!

Így könyörögtek egyesek némán, mások csendesen, mígnem a kicsiny harang meg nem szólalt a falon.

Olyan volt, mintha a düh hangján szólalna meg. Cing-cing, ide, majd oda veti magát, talán haragszik, vagy egy láthatatlan erőnek engedelmeskedik.

Ebben a pillanatban minden szempillantás a harangocskára szegeződött, pedig jól ismerték mindnyájan, hiszen nem először látták a tanácsterem különös óráját.

Óra?

Igen, időmérő szerkezet. Azidőtájt ilyen, vagy ehhez hasonlatos masinákkal mérték az idő múlását, hiszen az órásmestereket a világ még kevéssé ismerte. Itt, a falon aprócska hordó függ és csapjából apró, finom homok hullik az alatta lévő, ugyanilyen alkalmatosságba, melyet két, fából készített figura tart. Mikor az alsó hordó megtelik homokkal és megnehezedik, és a bábokkal együtt arasnyit csúszik lefelé. Ráüt a nyelvre, melyhez egy kis harangocska van illesztve. A harangocska megszólal, ami egy fertályóra elteltét jelenti. Mikor vendégség, vagy netán tanácskozás zajlik a teremben, nincs szolgáló, ilyenkor a jelenlévők közül áll fel valaki, az alsó hordóból a felsőbe önti a homokot, és új óra kezdődik

Lehetséges, hogy örömteli, vagy...

Senki sem tudja előre megmondani, kiváltképpen most nem, milyen pillanat érkezik el, így aztán senki sem lép oda a szerkezethez, a homokot sem töltik át, és a fából készített figurák szégyenben maradnak. Csak a csengő hangját hallani, amely talán erővel akarna segítséget hívni.

Igazából kit?...

Vidám volt az élet a törökök táborában a Balogi vár alatt.

A reggel elmúlt és a levegő fényes, derűs nap ígéretével volt terhes. Azok, akiknek más dolguk nem akadt, már régen leborultak a hatalmas Allah előtt és amazok, akik hajnalban vadászatra indultak, már visszatértek. Hangulatuk kedélyes, hiszen a gömöri erdőségekben sikeres ejtettek el mindenféle vadat. A hatalmas hegyekben csak úgy hemzsegett a vadállomány és ez Hasszánt is örömmel töltötte el. Azok, akik közelebbről ismerték a béget, azt állították, azért nem sietős a vár bevétele, hiszen a bükkösökben számos szarvas lelhető fel. Hasszánnak mindez igencsak kedvére való. Kedve derűs, vidámsága átragad a többiekre is és hamarosan pajkosság és a tréfák sokasága lesz úrrá rajtuk. A hangulat kedélyes és csak ott csitul a nevetés, amerre Sebestyén megjelenik. A moszlimok ferde szemmel tekintenek rá, közelségének nem örvendeznek. Idegen ő közöttük, ha szolgálatukba is állt és ezzel őmaga is tisztában van. Látja

maga mögött a kettős árnyékot: két katonát, akik éjjel, nappal a nyomában vannak.

Nem hisznek neki.

Sebestyén nem is erőlködik, hogy hűségéről meggyőzze amazokat. Sebestyén szóltan a törökök táborában is, és biztosan tudja, ha gyanús mozdulatot tenne, miként szikráznának fel az előrántott görbe kardok és rövid török. Ő azonban nem bánja mindezt, azt sem, miként fagy meg körülötte a levegő és terjed irányában a katonák bizalmatlansága. Ide, oda járkál a táborban, és úgy érzi, Hasszán minden katonáját ismeri már.

- Túl sokat jársz, kelsz Sebestyén az örökkévalóság igaz katonái között! - állítja meg maga a bég, és élesen fürkészi az idegent.

Sebestyén nem veszi szívére Hasszán súlyos pillantását, hiszen már megismerhette azt. A bégre bámul most is, és ajka néma marad.

- Nem hallottad, amit mondtam?

Sebestyén kicsit megbiccenti fejét, és úgy tesz, mint aki elgondolkodik a hallottakon.

- Túl sokat járkálsz, azt mondom, az embereim között!

- Úgy van. Minél többet jövök-megyek, annál szomorúbb leszek.

- Hogyhogy? – elevenedett meg kissé az addig egykedvű Hasszán és tolmácsára pillantott, aki a beszédben volt segítségére, vajon jól értette-e Sebestyén választát.

- Minél többet forgolódom, annál inkább látom, hogy a várostromhoz kevés ügyes harcossal rendelkezel. A Balogi vár erős, de Bebek kapitány még azon is túltesz.

Hasszán homlokán akaratlanul is apró ránc jelent meg. Fürkésző pillantást vetett Sebestyénre, belsőjében mérlegelve annak szavait és már a válaszra készült, mikor az egyik közeli őrszem felől láрма hangja hallatszik, amely a törökök és maga Hasszán figyelmét is magára vona.

- Követ jön a várból! – kiáltotta valaki és ez óriási újdonságnak számított, hiszen Bebek erődítményéből eddig még egyetlen küldött sem érkezett. Nem is csoda, mindez felizgatta Hasszán cselédjét, de maga a bég is megfélemedezett Sebestyénről és az úthoz indult, ahonnan jobban nyomon lehetett követni a várat, de főképp annak kapuját és az idevezető ösvényt is.

Mindazonáltal Sebestyént is felzaklatta a kiáltás, elfelejtette korábbi alakoskodását is és hamarabb ért az úthoz, mint Hasszán. Nem akarta elhinni, amit hallott és azt sem, ami a szeme elé tárult.

A messzeségben, a vár kapuja előtti úton valamiféle alak imbolyog, alig tudja szedni lábait, mintha azt mérlegelné, köszönnie az erődítménytől, netán inkább visszatérjen, vagy induljon-e útnak.

Furcsa követnek tűnt, gyalogszerrel közeledik, mozdulatai határozatlanok, tétovák és lassúak.

- Mit jelentsen mindez Sebestyén?

Mit?... Nem tudom, - rántotta meg vállát Sebestyén és ebben a pillanatban semmit sem értett, mit keres a vár előtti úton az ismeretlen. A rossz sejtelve azonban továtűnt, tekintetét megkeményítette, Hasszánra nem is pillantott többet, mintha amaz ott sem lenne, és még csak a török hangját sem hallaná

- Az alak az úton tett néhány lépést, balkezét vízszintesre emelte, mintha a völgybe mutatna, vagy netán keresne valamit maga körül. Jobbjában hosszú bot, melynek végét gyakran a földhöz érinti, talán a porba akarna írni vele.

- Sebestyén! Ha-ha-ha!... A kemény Bebek szerfelett furcsa küldöttet szalasztott hozzánk! –nevetett fel Hasszán, ám mindezen átütött erőszakossága, amit Sebestyén is észrevenne, ha figyelmét nem más kötné le. – A büszke Bebek követet küldött, de elfelejtett lovat adni alá, biztosan hiány van a paripákból, és még a követnek sem adott enni, az csak úgy szédeleg. Netán a bőségtől, Ha-ha-ha!... Ilyen erőtlén követet küldött az erős Bebek!

- Erőtlent! – értett egyet Sebestyén, talán öntudatlanul és Hasszán mindezt észre is vette, miként tűnik el minden vér az arcából és miként önt sárgás, viaszos színt orcája, majd váratlanul elvörösödik, lánggra lobban és az oda áramló vér majd szétfeszíti.

- Ó igen, te megrettentél ettől a szánni való követtől! – szól hozzá Hasszán, és nem is titkolt megvetés ül ajka jobb sarkába, mely bajsza alól vigyorra húzódik.

Sebestyén, mintha váratlanul egyetértene, aztán lehunyja a szemét, hiszen szeme megfájdult a merő tekintet súlya alatt.

- Miért riadtál meg ettől a gyengétől, hiszen erős és bátor vagy?

Sebestyén ismét önmaga lett, békés és nyugodt, így válaszra is képes.

- Hasszán bég, a gyenge emberek néha igencsak erősek tudnak lenni! Az, aki most hozzád érkezik kétszeresen gyenge, és egyben kétszerte erősebb is lehet. Nem azért erőtlen, mert éhezik és azért sem, mert Bebek gyalogszerrel küldte hozzánk. Erőtlen, hiszen évei száma alapján talán a világ legidősebb embere, de erős is egyúttal, hiszen képes átkot mondani, mert ezt még nagyapjának nagyapjától tanulta. Másfelől azért is, mert látja a jövőt, de gyenge is, hiszen világtalan is egyúttal.

- Mit mondasz?! – rezzent össze Hasszán, az utolsóként kimondott szavak hallatán és egészen közel hajolt Sebestyénhez.

A szótlán Sebestyén azonban továbbra is néma maradt. Nem akart beszédbe elegyedni, nem is hagyta magát, mikor meglátta Hasszán bég arcszínének hirtelen átalakulását, elsápadását, majd haragja feltámadását. A török szemének gúnyos, kihívó, dühös és nem kevésbé durva pillantását rövidesen azonban valamiféle rettegés váltotta fel.

Sebestyén minderre nem lelt magyarázatot.

Miként is fejthetné meg mindezt!

Sebestyén nem is sejtette, hogy Hasszán bég soha senkinek nem tér ki az útjából: nem fogja el a rettegés senkitől és semmitől, a kardtól, az ellenséges várfalaktól. Nem érez sajnálatot a gyengék iránt, nem alázkodik meg az erősek előtt, de – a világtalan embert mindig elkerüli. Sebestyén nem tudhatta, mikor a moszlimok vezére sem bég, sem Hasszán nem volt, híres jósok dicsőséget és gazdagságot jövendöltek a töröknek, mely valóra is vált. Bátorság, tettekrekeség, vitézség, melyet eddigi tettei igazoltak. Édes étellel kecsegtették a látnokok, és Hasszán ennél pompásabbat már nem kívánhat magának. A jövendőmondók

azonban arra figyelmeztették, mindig térjen ki a vak ember elől és ne is engedje meg, még embereinek sem, hogy világtalan közeledjen feléjük. – Jaj neked, ha világtalan kerül az utadba, és te időben nem veszed észre! – szólt a jövődölés Hasszánnak. – Gondolj Allahra és térj ki előle! Fordulj meg, és soha ne indulj arra, ahonnan a vak jött!...

Honnan is tudhatott volna Sebestyén minderről?

Csodálkozhatott azon, mikor Hasszán ingerült hangon elkiáltotta magát és a legközelebb álló katonáját felnyergeletlen lóra, majd a világtalan küldött felé parancsolta. Amazt egy ujjal sem érintheti, tisztelettel bánjon vele és a többiek, akik röhögve indultak Bebek követe felé, azonnal térjenek vissza.

Sebestyén miként sejthette volna, miért történik minden ekképpen, és mi szükség van felnyergelt lovat küldeni az ismeretlennek, ne kelljen botladoznia a kövek között.

Bizony, Sebestyén nem lehetett azzal tisztában, mikor reggel a feketeszemű Fatima, Hasszán rabnője, kiterítette a bég sátrában a puha szőnyeget, rózsaoiljat töltött a felforrósított sárgaréz tálkába, melytől édes illat lengett be mindent. Fatima rámosolygott urára és elmesélte álmát, melytől Hasszán éktelen dühbe gurult. E szerint a bég vak emberrel találkozott, aki nem akart kitérni Allah katonájának útjából, sőt egyenesen elébe állt. Mikor Hasszán jobbra mozdult, a világtalan úgyszintén, midőn a másik irányba, nos, a vak is arra lépett. Olyan volt, mintha az ismeretlen látná is a török vezért. A katona végül megállt és megragadta a világtalant, sarkon fordult és megindult visszafelé. Jó, hogy mindezt megcselekedte, hiszen ha továbbmegy, kígyóba botlik, mely villámként ugrik rá és, a béget rövidesen megfojtja... No, Fatima tényleg nem értette meg, miért dühödik meg Hasszán mindezen, és miért ütötte meg őt kedvenc pipájával, úgy, hogy a csutora egyszer csak eltört, bár értékes cseresznyefából készült. Sebestyén bizony nem volt Fatima, nem ismerte oly közelről a béget, mint a rabszolgalány, így aztán csak álmélkodott, hiszen el sem képzelhette, miért oly feldúlt az amúgy képmutató és alattomos Hasszán.

Csak ácsorgott és amint egy pillanattal előbb a vér az arcába szökött, most sejtelem érzése kavargott lelkében: először rossz jelként gondolt a követre, de másodjára új, jobb pillanatként élte meg. Érzései között azonban döntenem nem tudott. Ha itt lettek volna a fából készített bábuk a homokkal teli hordóval, mely hiába csúszna le, szólna bár a harangocska, még a rettenthetetlen Sebestyén sem merészelte volna az idő homokját áttölteni.

A Hasszán által küldött lovas katona gyorsan odaért a világtalanhoz, de a bég parancsának teljesítése bizony nehézségekbe ütközött.

Az addig vánszorgó öregember rögvést megállt, mihelyt meghallotta a paták dobogását. Mikor a török megszólította, a legkisebb jelét sem adta annak, hallja-e egyáltalán amazt, a kérésre sem válaszolt, a fenyegetésre sem mozdult, úgy áll ott, mint a fatörzs és néma, a kőhöz hasonlatosan. A lovas forgolódott körülötte, minden értelmét összeszedve, a jóakarátú Hasszán béget dicsérte, lováról sem feledkezve meg, amely ma békés hangulatban van, nem kell félni, csak felülni a nyeregbe. A vak minderre annyit sem mutatott magából, amiből meg lehetne ítélni, életben van-e egyáltalán. A török, tétova mozdulattal megfordult, hiszen semmit sem volt képes elgondolni, mi legyen az öregemberrel. Nem volt mit tenni, megindult visszafelé és még lova hátára sem kapaszkodott vissza.

A világtalan ekkor megmozdult.

Mindez a meggyötört töröknek nagy örömet szerzett. A lovasnak mindez olyan gyönyörűséggel szolgált, mintha az öregember neki ajándékozta volna a Balogi várat.

A boldogság azonban rövidnek bizonyult.

Amint megállt és a világtalant kezdte dicsérgetni, hajlik hát a szép szóra, de amaz ismét mozdulatlanra dermedt.

Így volt ez mindaddig, amíg a török rá nem jött arra, nem érdemes az öreghez lépni, hozzászólni, hiszen az ismeretlen így sehová sem megy, de ha szótlanul lépked előtte, mutatva az utat, a követ eljön a táborba, hiszen egyedül akar megérkezni.

Így is volt, a vak elbotorkált a törökök közé, botjával az út köveit tapogatva és mikor meghallotta a katonák beszédét, és a tüzek füstjét érezte, már tudta, megérkezett Hasszán moszlimjaihoz és helyet foglalt. Jobbjában botját szorongatta, még ültében is, a másikban a nyílveesszőt, melyet Sebestyén rögvést felismert volna.

Semmit sem látó szemét hol a földre, hol az égboltra szegezte, de sohasem az emberekre, még akkor sem, mikor a moszlimok összesereglettek körülötte. Senkinek, egyetlen szóval nem felelt, bár amazok egész nap beszéltek hozzá. Egy csepp vizet sem fogadott el, és amikor a katonák kezdték eloltogatni a tábortüzeket, akkor sem heveredett le, bár az éj közeledett, és aki csak tudott mély álomba szenderült.

Kinek sikeredett mindez?

Persze csak annak, aki ezt megtehetette. Aki nem volt őrségben, a lovak, netán a tűz mellett sem virrasztott és az, aki nem dobálta magát oly nyugtalanul, mint

Hasszán bég. Balról jobbra, jobbról, balra, fent és lent, míg ki nem szállt az álom szeméből, akkor a vezír felugrott, kaftánt kanyarított testére, és bolyongani kezdett a táborban. Az egyik tábortűztől a másikig, sáttortól sátorig, a szekerek között.

Vajon a világtalant is felkeresi?

Igen, őt is megvizitálja. Nem megy teljesen közel, nem egészen jön mellé, hiszen Hasszánnak már messziről úgy tűnik, mint egy szörnyű kísértet lenne, egy szellem, aki mozdulatlanságban üldögél egy természetes kövön. Ezért jött vissza rosszkedvétől övezve a bég, mintha azt várná, a baljós alak eltűnik, és ő végre álomra hajthatja fejét.

Csak arra ügyel majd, senki se lássa meg.

Mikor az éjszaka sötétjét érezte szakadozni, hiszen lassan hajnalodik, közelebb lopózott a vakhoz. A hatalmas Allahot dicsérte, majd ígéretet tett az ismeretlennek:

- Ha nem kell arra mennem, ahonnan te érkeztél, te világtalan, ígérem, nem vezet utam oda...

Várt egy keveset, hátha az ismeretlen legalább megmozdul, de még arról sem győződhetett meg, hogy lélegzik egyáltalán az öreg. Meg kellett nyugodnia hitében és ebben a tudatban lopódzott vissza fekhelyére.

Akár meg is könnyebbült, de Hasszán bég legalább álomba szenderedett a fáradtsága miatt. Nem tudni, volt, amiképpen volt, de frissen ébredt és reggel még Fatimát is kedvesen fogadta, beszédbe is elegyedett vele. Igen, még a rabnő előző napi álmáról is eldiskurált, amiért pedig akkor haragra gerjedt.

- Fatima, ma éjjel is megjelent álmodban a vak utazó?

- Nem.

- Rólam sem álmodtál?

- Rólad sem.

- Akkor minden rendben van, - válaszolta Hasszán és mára jóságosnak mutatkozott. Mosolyogva hajolt közelebb az illatos olajjal teli tálkához és Fatimának azt is megengedte, még egy csepp rózsaoajat öntsön bele.

Mindenképpen igyekezett kiűzni elméjéből a tábor közepén üldögélő öregemberrel kapcsolatos gondolatait. Olyan amaz, mint egy fából kifaragott kísértet. Embereinek megparancsolta, senki sem mehet oda megcsodálni a furcsa ismeretlent, akihez katonái folyton folyvást tódulnak, hiszen olyan embert még nem láttak, aki nem lát, nem beszél, nem iszik, nem eszik, álmot sem aluszik, és mozdulatlanul üldögél nappal meg éjjel, bár csak egy elátkozott keresztény és nem pedig tiszteletreméltó dervis.

Estére Hasszán bég Sebestyént hívatta. Nyájasan bánt vele, de ez a mézesmázos viselkedés nagyon is átlátszó volt és Sebestyén nagyon is tisztában volt a török hamisságával, ismerte már, még ha az igyekezett is mélyen elrejtetni magában.

- Nos, Sebestyén, úgy hallom, hogy már rajtad kívül mindenki szóba elegyedett Bebek vak és süketnéma küldöttével.

- Így van.
- Hát az erőtlen világtalanra is ugyanúgy haragszol, mint az erős várkapitányra?

- Megátkozna, ha közelébe mennék, csak erre várhat.
- No, ha erre áhítozik, ne várjon hiába. Megparancsolom neked, keresd fel őt és elegyedj szóba vele.
- Ha reám átkot mond, akkor az olyan, mintha téged is megátkozna, Hasszán bég, hiszen céljaink közösek...

A török gúnyosan elvigyorodott, majd erőt vett magán és folytatta.

- A hatalmas Allah elmédet nem világosította meg, mert nem vagy méltó, hogy hitünket megismerd. Beszélhetsz mindenféle ostobaságokat, de neked csak annyit kell tudnod, a derék és hírnévben gazdag Hasszán bég nem retten meg a keresztény átkozódásától, hiszen ez az átok annyira sem ér fel Mohamed igaz fiához, mint a por, melyet lábával tapod. Vajon minden férfi megretten a kutya ugatásától?... Menj!

Sebestyén lassan megfordult, mintha indulni készülne. Végül mégiscsak ott maradt.

- Hasszán bég, ha a gonosz szavaktól nem is rettensz meg, akkor nekem sem száll inamban a bátorságom, de emlékeztetlek, nem ebben egyeztünk meg.
- Megegyeztünk valamiben?
- Megállapodtunk. Eljöttem hozzád...
- Ha-ha-ha – nevetett fel erőszakosan a bég, de Sebestyén már jól ismerte a helyzetet meg sem haragudott igazából, csak színlelte a felháborodást.
- Hasszán bég, hűségesen akartalak szolgálni, ezzel állva bosszút Bebeken és hiába felejtkezel meg róla, megegyeztünk, miután hozzád jöttem. A továbbiakban is szolgálni óhajtalak, a vak embertől egyáltalán nem félek, még átkától sem, de valami más azért aggaszt. A rohamra kell készülnünk, erről tanácskoztunk, de egy pillanattal ezelőtt arra lettem figyelmes, hogy a kocsisok

a szekereknél foglalatostkodnak, mintha csak kereskedni indulnának. Állítólag a te parancsodra. A vár épületeinek tetejét akarom felgyújtani, ehhez szurokra és gyantába mártott forgácsra van szükségem, de a szurokfőzők ma még a parazsat sem kotorták széjjel az üstök alatt, hiszen nem kaptak erre utasítást. Mit jelentsen mindez?...

- Mit?... Sokat akarsz tudni, pedig nincs rá szükséged. A bölcsesség nem mindenkinek az előjoga és nem is férne bele a fejedbe, talán karddal kellene neki utat nyitnunk. Menj!

Sebestyén eltávozott. Tudta, mindennek így kell lennie, bár ő sok mindent másként gondolt. Kisvártatva rossz hangulat vett erőt rajta, hiszen sokat, túl sokat beszélt a béggel. Úgy vélte, hallgatnia kellett volna, arról, amit tud, inkább az ostobát játszania. Erélyes léptekkel, körbe sem pillantva ment az öreghez.

- Lukács apó, ide hallgass, ha szavaimra vagy kíváncsi, - förmedt rá, hiszen tudta, hogy figyelik minden szavát. – Átkozz meg, vagy áruld el, mit keresel itt. Úgy bizony!...

A világtalan azonban meg sem rezzent az ismerős hangra, a durva hang sem hozta ki béketűréséből, ujjai sem rezdültek meg, csak üldögél mozdulatlanul, azután is a kemény szavaktól érintve dermedten és nem tudott volna megmozdulni, még ha szeretne is.

- Igen, te hallod, amit mondtam!... Talán üzent is valamit az átkozott Bebek!

Lukács továbbra is süket maradt. Hiába fürkészte Sebestyén szúrós pillantása, a legkisebb jelet sem vehetett észre és kisvártatva abban is kételkedni kezdett, egyáltalán felismeri-e őt az öreg Lukács.

Aztán mindent megértett.

Mindez akkor történt, mikor Hasszán bég elbocsátotta a sátrából egyik tisztjét a következő paranccsal.

- Azt az alávaló kutyát intézzétek el. Túl sokat tud, nincs szükség, hogy még több dolgot megismerjen. Egyetlen szavát se higgyétek el. Biztosabb, ha a szekér alatt fekszik összekötözve. Megölni nem kell, még kapóra jöhet nekünk.

A parancsnok bólintott, annak jeléül, érti, miről van szó, és Sebestyén mintha meghallotta, vagy netán megérezte volna, veszélyes estig várnia. Hasszán lemondott a vár ostromáról, megrettent a falaktól és a csapdától, nem lehet becsalogatni az erőd sehová sem vezető udvarába, és mindez azt jelenti, Sebestyénre nincs szüksége. Ha valakit megun a török, akkor... akkor minden megeshet.

Mindez már korábban is elméjébe ötlött.

Határozottan, és mintha a bég bizalmas embere lenne, elfordult Lukácstól és két erős katonát kiválasztott. Az örök egyikét, aki láthatólag szorongó pillantással nézett rá, ellökte, és azt mondta neki, hogy gyenge a cselekedetre. A két kiszemelt közül az egyikhez odahajolt és megparancsolta neki, hogy hozzon szekercét.

A török figyelmesen hallgatta és bár maga sem tudta, miért kell, de valahonnan szerzett egyet, aztán mindhárman útnak indultak, az erdő irányába.

Sebestyén ment elől, kemény léptekkel és azzal sem törődve, értik-e, amit mond, megállás nélkül beszélt.

- Azt az öreget meg kell ölnöm, mert mindnyájunk vesztét okozná. Még Hasszán is jól megnézte magának és retteg is tőle, hiszen megtiltotta, hogy bárki kezét emeljen a vénségre. Kiismerte Lukács apót. Én ölöm meg a világtalan öregembert. Tudom is a módját, miként cselekszem meg! Azért, hogy semmi ne történjen, juharfa bottal kell agyonütnöm. Mindjárt meg is lelem a fát... Hasszán azt várja tőlem, végezzek a vakkal, hiszen az még a legbátrabbakat, így a béget is megrettentí. Csak segítsetek...!

Közben csak lépdelt, lépkedett és mikor kifogyott a szóból mindig újra kezdte, és mire a törökök gyanút foghattak volna, a hegy bokrai már elrejtették a három alakot, mint a víz a beléhajított kavicsot.

Az erdő befogadta a szótlan Sebestyént, aki addig a másik kettő helyett is beszélt és két török társát, sohasem adta vissza a moszlim tábornak és Hasszán haragjának sem.

Miként hajthatta végre mindezt ilyen gyorsasággal?

Aha, hiszen kisvártatva már elindultak utánuk a török katonák, görbe kardjaikat markolva, de a három alaknak se híre, se hamva.

- Lefejeztetem veletek az egész hegyet, ha nem fogjátok el őket! – bödült el Hasszán és az erdő bár mindent hallott, meg nem rettent, hallgatott és semmit sem árult el. Soha, senkit sem adott ki, aki a vendégszeretetéért és segítségért esedezett.

A Balogi várban nem szívesen nyílt meg a kapu, mikor az öreg Lukácsot átengedték rajta. Azt sem közölte, merre indul, mi végre megy és ezt megelőzően, Bebek hallani sem akart semmiről. Lukács azonban konokul és keményfejűen ragaszkodott akaratahoz, mindennek így kell történnie. Mikor emlékeztették világtalan voltára és arra, így még a hídon sem képes átmenni, azt felelte, hogy éppen ezért ne törődjenek vele. A várban sosincs hiány tetre kész lovászbokból, kardkészítőkből, harcosokból, de ha egy felesleges szájjal kevesebb, melyet etetni kell, no annak csak a sáfár örülhet igazán, aki a várbeliek ennivalóját porciózza szűkös kamrájában.

A végén fenyegetőzni kezdett, így hallgatniuk kellett szavaira és csak felemelték a kaput támasztó keresztgerendát, melyen az érthetetlen Lukács elindulhat különösnek tűnő útjára.

Ezután gyorsan megfélemeztek róla, hiszen minden gondolatuk a török támadás elleni előkészületek körül forgott. A hátsó udvarokhoz hatalmas köveket görgettek és bizony nem volt olyan fagerenda, melyet ne fogtak volna

meg a serény kezek. A tűz és az éles acél ellen is készülődniük kellett, volt feladatuk elegendő. Senkinek sem kellett magyarázni, miért szükséges a várfalak őrszolgálatának megerősítése. Sokan jelentkeztek önként, így a létszám kijelölése nehézséget nem okozott.

Azok, akiket nem osztottak be, a toronyból kémleltek lefelé a völgybe.

Mit láthattak?

Tegnapelőtt füstgomolyag bodorodik innen is, onnan is, mely a török tábor jele és néha, néha egy-egy lovast pillantanak meg.

Másnap sűrű füstöt és a távolban, nyíllövésnyire, vagy tán messzebb, felfegyverzett ellenséges katonákat.

Mi van a mai napon?

- Kegyelmes uram, - szaladtak a kapitányhoz az őrszemek, - hajnal óta egyetlen füstfelhő sem kígyózik az égre, teremtetett lelket sem lehet látni, mintha a törökök egy szempillantás alatt eltűntek volna!

- Miként lehetséges ez? – tűnődött Bebek, de aztán csak legyintett egyet.

Kilépett a bástyára és hosszan kémlelt a völgy irányába.

Semmit sem látott csak a hegyet, melyet jól ismert.

- Hasszán bizonyosan cselre készül, melyre fel kell készülnünk. Elküldette a szekereket, eloltatta a tüzeket és valami, innen láthatatlan helyen táboroztak le. Nem hihetünk abban, amit látunk. Talán a törökök sem várnak az újhód eljövetelére, korábban támadhatnak. Akár még ma éjjel.

- Mi lenne ebben az esetben.?

- Nem vagyunk felkészülve arra, amit Sebestyén tanácsolt, de nem adjuk meg magunkat!

- Úgy lészen!

Az őrszemek még tovább fokozták éberségüket, még a bagoly huhogására is felfigyeltek, és akkor is, amikor az erdő fái susogni kezdtek. Másnap a vakmerő türelmetlenek kémlelni indultak a várból., de délben Bebek is kiküldött néhány lovast a környékre, ám semmi gyanúsat nem tapasztaltak. A törökök táborában csak elhamvadt parazsat leltek és egy, egyetlen, ülő alakot találtak.

- A mi Lukács apónk! Igen! – futottak hozzá a lovasok, kiugrálva a nyeregből.

- Lukács!

De az öreg meg sem mozdult.

Feje leszegve, mintha valami nehéz álmot gyötörné, és amikor hozzáértek eldőlt, mintha csak agyagból lenne. Ott feküdt előttük görnyedten.

Bebek katonái akkor azt sem tudták, él-e vagy halott, mikor bevitték a vár kapuján, hiszen élettelen fatörzsként hevert a felcser szobájában. A seborvos hosszan, nagyon hosszan dörzsölte borral és ecettel az öreg testét és a sokáig tartó vizsgálat után jelentette, hogy az öreg mozdulatlan és merev testében az élet csak egy apró szikrája lelhető fel, de az is lehet, fellobban és az öreg életre kel. Azok is örvendeztek, akik erről hírt kaptak, csak Bebek kapitány csóválta a

fejét, hiszen nem ment a fejébe, miért hagyták Lukácsot életben, de még hajszála sem görbült meg.

Türelmetlenül várt az öregember feleszmélésére, de mikor mindez megtörtént, akkor sem tudott meg sokat.

Mikor Lukács kissé magához tért, csak annyit kérdezett:

- Itt van már?... Itt van?
- Ki? Kinek kellett volna megjönnie?
- Sebestyénnek.
- Nincs itt.

Lukács hosszasan hallgatott, majd odasúgta:

- Hiszen jönni fog... bizonyosan...

Többet nem tudhattak meg tőle, hiszen ismét öntudatlanságba zuhant és addig nem is tért magához, míg a hűséges-hűtlen Sebestyén nem zörgette meg a vár kapuját.

Mellette állt frissen, üdén és mosolygósan a legfiatalabb Bebek, akit Sebestyén gyógyítás céljából vitt magával, az erdőség mélyén megbúvó barlangban lakozó fűvészhez, akiről igen kevesen tudtak, még a távoli vadászatokra járkálók közül is.

Addig soha nem látott öröm költözött be a Balogi várba.

Nyugalmuk sokáig, hosszan tartott.

Hasszán többet nem mutatkozott, talán nem hitt saját erejében, netán megrettent a jósok szavaitól, esetleg mély babonáság kerítette hatalmába, így aztán nem óhajtotta dicsőséges és vitéz kardjával megzörgetni a vár kapuját. Azt a kaput, amely felől a világtalan érkezett.

Ki tudja, mi volt az igazi oka?

A mai utazó bizony már nehezen lelné meg a Balogi vár maradványait, és a növényekkel sűrűn benőtt kövek sem árulnak el semmit a régmúltból.

A lovacskáról, aki megmentette a Kapi várkastélyt

A Kapi* várkastélyba szomorú idők köszöntöttek be.

Az itteni uraságok, Gergely és János összekülönböztek a királlyal, és az uralkodó a Kapi várkastélyhoz küldte seregét, hogy a lázadó fivérek elnyerjék büntetésüket és a vár romboltassék le, úgy, hogy annak híre, hamva se maradjon.

- Jól ment sorunk, de ennek már vége, jaj lesz nekünk! – mondogatták a testvérek, mikor megpillantották az uralkodó katonáit. – Ha két ellenséged van, az egyiket kardoddal legyűrheted, a másikat bátorsággal, de most annyi a rosszakarónk, legyőzni őket nem tudjuk. Mi tehetünk?

Nem volt mit tenni, csak meghunyászkodni, a királyhoz kegyelemért esedezni és ajándékot küldeni neki, annak jeléül, a Kapi várkastélyban híven szolgálják majd a fenséges urukat.

Mindkét testvér varratott egy-egy zsákot, melybe az aranyat és ezüstöt teszik, azokat a kincseket, amit a királynak szántak. Mikor az alkalmatosságok elkészültek, Jánosnak feltűnt, hogy Gergely iszákja bizony kisebb.

Semmit nem mondott, de magában ekként gondolkodott:

„Miért adnék én többet, mint fivérem, hiszen a nyomorúság egyként sújt bennünket, és ha a király kegyelemben részesít, az mindkettőnket egyaránt érint!” Fogott hát egy ollót és titokban levágott egy darabot zsákjából, így most az övé lett kisebb.

Gergely felfedezte, mi történt és ő sem szólt, hanem, amikor János nem látta, ő is lemetszett az iszákjából egy darabkát, amely megint kisebb lett, mint bátyjéé.

„Mi történik már megint az én zsákommal?” tűnődött János, mikor újra rápillantott az átalvetőkre, „levágtam belőle egy darabkát, és mégis az enyém nagyobb, mint a testvéremé.

*Kapi, (szlovákul Kapušany) település Szlovákiában, az Eperjesi kerület Eperjesi járásában

Biztos nagyobbat kellett volna lenyesnem belőle!” gondolta, és rögvest egy jókora darabbal kurtította meg a zsákot, amiből immár alig a fele árválkodott.

Emígyen vagdosott Gergely és János, a Kapi várkastély két urasága, míg végül a tarisznyákból kicsiny zsákocskák lettek, vagy inkább bugyellárisok, abból is az apróbbacskák.

- Nem tesszük jól, amit teszünk! – mondta végül Kapi János.

- Szégyenbe kerülünk, ha erszény méretű ajándékot küldünk a királynak, - tette hozzá Gergely, az öccse.

- Varrasd vissza, amit lemetéltél, - tanácsolta János.

- Ha megvarratod, én is hasonlatosan cselekszem! – válaszolta Gergely, de dűlőre nem jutottak, hiszen egyikük sem akarta elkezdni az öltögetést, bár a veszély egyre közeledett, hiszen a várkastélyt a király csapatai körülzárták.

Megtöltötték az erszényeket, azok voltak, amilyenek voltak, de mikor a ló nyergére akasztották fel, alig láttak belőle valamicskét, így aztán nem merészelték a szolgákat és a lovat ilyen hitvány ajándékkal elküldeni az uralkodó színe elé.

- A hátsra iszákot illik kötni! – emlékeztetett János.

- A kicsiny zsákhoz kicsiny lovacska dukál! – vágott közbe Gergely.

- Mi hordasz itt össze hetet-havat öcsém?

- Igazat mondtam, hiszen van olyan lovacskánk is, amire a zsákocskák illenek, csak ne felejtsd el.

Kapi Jánosnak bizony mindez nem ötlött volna elméjébe, de öccse emlékeztette, van a várkastély udvarán egy kicsiny lovuk, amely nem magasabb a lovász térdénél. Az aprócska jószág már három esztendő óta számlál, de nem nőtt nagyobbra.

Derűt fakasztó állatka volt, amelyet a világ még nem látott, olyan peckesen lépdelt, akár egy igazi paripa, de még a szekér kereke is magasabb volt nála. Ha közönséges nyerget terítenének rá, betakarná a fejét, de még a farkát is.

Ezzel szemben a Kapi testvérek számára mindez nem volt megmosolyogtató és mikor felkötötték a zsákocskákat, teljes komolysággal kezdték mondogatni:

„Jó, hogy nem leltünk nagyobb zsákokat, hiszen a lovacska nem tudná elvinni a hátán,” és miután hiába rázták a szolgák a fejüket, útnak kellett indulniuk. Hiába szégyenkeztek a fősvény ajándék végett, mit volt mit tenniük, mentek a messziségbe, a király várkastélyába.

Nem akartak szégyenkezni a különös állatka miatt, így azt egy kosárba tették, mikor a falvakon keresztül vezetett útjuk.

Kapi várkastélyának szolgálai rosszkor érkeztek a királyi udvarba.

Csönd fogadta őket, örömtelen némaság, no meg a király haragja. Az uralkodó kisfia megbetegedett és senkinek sem sikerült meggyógyítania a gyermeket. A legényke szomorúan és halottsápadtan üldögélt az ablaknál, semmit sem óhajtott, szótlánul meredt a messzeségbe, mintha már a másvilágba kíváncozna.

- Arannyal és királyi kegyelemmel hálálnám meg annak, aki mosolyt csalna fiam orcájára! – jelentette ki az uralkodó, de minden hiába. Senkit sem lelt, akit megjutalmazhatna, hiszen a legényke orcáját a derű hosszú hetek óta elkerülte.

Hosszú időbe tellett, mire a Kapi várkastélyból érkezett küldöttek a király elé járulhattak, de gyorsan távozniuk kellett a fogadóteremből. Az uralkodó kidobatta az erszényeket, és követeit a Kapi várkastélyhoz küldte, azzal a paranccsal, tegyék azt a földdel egyenlővé. Gergely és János uraságok egy fejjel rövidítenek meg, akár élükben, akár holtukban.

Elszontyolodtak a szolgák, hiszen a bajból jutott temérdek és eközben megfedekeztek a lovacskáról, mely megszökött és az udvaron szaladgált fel-alá.

Ott álltak, szomorúsággal az arcukon, de a beteg kisfiú odafentről, az ablakból megpillantotta a kicsiny paripát és mosoly ült ajkaira.

- Királyi Fenség, a herceg szívébe derű költözött, a kisfiú nevetgél és a könnyeit örömeiben potyogtatja! – jelentették a doktorok az uralkodónak és mindezek hallatára, mintha a napocska is elnevette volna magát.

Hiába loholtak a Kapi várkastély szolgái, hátukon a lovacskával, kifelé a királyi lakból, az uralkodó lovasai utolérték és visszakísérték őket.

- Semmitől se tartsatok, jó dolgotok leszen, csak arra feleljetek, megvan-e még a kosárban a lovacskátok?

Bizony, megvolt! Mikor a beteg királyfinak ajándékozták, annak boldogság költözött szívébe, meggyógyult és a királynak be kellett tartania ígérését: arannyal jutalmazta meg a küldötteket. Mikor háláját lerótta, amazokkal ellentétben nem rövidítette meg erszényét, a Kapi várkastély urainak, Gergelynek és Jánosnak pedig megkegyelmezett.

Az uralkodó visszahívatta katonáit Kapiból, melyet a lovacska mentett meg, akit kosárban vittek és eleddig igazán szégyelltek a szolgák és a lovász úgyszintén.

Jánosík lábnyoma

Esteledett, a köd a sziklákra lassan leereszkedett, de Jánosík* úgy figyelt, mintha a párás függönyön keresztül látna is valamit.

Bizony, valamit szemügyre is vett.

Alatta meredek szikla és odalent húsz pandúr üldögél a tűz körül. Egy hatalmas kő alatt gyújtottak tüzet, amely akkora volt, mint egy jól megtermett asztal.

A betyár jól szemügyre vehette, mi történik a tűz mellett.

A pandúrok körül egy bacsa szorgoskodott, de akin azonban látszott, nem jószántából rakja a tüzet, és még kevésbé van ínyére kevéske szalonnája szétosztogatása.

- Mit kerestek itt, miféle szél hozott ide benneteket, hiszen erre csak juhaim és a hajtók járkálnak? – kérdezte a bacsa.

- Még valakiről tudjuk, hogy errefelé jön-megy! – vágta vissza a fogdmegek.

*Jánosík György (1688-1713.) – szlovák népi hős. Szegény földműves családban született. Tizennyolc évesen beállt II. Rákóczi Ferenc kuruc seregébe. Amikor 1708-ban a trencsényi csatában a császári csapatok vereséget mértek Rákóczi seregére, fogságba esett, és kényszersorozás útján a császár szolgálatába került. Raborként szolgált a nagybitycei várban, ahol megismerkedett az egyik fogvatartottal, Uhoresik Tamás zsványkapitánnyal. Jánosík később visszatért szülőfalujába, de amikor Uhoresik 1711-ben megszökött, beállt a bandájába. A zsványok esküjét szeptember 29-én tette le. Többek között lovakat csempészett Lengyelországból. Később a zsványok kapitányává választották, de nem sokáig töltötte be ezt a tisztséget, mert a lipitói pandúrok 1713-ban elfogták. Kínzást sem nélkülöző bírósági tárgyaláson fosztogatás és a Rákóczi-szabadságharcban való részvétel vádjával halálra ítélték, és 1713. március 18-án Liptószentmiklóson kivégezték.

- Úgy lenne?...

- Te nem tudsz róla?

- Én semmit sem tudok, - tagadott a számadó juhász, kalapját a tarkójára tolva.

- Mi tudunk mindent erről a madárkáról és ma talán kézre is kerítjük...
- Nem énekelt netán neked valami vidám nótát ez a gazember Jánosik?

A bacsa szemére húzta kalapját.

- Aztán minek dalolgatott volna, hisz' én öreg volnék a tánchoz!...

- No, no, ki tudja, kiben, milyen huncutság lakozik!... De, tudd meg, Jánosik ma velünk vacsorázik.

- Igen? – álmélkodott a bacsa és kalapját megint tarkójára lökte majd kezével tovább matatott, mintha rözsét szedegetne a tűzhöz.

- Erre, az egyenes köre állítjuk fel és pisztolyainkkal talpa alá lövöldözünk, hogy kedve legyen a tánchoz, hiszen állítólag szívesen foglalatoskodik efféle dolgokkal.

- Én erről semmit sem tudok, - rázta tagadólag fejét a számadó juhász, és fejfedőjét ismét homlokára húzta.

- Mit művelsz a kalapoddal? Talán nem a tiéd, vagy nem jó a kobakodra, hiszen pillanatonként ide-oda húzgálsz? – kiáltották a pandúrok, mikor megelégtették már a folyamatos matatást.

- Ó, dehogy, - hajolt le a bacsa, - ezt a szokást egyik bojtárom emlékének adózva tartottam meg. Süket volt és ráadásul egy csomó ostoba bárányom bégetett a karámban. Egy sükebókával az ember beszélni nem tud, így aztán mutogatnom kellett. Mikor a bárányokat nyírtam és egyikükkel megvoltam, utána a kalapomat feltoltam a tarkómra és a bojtár megértette, mit jelent a mozdulat. Mindez azóta vált szokásommá. Midőn mindegyikkel elkészültem, a kalapom a földre hajítottam.

A bacsa mindent el is mutogatott és végül a fejfedőt a földre is dobta.

Ahogy mindezt megcselekedte, valami zörgést hallatszott a szikla fölül, és mint a villám ugrott Jánosik a pandúrok közé, pont arra a helyre, arra a köre, ahol amazok akartak a talpa alá pisztollyal lövöldözni.

- Itt volnék és a tánchoz is megjött a kedvem, ha muzsikálnának nekem! Jánosik vagyok, és önökkel el is költeném a vacsorát.

A pandúrok felugráltak, itt is, ott is keresgéltek a puskáikat, pisztolyaikat, de a veszélyes szerszámoknak se híre, se hamva.

A betyár, mindezt látván elmosolyodott.

- Hé, te bacsa, talán én vagyok a süket bojtár és látom, a bárányokat jól megnyírtad. A bundájukat is, meg a szarvukat is!...

A számadó juhásznak is derű ült ki az arcára és békés hangon felelte:

- Inkább letörtem volna a szarvukat, semhogy veszélyt jelentsenek, és ne is közelítsenek. A gyapjukkal nem sokat törődtem, hiszen az amúgy is kellőképp rövid.

A zsandárok meg sem mertek mozdulni.

Megértették a bacsa mondanivalóját.

Felfogták, hogy a bacsa a puskáikat, pisztolyaikat és minden fegyverüket, valamilyen észrevehetetlen módon használhatatlanná tette és ezt kalapjával Jánosíknak jelezgette is.

A pandúrok közül néhányan ide-oda pillantgattak, miképp is lehetne kereket oldani, de a sötétből felharsant a betyár társainak nevetése, így letettek szándékukról.

A fogdmegek valóban Jánosíkkal költötték el vacsorájukat, elvégre a betyár látta őket vendégül, de a szegénylegény táncát is nézhették, ott a lapos kövön. Énekelniük persze kellett hozzá, ha akarták, ha nem, ámbár pisztoly nélkül kellett fújniuk a talpalávalót. Mindezt azért, legalábbis így mondta a szegénylegény, hogy ne kelljen táncának porát senkinek sem nyelnie.

Minden igaz, amit elmeséltem, és erről a Rima völgyében lévő, ma is ott látható lapos kő tanúskodik, melybe a Jánosík sarka belemélyedt, amikor a magasból a bátor gömöri pandúrok közé ugrott, akik pisztolyukkal akartak talpalávalót fújni a betyár táncához.

Jánosík a zsolnalitvai vendégségben

A zsolnalitvai* várkastélyban nagy vendégség vette kezdetét. A szakácsok már napok óta sűrögtek-forogtak, de ennek ellenére kevésnek tűnt főztjük, hiszen számtalan és fontos vendég ült az asztalok körül és mindenkinek egyformán ízlett az étel. Sokan közülük messziről érkeztek ide, a Thurzó kastélyba. Az udvaron urasági hintók sereglettek Túrócból, Liptóból és Árvából, a termek csak úgy visszhangoztak a három vármegyéből érkezett uraságok beszélgetésének és nevetésének zajától.

Itt volt mindenki, akit csak meginvitált a várkastély ura, egyedül Bálint uraság hiányzott.

Az ő távolléte azonban sokaknak feltűnt.

Az odaadó, jól megtermett, üde, rugalmas, bátor, vidám és egyben tréfáskedvű Bálint úr még nem volt itt; akit türelmetlenül várták a zsolnalitvai kastélyban, hiszen a földbirtokos uraságok Jánosík elfogásáról tárgyaltak.

Bizony, ebben a kérdésben blatnicai** Bálint szakértőnek számított! Férfias, tehetős, de ugyanakkor huncut férfiú, akinek minden sikerül.

A várkastély ura két ízben is küldött lovasokat a völgy felső részére, nem pillantják-e meg a becses vendég hintáját, de a szolgák dolgavégezetlenül tértek vissza.

Az ifjú Bálintnak se híre, se hamva.

*Zsolnalitva (szlovákul Lietava) község Szlovákiában, a Zsolnai kerület Zsolnai járásában

** Blatnica (szlovákul Blatnica) község Szlovákiában a Zsolnai kerület Turócszentmártoni járásában

Az uraságok, mit volt, mit tenni, kénytelenek voltak a diskurzusba kezdeni, miként lehetne kézre keríteni a betyár Jánosíkot, akitől egyetlen nemesi kúria sem lehetett biztonságban. A hegyi legények, hol az egyik, hol a másik völgyben jelennek meg, hirtelen ott teremnek, ahol a legkevésbé várják őket. Amazok már annyira felbátorodtak, hogy helyet is foglalnak az uraságok kastélyaiba, még fényes nappal is és az sem rettentí el őket, ha az uradalom tele hajdúkkal és más felfegyverzett emberekkel.

A beszélgetés során már arról társalogtak, a haramiát sem a golyó, sem a szablya nem fogja, és mikor kissé nekifut, még a négy paripa vontatta hintót is átugorja, a lovak előtt megáll, és azt mondja:

- Az Istennek lelket, nekem dukátokat!...

Úgy esett meg, hogy a földesurak Bálint nélkül tanácskoztak, de mivel már jócskán beesteledett és semmi okosat nem tudtak kifundálni, sem őkegyelmességeik, sem az alispánok, de még a főszolgabírák és a hajdúkapitányok is tanácstalannak bizonyultak.

Nehéz persze okosakat mondani, hiszen lehetetlenség volt kitalálni, merre lehet most Jánosík, merre lesz, és mit cselekszik majd.

A szolgák meggyújtották a fali gyertyákat és a hosszú folyosók fáklyáit, majd borral teli kancsókat hoztak. Amint a tágas szobák megteltek füsttel és az urak mindebből többet nyeltek, mint a jóféle itókából, egyre bölcsebbé és okosabbá váltak. Beszédjük is merészebbé lett a poharazás közepette és mindehhez ízletes ételeket fogyasztottak a gazdagon megterített asztaloknál.

Mégis mindnyájan fellelegeztek, mikor az alkonyat után az ajtóban blatnicai Bálint uraság jelent meg, olyan kifejezéssel az orcáján, mintha már kézre kerítette volna a huncut haramiát, pompás hintóban, körülötte értékes és drága prémek.

- De hiszen a legjobbkor jöttem, - mosolyodott el Blatnica ura és cseppet sem kellett unszolni, helyet foglalt az asztalnál, evett és ivott, míg éhségét és szomját nem csillapította, de e közben a beszélgetésbe nem elegyedett.

*

Őkegyelmességeik mindenfelől bólintgattak az újonnan érkezőnek, kezet is ráztak vele, bár mindenkinek ez nem sikerülhetett, és azok is hangos üdvözléssel fogadták, akik a gyertyák pislákoló lángjánál és a füstben alig láthatták.

- Vivát Valentinus! Vivát!... Aki azonban későn érkezik...

- Vártunk rád!

- De hiszen itt vagyok.

- Erről a latorról tanácskozunk...

- Mi az hogy csak diskuráltok! – vágott közbe Bálint úr – El kell fogni és felakasztani!

- De hiszen erről van szó!

- Hamarosan vásár lesz Zsolnán és onnan Jánosik hiányozni bizonyosan nem fog. A hegyekben nehéz, de a városban könnyen megeljük ökelmét.

Az uraságok elhallgattak, mintha hideg lelné őket.

Rengeteget bölcsekedtek, temérdeknyit hangoskodtak, de a zsolnai vásár még csak eszükbe sem ötlött. Annyi hatalmasság és felvilágosult férfiú elmélkedett itt és senki nem gondolt arra, hogy Jánosik Zsolnán lesz. A vásárosok között a városi hajdúkat senki sem ismeri fel és minden jól alakul majd.

- Vivát Valentinus! – kiáltozták a zsolnalitvai vendégek és a mennyezet csak úgy dübörgött örömteli lármájuktól.

Blatnica ura mindezen csak mosolygott.

- Későn érkezél, de elnézzük ezt neked, - szölongatták a felélénkült vendégsereg tagjai, és még inkább barátilag bölintgattak Bálint uraság felé.

- Ha elnézitek ezt is nekem, rövidesen felkerekedem, - válaszolta nekik. - - utolsóként jöttem, elsőként távozom, hiszen sürgős dolgom akadt. A Vág másik oldalán vár a munka...

- No, azt már bizony nem! - kiáltották sértődötten, és igazán nem akarták a fiatal földesurat elengedni a zsolnalitvai várkastélyból, de Bálint szavatartónak bizonyult, valóban elsőként kezdett készülödni, majd felkerekedett és egy szempillantás múlva már ott sem volt.

A megbántott vendégek rövidesen azt is elfelejtették, hogy ott volt közöttük.

Vidáman üldögéltek az asztaloknál, bátrabban iszogattak, és úgy érezték, mintha a lator Jánosik már a várbörtönben, nehéz láncokkal megvasaltan a reggeli kivégzését várná. A boros ónkupákkal a kezükben hajszták a szakácsokat és a szolgálókat, énekelgettek is és bizony a zsolnalitvai kastélyban régóta nem esett meg olyan vendégség, mint a mostani.

A falon elhelyezett gyertyák megrázkódtak, a lángok pislogni kezdtek, és mintha csak megriadtak volna, hamarosan kialudtak.

Ettől a méltóságos urakon és a tekintetes vendégeken is riadalom lett úrrá.

Az ajtók felől valami rémülettel teli kiáltozás hallatszott, mintha a folyosókon ténfergő szolgák és a bejárat közelében álldogáló asszonyok hangját lehetett volna hallani.

- Mi van?... Mi történik?! – emelkedett fel a ház ura az asztaltól és arca elfelhősödött.

- Bálint, Blatnica ura visszatért! – hallatszott a riadt kiáltás.

A blatnicai uraság valóban visszatért, de olyan összeverten, hogy a többiek elsőre nem ismerték fel. Halottsápadt, kék, zöld foltokkal tele, ápolatlan, piszkos és a haragtól csak úgy remegtek ajkai.

- Mi van kegyelmességeddel, mi történt?!... Honnan került elő?...

Bálint uraság először csak a kezével legyintett, mintha megszólalni sem akarna, de mikor jobban körülnézett, kibukott belőle:

- Itt volt ez a lator? Ez az akasztófárávaló itt volt, vagy sem?

- Kicsoda, kegyelmes uram? Kiről beszél?

- Jánosik itt volt közöttetek, vagy nem?

- No, még csak az kellett volna! – válaszolták haragosan az uraságok, és nem értették Bálint szavait.

- De hiszen itt kellett lennie! – rikkantotta Blatnica ura - Délajt rajtunk ütött Rajcsánka mellett, megkötözött engem és kísérlimet, felvette a ruháimat, parókámat a fejére tette és felövezte magát kardommal! Azt is mondta, hogy a zsolnalitvai vendégségbe megy, és kérdezte, mit üzenek uraságtoknak. Alávaló teremtés... Bizonyosan itt volt.

Az addig vidám vendégeknek még a vér is megfagyott az ereikben.

Mindenki számára nyilvánvaló volt, miféle Bálint volt itt korábban, aki a legkésőbb érkezett és szerfelett gyorsan távozott.

A tanácsairól nem is beszélve, mely szerint Jánosíkot a zsolnai vásárban kell kézre keríteni. A zsolnai vásárban... Ott majd felismerik és elfogják, őt, aki itt volt mostanság közöttük, de még csak nem is érintették meg, de a legfinomabb étellel és a legjobb itókával kínálták, sőt ittak is az egészségére!...

A zsolnalitvai kastély udvarában síri csönd támadt, az arcokon addig ülő vidámság helyét szégyenkezés vette át, míg végre valaki meg nem szólalt:

- Ha itt volt ez a gazember, bizonyosan nem egyedül érkezett.

No, hát ez igaznak bizonyult!

Jánosík hatalmas kísérettel érkezett is, távozott is.

- Ha már itt volt, bizony, nem jött hiába jött! – tette hozzá egy másik vendég.

No, ebben is igazság rejtezett.

Amint a háziak egy kicsit alaposabban körbenéztek, mindjárt fény derült arra, hogy a kastélyból számos dolog hiányzik, a drága szörmék, a vendégek hintajainak takarói, de néhány fogatot és a legszebb lovakat is a köd nyelte el. A hajdúk hátasainak nyergei, a felszerelés is szörén-szálán eltűnt. Odakint, a kastély előtt a megkötözött, deresre vont őrszemek.

Nos, szomorúan ért véget a zsolnalitvai lakoma.

Sem most, sem később, a zsolnai vásár idején nem akadt, aki Jánosík nyomába eredt volna, pedig a betyár ott is tiszteletét tette, de a várkastélyban pórul járt uraságok még a vásárt is messziről elkerülték.

A körmöcbányai házimanó

Az idő múlásával mindenféle népek jutottak el Körmöcbányára*. Azidőtájt, bár még elég arany rejtezett a föld mélyében, de a szegénység már kezdte felütni a fejét. A szükségét szenvedő leánykák nemcsak maguk mosták ruhájukat, de varrták is azokat, tilolták a kendert, és szőtték a vásznat öltözőikéhez. Orsóztak szorgalmasan, nem akartak sem társaik, sem tehetősebb szomszédaik előtt szégyenben maradni.

Bizony nem kellett pirulniuk sem.

Amit ugyan arannyal nem lehet elérni, azt a munkával és a szorgalommal azonban igen – ez itt tényleg beigazolódott. Még a legszegényebbek kertjében is hófehér vászon száradt, mikor a leányok kiteregették munkájuk gyümölcsét.

A munka mindent lehetővé tesz és bizony ezek az ifjú hajadonok szinte mindent elértek, egyikük kivételével, akit vetélytársai sehogyan sem tudtak megelőzni.

Úgy van, ahogy mesélem, a többiek túl akarták szárnyalni a leányzót.

Amannak senkije sem volt széles e világban, aki eltarthatta volna, így aztán reggeltől késő estig másoknál dolgozott, orsózni odahaza csak éjszaka tudott, de mégis, kétszer annyit végzett el, mint társai közül a legszorgalmasabb.

Mindenféle szóbeszéd terjedt el róla.

- Bizonyosan idegen tollakkal ékeskedik, - mondta társai közül az egyik.
- Valaki segít neki, - tette hozzá másik.
- Akár meg is győződhetnénk róla, - javasolta a harmadik.

Gyorsan letették guzsalyaikat és odaszaladtak vetélytársuk ablaka alá, majd belestek. Amaz ugyan egyedül üldögélt a tűzhely, maga szőtt, de az orsón lévő szál varázslatos gyorsasággal növekedett, mintha csak három szövőnő dolgozott volna.

Ettől fogva a többiek még inkább csodálták társukat.

Érdekes módon a leányzó maga sem értette a dolgot.

Nemegyszer úgy tűnt neki, mintha valaki még egy tűt tenne az ujjai alá és mikor megtapogatta az orsót, sokszor három szálvéget is lelt rajta. Mégis azt gondolta, hogy az este már a fáradtság kerítette hatalmába és talán nem emlékezik jól, mennyit is szőtt. Az még ennél is furcsább volt, mi történhetett a kóccal, azon a napon, mikor nem volt odahaza. A guzsalyra reggel új kócot tett fel, de mikor hazatért annak se híre, se hamva, csak a teli orsó az ablakban.

Saját szemének sem hitt és mindig úgy vélte, rosszul emlékezett, mit is hagyott odahaza.

Egyik reggel, amikor munkáért ment, nem volt biztos benne, szétkotorta-e szemet a tűzhelyen, hát hazament és nem is ment be a szobába, csak az ablakon lesett be.

* Körmöcbánya, szlovákul Kremnica, város Szlovákiában, a Besztercebányai kerület Garamszentbenedeki járásában

Látja ám, a meleg hamu tetején egy csepp emberke melepszik – akkora lehet, mint a leányzó könyöke. Melegíti testecskéjét és közben orsózik és orsózik, de olyan gyorsasággal, hogy az alkalmatosságot sem lehetett látni a gyors pörgés közepette.

Gyorsan kinyitotta a bejárati ajtót, de mikor belépett a szobába, az emberke mégis észrevette, gyorsan odébb ugrott és eltűnt.

- Hiába menekülsz, megláttalak! – hívja a leányka és megáll a tűzhely előtt.
- Ha már megpillantottál, ismerkedj is meg velem! – szólal meg az emberke és kiugrik a tűzhely alól, fel a meleg hamu tetejére.

- Te itt mit keresel? – kérdi a leányka.
- Azt, amivel nem rendelkezel, - mondja az emberke.
- Miért törödsz te velem?
- Kedvességed tetszik nekem.
- Hiszen soha nem vettelek észre.
- Te csak tetted a dolgod elvégre.
- Miért segítesz mindig csak nekem?
- Szorgalmat leltem ezen a helyen.
- Honnan jöttél, az istenért?
- A tűzhely alól, a kedvedért.
- Ördög lennél, netán szent vagy talán?
- Minden házban él ily talány.

És mikor folytatták a beszélgetést, az emberke elárulta, házakban lakik ilyen házimanó, éppen a tűzhely alatt, a hidegtől reszket, de csak akkor melegedhet meg a meleg hamuban, amikor a városban az első tüzet megrakják. Mikor átmelepszik, akkor nekiáll hálából segíteni a háziaknak, amiben csak tud, és mindenben jól feltalálja magát.

- Általában te kelsz fel a legkorábban, az egész városban, - mondta az emberke – nálad emelkedik fel elsőként lángocska és én bizony minden nap jól átmelegszem. Ezért jutalmat érdemelsz, és emiatt segítek neked a fonásban, hogy időben lefekhess, és ki tudd aludni magát.

A leány köszönetet mondott és ettől az időtől fogva, ha beszélgetésre vágyott, előhívta az emberkét a tűzhely alól és vidáman szóttek, fontak.

A leányka egy cseppet sem bizonyult irigynek, és amit megtudott, nem tartotta magában, hanem mindegyik, korban hozzáillő ismerősének elmesélte. Ezt követően alig múlt el éjfél, az ifjú fehérnépek rögvést felkeltek és kisvártatva minden ház felett füst kezdett bodorodni az ég felé. Mindegyikük azt várta, majd saját emberkéjük megmelegedhet a hamuban és utána majd segítségére siet a kócfonásban.

A segítőtársaknak azonban se híre, se hamva.

A szegény leány egy ízben szándékosan később kelt fel és elsőként az ablakhoz lépett, kinézett és csak akkor rakott tüzet, mikor a szomszédoknál már mindenütt a füst gomolygott a kéményekből. De az emberke sehol másutt nem melegedett, mint a leányka tűzhelyénél. A szomszédok és a társai sem hitték el

egyetlen szavát sem az aprócska házimanót sem tudta rábeszélni arra, hogy idegenek előtt is mutakozzon.

Előhívta hát a tűzhely alól és beszélni kezdett a furcsa kis teremtményhez:

- Te bíz' becsaptál engem!
- Én ilyet nem tettem!
- Úgy mondtad, az első láng felmelegít.
- Másképpen a manó senkin nem segít.
- Manót egy lélek soha nem is látott.
- Nem ismerik a tűzhely alatti világot.
- Miként ismerhetnek meg téged a népek?
- Engem faggatni halálos vétek, – mondta a különös jövevény, majd eltűnt

és soha többé nem mutatkozott.

Segíteni azért segített.

A balszerencsés leányzónak, aki sehogy sem tudta újra előhívni az emberkét, elmúlt a kíváncsisága és mindent ráhagyott, legyen úgy, ahogy lesz.

A leányka az egyik reggel aztán elkezdett töprengeni:

- Milyen ostoba is vagyok! Dolgozom, dolgozom, pedig egy szalmaszálat sem kellene keresztbe tennem, az emberkém mindent megtehetne helyettem!

Felkelt, gyorsan megrakta a tüzet, a guzsalyra jókora kócmennyiséget tett, majd visszafeküdt az ágyába és addig aludt, amíg a nap be nem kukucskált az ablakon.

Mikor felkelt, a tűzhelyre nézett, az orsók üresen álltak, a kóc pedig a guzsalyon, ahogy odakészítette.

A furcsa kis teremtmény bizony semmit sem végzett el helyette.

Eltűnődött egy kicsit és rögvest megértette, hogy az emberke csak a segítőtársa és dolgozni senki helyett nem fog.

Elmesélte mindezt másoknak is és ettől fogva a házimanó hol az egyik, hol a másik házban segédkezett. Manapság sincs ez másképpen, segít ökelme, de csak ott, ahol elsőként gyullad meg a lángocska és ahol elsőként melegszik meg a tűzhely hamuja.

Tartalomjegyzék

Ubul, a pap	3
Lietava, a tündérszép leány	9
A német Britvald Dévény alatt	21
Szvatozsizna könnyei	28
A véres Garam	30
Salamon esthajnalcsillaga	33
Paraszkev, a kereskedő	36
A budatini Forgács uraságok	47
Stibor vámszedője	76
Az aranyműves mester inasa	86
A legidősebb Hugyecz Bakabányán	90
Vavro Brezula	98
A szótlan Sebestyén hűtlensége	100
A lovacskáról, aki megmentette a Kapi várkastélyt	124
Jánosík lábnyoma	127
Jánosík a zsolnalitvai vendégségben	130
A körmöcbányai házimanó	134

JOZEF CÍGER HRONSKÝ

Szlovák író, tanár, festő, újságíró és szerkesztő 1896-ban Zólyomban született és 1960-ban Argentínában hunyt el. Tanárként kezdte pályafutását, később a Matica slovenská (Szlovák anyácska) szervezet keretein belül, tisztviselőként, később titkárként és intézőként tevékenykedett Túrócszentmártonban.

1945-ben emigrált és Argentínában telepedett le és ott élt haláláig. Eredetileg novellák és rövidprózát kezdett írni, melyek később a „Nálunk, Odahaza, Mézeskalácsszív és a Polyánai mesék” címmel láttak napvilágot. Műveiben gyakran ábrázolja az egyszerű szlovák embereket, számtalanszor mutatja be gyermekkori élményeit. Gyermekek számára írt könyveiben gyakran megjelenik a keresztényi szeretet elsajátításának fontossága. Művei közül többet lefordítottak angolra, magyarra, cseh, lengyel és orosz nyelvre. Legszórakoztatóbbak azok a kisgyermekeknek szóló meséi, amelyben állathősök játsszák a főszerepet. „A Bátor Nyuszika”, a „Bátor Nyuszika Afrikában”, a „Három bölcs kiskecske”, „Tölgyecske és Bükköcske”. Népmesékből készített gyűjteménye a „Napruforgó” címen látott napvilágot. Az ifjúság számára írt történetei közül a legismertebbek „Az elásott kard”, „A budatini Forgács uraságok”, és a „Solymász Tamás”. Gyermekkoráról több elbeszélésben emlékezik meg, melyek a „Szerencse szekerén” címen jelentek meg.